

έκθεση

minority
rights
group
international

Δικαιώματα μειονοτήτων: λύσεις σε σχέση με το κυπριακό πρόβλημα

Των Νικόλα Κυριάκου και Nurcan Kaya

Ευχαριστίες

Η έκθεση αυτή χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με συγχρηματοδότηση από το Φιλανθρωπικό Ταμείο Allan & Nesta Ferguson, το Ίδρυμα της

Κοινοπολιτείας και την Αμερικανική Πρεσβεία στη Λευκωσία. Τα περιεχόμενα του εγγράφου αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των εταίρων του έργου και με κανένα τρόπο δεν αντιπροσωπεύουν τις απόψεις της ΕΕ.

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε σε συνεργασία με την ΚΙΣΑ, η οποία είναι μια ΜΚΟ που ιδρύθηκε το 1998, με όραμα της την προώθηση μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, χωρίς αποκλεισμούς, ρατσισμό, ξενοφοβία και διακρίσεις, καθώς και ίσης μεταχείρισης για όλους, ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας ή εθνότητας, χρώματος, πεποιθήσεων ή φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ή οποιασδήποτε άλλης διαφορετικότητας. Η ΚΙΣΑ εστιάζει τις δράσεις της σε δύο γενικές κατευθύνσεις και ομάδες στόχους: (α) Μετανάστες, πρόσφυγες και αιτητές ασύλου και (β) την κυπριακή κοινωνία στο σύνολό της. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: Α. Λειτουργία συστήματος στήριξης για την παροχή δωρεάν νομικών και κοινωνικών υπηρεσιών, πληροφόρησης, στήριξης, καθοδήγησης και διαμεσολάβησης για τους μετανάστες, πρόσφυγες και αιτητές ασύλου, προκειμένου να καθιστούν ικανοί να διεκδικούν τα δικαιώματά τους και να διευκολυνθεί η ένταξή τους και η πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνία. Β. Κοινωνική παρέμβαση με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κυπριακής κοινωνίας σχετικά με τα φαινόμενα του κοινωνικού αποκλεισμού, της ξενοφοβίας, των διακρίσεων, του ρατσισμού, της εμπορίας προσώπων και τα οφέλη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Γ. Μεταρρύθμιση του μεταναστευτικού πλαισίου και του πλαισίου σε σχέση με το άσυλο στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένων της νομοθεσίας, των πολιτικών και των πρακτικών.

Οι συνεντεύξεις για την έκθεση αυτή πραγματοποιήθηκαν στο βόρειο και νότιο μέρος της Κύπρου από τους ερευνητές Öncel Polili, νομικό συνεργάτη στο Τουρκοκυπριακό Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και Μάριο Μιχαηλίδη, ακτιβιστή σε θέματα επαναπροσέγγισης μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και εκπαιδευτή, μεταξύ άλλων, σε θέματα επίλυσης

συγκρούσεων. Το MRG και η ΚΙΣΑ ευχαριστούν και τους δύο ερευνητές για τη συμβολή τους και επίσης ευχαριστούν τα άτομα που παραχώρησαν συνέντευξη για την έκθεση.

Επιμέλεια έκδοσης: Joanna Hoare. Συντονισμός παραγωγής: Kristen Harrison. Copy editor: Sophie Richmond. Μετάφραση: Αντριάνα Κόσσυβα (Ελληνικά) και Defne Orhun (Τουρκικά). Στοιχειοθεσία: Kavita Graphics

Οι συγγραφείς

Ο Νικόλας Κυριάκου είναι υποψήφιος διδάκτωρ στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο (EUI), στη Φλωρεντία της Ιταλίας. Η έρευνά του εστιάζεται στο φαινόμενο της καταναγκαστικής εξαφάνισης στο διεθνές δίκαιο και ασχολείται επίσης με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το ευρωπαϊκό δίκαιο και το δίκαιο σε σχέση με τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα (LLM) στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο από το Πανεπιστήμιο του Leiden και LLM στο διεθνές, ευρωπαϊκό και συγκριτικό δίκαιο από το EUI. Προηγουμένως, εργάστηκε σε διάφορα έργα και μελέτες σχετικά με τον έλεγχο της συμμόρφωσης της εθνικής νομοθεσίας, ως βοηθός ερευνών στο πανεπιστήμιό του και ως δικηγόρος ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο.

Η Nurcan Kaya είναι δικηγόρος που ειδικεύεται στα ανθρώπινα δικαιώματα - ιδίως τα δικαιώματα των μειονοτήτων, την ισότητα, την καταπολέμηση των διακρίσεων, τα ένδικα μέσα που προβλέπουν τα διεθνή ανθρώπινα δικαιώματα και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη βία κατά των γυναικών. Κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα (LLM) στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το Πανεπιστήμιο του Essex. Προηγουμένως, εργάστηκε ως εμπειρογνώμονας/ερευνητρια στο Κέντρο Ερευνών Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Πανεπιστήμιο Bilgi της Κωνσταντινούπολης, καθώς και στο MRG (Minority Rights Group International) ως Λειτουργός Δικαίου Ενάντια στις Διακρίσεις. Στο παρόν στάδιο εργάζεται ως Συντονίστρια Κύπρου/ Τουρκίας για το MRG και είναι η Διευθύντρια του Ταμείου της Τουρκίας για τον Παγκόσμιο Διάλογο. Είναι η συγγραφέας/ συν-συγγραφέας εκθέσεων και άρθρων σχετικά με τα δικαιώματα των μειονοτήτων στην Τουρκία και σε διεθνή πρότυπα.

© Minority Rights Group International 2011

Επιφυλάσσονται όλα τα δικαιώματα.

Υλικό από την έκδοση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εκπαιδευτικούς ή μη εμπορικούς σκοπούς. Η έκδοση, στο σύνολο ή μέρος της, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ή να αναπαραχθεί για εμπορικούς σκοπούς χωρίς προηγούμενη ρητή άδεια των κατόχων της πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου. Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλείστε να απευθύνεστε στο MRG. Στοιχεία αρχειοθέτησης CIP της έκδοσης αυτής είναι διαθέσιμα από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη.

ISBN 978 1 907919 08 4. Έκδοση Μάρτιος 2011. Εκτυπώθηκε στην Κύπρο σε χαρτί φιλικό προς το περιβάλλον. Η έκδοση **Δικαιώματα μειονοτήτων: λύσεις σε σχέση με το κυπριακό πρόβλημα** εκδίδεται από το MRG ως συνεισφορά στην κατανόηση του θέματος με το οποίο καταπιάνεται. Το κείμενο και οι απόψεις των συγγραφέων, δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη σε κάθε λεπτομέρεια και σε όλες τις διαστάσεις τη συλλογική άποψη του MRG.

Δικαιώματα μειονοτήτων: λύσεις σε σχέση με το κυπριακό πρόβλημα

Των Νικόλα Κυριάκου και Nurcan Kaya

Περιεχόμενα

Συνομογραφίες	2
Σύνοψη	3
Χάρτης	4
Κύπρος – χρονοδιάγραμμα	5
Εισαγωγή	6
Μεθοδολογία	7
Ιστορία της Κύπρου και το κυπριακό πρόβλημα	8
Μειονότητες στην Κύπρο: συνταγματικές διατάξεις και υφιστάμενη δημογραφία	12
Ειρηνευτικές προσπάθειες από τη διεθνή κοινότητα	20
Τρέχουσες διαπραγματεύσεις	22
Η υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με τις μειονοτικές ομάδες στην Κύπρο	23
Η συμμετοχή των μειονοτήτων στις ειρηνευτικές διαδικασίες πέρα από την Κύπρο	29
Συμπεράσματα	35
Εισηγήσεις	37
Παράρτημα Α	38
Παραπομπές και σημειώσεις	39

Συντομογραφίες

ACT	Δράση για το Πρόγραμμα Συνεργασίας και Εμπιστοσύνης	ΔΕΕΣ (ICRC)	Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού
ΑΚΕΛ	Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού	ΕΑΙ (IPC)	Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας
ΑΚΡ	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (Τουρκία)	IRA	Δημοκρατικός Ιρλανδικός Στρατός
ANC	Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο	JPU	Μονάδα Κοινού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών/ Ενδοειρηνικές Πρωτοβουλίες
CEH	Επιτροπή για την Ιστορική Διευκρίνιση (Γουατεμάλα)	ΛΟΑΔ (LGBT)	Λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφισεξουαλικά και διαφυλικά άτομα
ΕΣΔΑ (ECHR)	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου	ΟΕΑΠ (MPPT)	Ομάδα Εργασίας Αγνοούμενων Προσώπων
ECRI	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας	ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΕΔΑΔ (ECtHR)	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	NIWC	Συνασπισμός Γυναικών της Βόρειας Ιρλανδίας
ΕΟΚΑ	Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών	NPA	Εθνική Συμφωνία Ειρήνης (Νότια Αφρική)
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση	ΟΑΣΕ (OSCE)	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΣΠΠΕΜ (FCNM)	Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνοτικών Μειονοτήτων	TMT	Türk Mukavemet Teşkilatı – Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης
ΥΑΕΜ (HCNM)	Ύπατος Αρμοστής για τις Εθνοτικές Μειονότητες	ΤΔΒΚ	‘Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου’
ICCPR	Διεθνής	ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΔΣΕΜΦΔ (ICERD)	Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων	UNDM	Διακήρυξη των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων που Ανήκουν σε Εθνικές ή Εθνοτικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες
ΔΔΧ (ICJ)	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	UNDP	Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών
		UNFICYP	Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο

Σύνοψη

Οι προσπάθειες για επίλυση της συνεχιζόμενης αντιπαλότητας στην Κύπρο τα τελευταία σαράντα χρόνια έχουν σημαδευθεί από ένα κοινό χαρακτηριστικό: τη συστηματική αποτυχία αναγνώρισης της παρουσίας των περισσότερων μειονοτήτων στο νησί, εμπλοκής τους στις διαδικασίες επίλυσης της σύγκρουσης και στην κατάρτιση σχεδίων για το μελλοντικό καθεστώς του νησιού. Αυτό αντικατοπτρίζει την ευρύτερη περιθωριοποίηση των μειονοτήτων τόσο στο βόρειο όσο και στο νότιο τμήμα της Κύπρου, οι οποίες έχουν ουσιαστικά φιωθεί εντός μιας συζήτησης ανταγωνισμού μεταξύ Ελληνοκυπριακού και Τουρκοκυπριακού εθνικισμού. Αντλώντας από συνεντεύξεις με εκπροσώπους μειονοτήτων και από τα δύο τμήματα του νησιού, καθώς και από την πλούσια βιβλιογραφία που έχει αναπτυχθεί γύρω από το «κυπριακό πρόβλημα», αυτή η έκθεση υποστηρίζει ότι οι μειονότητες στην Κύπρο έχουν να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο σε οποιοδήποτε μελλοντικό διακανονισμό, καθώς και στη διασφάλιση της ειρήνης, της ευημερίας και της ασφάλειας στο νησί.

Η νομική κατάσταση των μειονοτήτων στην Κύπρο είναι πολύπλοκη, δεδομένης της ντε φάκτο διαίρεσης του νησιού, αλλά και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής οι εκπρόσωποι των μειονοτήτων περιέγραψαν ένα κλίμα, το οποίο δεν τους επιτρέπει να απολαμβάνουν τα γλωσσικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά δικαιώματά τους ως μειονότητες.

Στην υπό ελληνοκυπριακή κυριαρχία Κυπριακή Δημοκρατία, τρεις θρησκευτικές μειονότητες – οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες – έχουν αναγνωρισμένο καθεστώς βάσει του Συντάγματος, αν και με το κόστος ότι επίσημα ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Αλλά άλλες μειονότητες στο νότιο τμήμα της Κύπρου – οι Ρομά, οι Τουρκοκύπριοι που επέλεξαν να παραμείνουν στο νότιο τμήμα του νησιού και νέοι μετανάστες – δεν έχουν αναγνωρισμένο καθεστώς. Τα τελευταία χρόνια ιδίως νέες ομάδες μεταναστών υπόκεινται σε πρόδηλες διακρίσεις και εχθρότητα. Πολλοί από τους ερωτηθέντες για την παρούσα έκθεση φαίνεται ότι αγνοούν τα δικαιώματα που έχουν και εξέφρασαν ελάχιστη εμπιστοσύνη στην πολιτεία για την προστασία των συμφερόντων τους. Πρόκειται για μια ανησυχητική κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι μέλος τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όσο και του Συμβουλίου της Ευρώπης και, ως εκ τούτου, υπόκειται σε πολλαπλές και αλληλεπικαλυπτόμενες διαδικασίες παρακολούθησης σε σχέση με τα δικαιώματα των μειονοτήτων και την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Στη μη αναγνωρισμένη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ) – όπου κατοικεί το μεγαλύτερο μέρος του

Ρομά πληθυσμού του νησιού, καθώς και οι Τούρκοι υπήκοοι που έχουν εγκατασταθεί στο νησί (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, όπως Αλεβίτες, Κούρδοι και εθνοτικοί Βούλγαροι), καθώς και ένας μικρός αριθμός Ελληνοκυπρίων και Μαρωνιτών - καμιά μειονότητα δεν απολαμβάνει οποιοδήποτε αναγνωρισμένο νομικό καθεστώς. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη, καθώς και το γεγονός ότι η λέξη «μειονότητα» έχει αρνητική έννοια στην τουρκική γλώσσα, το νομικό πλαίσιο που έχει συσταθεί στο βόρειο τμήμα του νησιού είναι εντελώς ανεπαρκές στη διευκόλυνση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Επιπλέον, τα μέλη των μειονοτικών ομάδων αντιμετωπίζουν σημαντικές κοινωνικές πιέσεις για την καταστολή των πολιτιστικών, γλωσσικών ή θρησκευτικών τους ταυτοτήτων.

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει την υφιστάμενη δημογραφία των μειονοτήτων στο νησί, αξιολογεί τις ειρηνευτικές διαδικασίες που απέτυχαν στο παρελθόν, εξετάζει τα προβλήματα, τις προοπτικές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ειρηνευτική διαδικασία σε σχέση με τα θέματα των μειονοτήτων και διερευνά τρόπους με τους οποίους οι μειονότητες θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά σε μια λύση, και δίνει την ευκαιρία στις φωνές των εκπροσώπων των μειονοτήτων να ακουστούν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Καταλήγει με μια σειρά εισηγήσεων και συστάσεων, μεταξύ των οποίων:

Προς την Κυπριακή Δημοκρατία:

- Να αναγνωρίσει επισήμως ως μειονότητες όλες τις μειονότητες που υπάγονται στη δικαιοδοσία της και να τους παρέχει πλήρη και ανεπιφύλακτη νομική προστασία.

Προς τις Τουρκοκυπριακές αρχές:

- Να τροποποιήσουν το νομικό πλαίσιο της ΤΔΒΚ για τη ρητή αναγνώριση όλων των μειονοτήτων που διαμένουν στο έδαφος υπό τον έλεγχό της.
- Να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για άρση όλων των περιορισμών που επιβάλλονται σήμερα στις μειονότητες, ιδιαίτερα στους Μαρωνίτες και τους Ελληνοκύπριους.

Προς τα ΗΕ:

- Να ορίσουν την προστασία των μειονοτήτων στη μελλοντική λύση ως ξεχωριστό θέμα στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων των δύο κοινοτήτων και να παρέχουν στις διαπραγματευτικές πλευρές σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία για την προστασία και τη συμμετοχή των μειονοτήτων στις δημοκρατικές διαδικασίες βασιζόμενες στις πρωτοβουλίες του ΟΗΕ ανά τον κόσμο.

Cyprus

0 400 km

Κύπρος – χρονοδιάγραμμα

- 1960:** Η Κυπριακή Δημοκρατία ανακηρύσσεται ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, ενώ προηγουμένως ήταν αποικία του Ηνωμένου Βασιλείου. Η Τουρκία, η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν οριστεί ως εγγυητές της ανεξαρτησίας της. Το Σύνταγμα της έχει ισχυρό δικονομικό χαρακτήρα.
- 1963–4:** Ο Μακάριος, ο πρώτος Πρόεδρος της Δημοκρατίας, προβάλλει μια σειρά προτάσεων για τροποποίηση του Συντάγματος, γνωστές ως «τα «13 σημεία». Η δυσπιστία μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής ηγεσίας καταλήγει σε δικονομικές συγκρούσεις και την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από όλα τα δημόσια αξιώματα και θέσεις. Ένας σημαντικός αριθμός Τουρκοκυπρίων εγκαταλείπουν τις κατοικίες τους και διαμορφώνουν θύλακες στο έδαφος της Κύπρου.
- 1964:** Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) εγκαθιστά την Ειρηνευτική Δύναμη στην Κύπρο (UNFICYP).
- 1964–9:** Σποραδικές συγκρούσεις και δολοφονίες, δράσεις σαμποτάζ και εξαφανίσεις Κυπρίων και από τις δύο κοινότητες σε ολόκληρο το νησί υποθάλπουν μιαν ατμόσφαιρα φόβου.
- Νοέμβριος 1967:** Συγκρούσεις ξεσπούν στην περιοχή της Κοφίνου μεταξύ ένοπλων ομάδων από τις δύο κοινότητες.
- Ιούλιος 1974:** Πραξικόπημα που υποστηρίζεται από την ελληνική χούντα ανατρέπει τον Πρόεδρο Μακάριο. Η Τουρκία εισβάλλει στην Κύπρο λίγες ημέρες αργότερα. Η εισβολή έχει ως αποτέλεσμα την κατοχή πέραν του 36 τοις εκατό του εδάφους της Κύπρου.
- Φεβρουάριος 1977:** Ο Πρόεδρος Μακάριος και ο ηγέτης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας Ραούφ Ντενκτάς συμφωνούν να αναζητήσουν λύση για μια ανεξάρτητη, αδέσμευτη, δικονομική ομοσπονδιακή δημοκρατία.
- Μάιος 1979:** Ο Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ραούφ Ντενκτάς συμφωνούν σε 10 σημεία που σκιαγραφούν τη μελλοντική λύση.
- Νοέμβριος 1983:** Διακήρυξη της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» ('ΤΔΒΚ'). Η ΤΔΒΚ έκτοτε έχει αναγνωριστεί μόνο από την Τουρκία.
- 1989:** Οι δυο κοινότητες συμφωνούν σε μια σειρά μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης.
- 1992:** Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι προτείνει μια «δέσμη ιδεών» που περιλαμβάνει προτάσεις για μια μελλοντική λύση.
- Ιούνιος 1993:** Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει τη γνωμοδότησή της σχετικά με την αίτηση της Κυπριακής Δημοκρατίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ).
- 1997:** Οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων συμφωνούν σχετικά με τις λεπτομέρειες της εκ νέου έναρξης των εργασιών της Επιτροπής για τους Αγνοουμένους.¹
- Απρίλιος 2003:** Μερική άρση των περιορισμών της ελεύθερης διακίνησης από την ΤΔΒΚ. Μετά από δεκαετίες απόλυτου διαχωρισμού των δύο γεωγραφικών περιοχών και έλλειψης επαφής μεταξύ των δύο κοινοτήτων, οι κάτοικοι και των δύο τμημάτων του νησιού μπορούν να περάσουν στην άλλη πλευρά, περνώντας από καθορισμένα σημεία ελέγχου.
- Απρίλιος 2004:** Ένα σχέδιο για συνολική λύση του Κυπριακού προβλήματος υπό την αιγίδα του ΟΗΕ υποβάλλεται σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα: 76 τοις εκατό των Ελληνοκυπρίων ψηφίζει εναντίον του, ενώ το 65 τοις εκατό των Τουρκοκυπρίων ψηφίζει υπέρ.
- Μάιος 2004:** Η Κυπριακή Δημοκρατία προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Ιούλιος 2006:** Ο Πρόεδρος Τάσος Παπαδόπουλος και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Μεχμέτ Αλί Ταλάτ επαναλαμβάνουν τη δέσμευση των δύο πλευρών για εξεύρεση λύσης για μια διζωνική, δικονομική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων.
- Απρίλιος 2008:** Άνοιγμα του οδοφράγματος της Οδού Λήδρας.
- Σεπτέμβριος 2008:** Πλήρεις διαπραγματεύσεις μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων αρχίζουν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.
- Οκτώβριος 2010:** Εγκαίνια του οδοφράγματος Λιμνίτη (στη δυτική πλευρά της Πράσινης Γραμμής) και αυξημένη επικοινωνία μεταξύ των δύο κοινοτήτων.
- Νοέμβριος 2010:** Οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων, Δημήτρης Χριστόφιας και Ντερβίς Έρογλου, συνεδριάζουν με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη.

Εισαγωγή

Η τελευταία έκθεση που δημοσιεύθηκε από το Minority Rights Group International (MRG) για την Κύπρο χρονολογείται από το 1997.² Από τότε, πολλές εξελίξεις έχουν λάβει χώρα, τόσο σε σχέση με την παρατεταμένη αντιπαλότητα στο νησί, όσο και από άποψη εξελίξεων στο διεθνές νομικό καθεστώς για την προστασία των μειονοτήτων. Ταυτόχρονα, σημαντικές συγκρούσεις και προβλήματα ανά τον κόσμο έχουν διευθετηθεί ή βρίσκονται σε στάδιο επίλυσης μέσα από διάφορες διαδικασίες. Οι τομείς της διεπιστημονικής διασταύρωσης, όπως αυτός της μεταβατικής δικαιοσύνης (transitional justice), προέκυψαν με σκοπό να βοηθήσουν τις κοινωνίες που βγαίνουν από συγκρούσεις στην ανοικοδόμηση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών ικανοτήτων και υποδομών τους.

Δύο σημαντικές εξελίξεις μπορούν να εντοπιστούν στα 13 χρόνια που έχουν περάσει από την τελευταία έκθεση του MRG σχετικά με την Κύπρο. Πρώτον, οι διαπραγματεύσεις που έλαβαν χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 2000 μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) είχαν ως αποτέλεσμα την υποβολή του «Σχεδίου για μια συνολική λύση στο Κυπριακό πρόβλημα» (γνωστό ως «Σχέδιο Ανάν») του ΟΗΕ σε ταυτόχρονα και χωριστά δημοψηφίσματα τον Απρίλιο του 2004. Ενώ η Τουρκοκυπριακή πλευρά υπερίψισε το σχέδιο με 65 τοις εκατό, η Ελληνοκυπριακή πλευρά το απέρριψε με 76 τοις εκατό. Δεύτερον, λιγότερο από μία εβδομάδα μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των δημοψηφισμάτων, και συγκεκριμένα την 1η Μαΐου 2004, η Κυπριακή Δημοκρατία προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) μαζί με άλλες εννέα χώρες.

Παρά τις σημαντικές αυτές εξελίξεις και αλλαγές, το Κυπριακό πρόβλημα παραμένει άλυτο και οι παράγοντες που το περιβάλλουν πολλαπλασιάζονται με το πέρασμα του χρόνου. Δημογραφικές αλλαγές λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό και των δύο κοινοτήτων· νέοι διεθνείς παράγοντες, όπως η ΕΕ εμπλέκονται ενεργά· και η νομική ισορροπία αλλάζει σταδιακά, καθώς χαρακτηρίζεται από την πρόσφατη αλλαγή της

νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) σχετικά με τις υποθέσεις που προκύπτουν ως αποτέλεσμα του προβλήματος στην Κύπρο³ και σημαδεύεται από την πρόσφατη συμβουλευτική γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (ΔΔΔ) της Χάγης για τη μονομερή Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Κοσόβου.⁴ Στον απόηχο της απόρριψης του σχεδίου Ανάν, η διαδικασία για την εξεύρεση λύσης έχει επαναρχίσει.

Σε διεθνές νομικό επίπεδο, η Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνοτικών Μειονοτήτων (ΣΠΠΕΜ) τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 1998. Η σύμβαση αυτή είναι το πιο ολοκληρωμένο διεθνές νομικό εργαλείο για την προστασία των μειονοτήτων και περιλαμβάνει μια σειρά άρθρων που περιγράφουν ένα σύνολο δικαιωμάτων που παρέχονται σε μειονότητες στις χώρες της Ευρώπης. Σήμερα, η πλειοψηφία των μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι συμβαλλόμενα μέρη στη σύμβαση με εξαίρεση την Ανδόρα, το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ισλανδία, το Λουξεμβούργο, το Μονακό και την Τουρκία.⁵

Υπό το φως αυτών των εξελίξεων, το MRG επανεξετάζει την κατάσταση στην Κύπρο σε αυτή την έκθεση, η οποία απεικονίζει την υφιστάμενη δημογραφία των συνταγματικά αναγνωρισμένων και μη συνταγματικά αναγνωρισμένων μειονοτήτων στο νησί, αξιολογεί τις ειρηνευτικές διαδικασίες που απέτυχαν στο παρελθόν, εξετάζει τα προβλήματα, τις προοπτικές και τις προκλήσεις με τις οποίες η ειρηνευτική διαδικασία βρίσκεται αντιμέτωπη σε σχέση με τα θέματα των μειονοτήτων, παρέχει την ευκαιρία στις φωνές των μελών αυτών των μειονοτήτων να ακουστούν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τονίζει τα χαρακτηριστικά ενός αποτελεσματικού καθεστώτος προστασίας των μειονοτήτων στο πλαίσιο του ισχύοντος καθεστώτος, σκιαγραφεί τα χαρακτηριστικά ενός τέτοιου καθεστώτος σε μια μελλοντική ολοκληρωμένη λύση του Κυπριακού προβλήματος, και διερευνά τρόπους με τους οποίους οι μειονότητες θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά σε μια τέτοια λύση.

Μεθοδολογία

Η παρούσα έκθεση βασίζεται σε πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα που διεξήχθησαν μεταξύ Ιουλίου και Οκτωβρίου 2010. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με 29 μέλη των μειονοτήτων που ζουν στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής στην Κύπρο. Ενώ το επίκεντρο αυτής της έκθεσης είναι οι εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ανήκουν σε ομάδες μεταναστών, εκπρόσωποι από μια οργάνωση νεολαίας, μια οργάνωση για τα δικαιώματα των γυναικών και μια οργάνωση που εκπροσωπεί τα συμφέροντα της κοινότητας ΛΟΑΔ (λεσβίες, ομοφυλόφιλα, αμφισεξουαλικά και διαφυλικά άτομα), ήταν επίσης μεταξύ των ερωτηθέντων στο πλαίσιο της έρευνας. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στον εντοπισμό μελών των μειονοτικών ομάδων όχι μόνο με βάση την ιστορική παρουσία τους στο νησί, αλλά και με βάση την υφιστάμενη πραγματικότητα, όπως φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία που επιβεβαιώνουν το σχηματισμό νέων ενοποιημένων ομάδων με χαρακτηριστικά που διαφέρουν από αυτά των δύο κύριων κοινοτήτων του νησιού. Επιπλέον, η ερευνητική ομάδα επιχείρησε μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των φύλων. Το παράρτημα Α παρέχει λεπτομέρειες για τον αριθμό, την κοινότητα ή τον οργανισμό και το φύλο των ερωτηθέντων.

Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε επίσης στην προετοιμασία του ερωτηματολογίου, προκειμένου να περιλάβει το πλήρες φάσμα

των απόψεων των ερωτηθέντων σε σχέση με: την παρουσία τους στο νησί, τις ενδοκοινοτικές και διακοινοτικές σχέσεις ως μειονότητες, τις αντιλήψεις τους για το Κυπριακό πρόβλημα, τις προοπτικές επίλυσής του και το ρόλο των ομάδων τους σε τέτοιες διαδικασίες, και τις απόψεις τους σχετικά με τη σημερινή κατάσταση αναφορικά με την προστασία των δικαιωμάτων που απολαμβάνουν οι ομάδες τους. Ερευνητές και από τα δύο τμήματα του νησιού πήραν συνεντεύξεις από άτομα που ανήκουν σε μειονότητες και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής και συνέταξαν τα αποτελέσματα των συνεντεύξεών τους σε γραπτά κείμενα, τα οποία στη συνέχεια δόθηκαν στους συγγραφείς της έκθεσης για ποιοτική ανάλυση.

Εκτός από αυτή την πρωτογενή έρευνα, οι συγγραφείς προέβηκαν σε ανασκόπηση της βιβλιογραφίας των σχετικών ακαδημαϊκών εκδόσεων⁶ και βασίστηκαν επίσης σε βάσεις δεδομένων στο διαδίκτυο και στις ιστοσελίδες διάφορων εθνικών και διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ). Αυτό επέτρεψε στους συγγραφείς να επανεξετάσουν την ιστορία του κυπριακού προβλήματος, να αξιολογήσουν τη σημερινή κατάσταση σε σχέση με τη νομοθεσία και την πολιτική στην Κύπρο αναφορικά με τα δικαιώματα των μειονοτήτων και να διασφαλίσουν ότι οι απόψεις των ενδιαφερόμενων φορέων σε θέματα που αναπόφευκτα δημιουργούν διαμάχη αντικατοπτρίστηκαν κατάλληλα.

Ιστορία της Κύπρου και το κυπριακό πρόβλημα

Οι δύο κύριες κοινότητες της Κύπρου, η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή, έχουν και οι δύο μακρόχρονη παρουσία στο νησί. Οι Ελληνοκύπριοι εντοπίζουν την καταγωγή και την παρουσία τους στην Κύπρο πίσω στο μυκηναϊκό εποικισμό του νησιού, γύρω στα τέλη της δεύτερης χιλιετίας Π.Χ., ενώ οι Τουρκοκύπριοι έχουν παρουσία από το τέλος του δέκατου έκτου αιώνα, όταν το νησί περιήλθε υπό τον έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Με δεδομένη αυτή τη μακρά ιστορική παρουσία, οι ισχυρισμοί και από τις δύο πλευρές σχετικά με τον εθνικό χαρακτήρα του νησιού έχουν μακρά παρουσία στα βιβλία της ιστορίας και στο δημόσιο λόγο. Για παράδειγμα, το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα, στις αρχές του εικοστού αιώνα, ήλθε αντιμέτωπο με το αντι-αίτημα που διατύπωσε η Τουρκοκυπριακή ελίτ. Η τελευταία υποστήριξε ότι, εάν επέρχεται οποιαδήποτε αλλαγή στο καθεστώς του νησιού, τότε αυτή θα έπρεπε να ήταν η επιστροφή του νησιού στην Τουρκία. Στη δεκαετία του 1950 το αίτημα αυτό είχε μετουσιωθεί υπό το σύνθημα του Ταξίμ (διαχωρισμός), υποστηρίζοντας ουσιαστικά τη διχοτόμηση του νησιού σε δύο γεωγραφικές περιοχές.

Μετά από περισσότερο από τρεις αιώνες υπό οθωμανική κυριαρχία, το νησί είχε εκμισθωθεί στη Βρετανία το 1878. Το 1925, μετά την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τη Συνθήκη της Λοζάννης (η οποία προέβλεπε την ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία), το Ηνωμένο Βασίλειο προσάρτησε επίσημα την Κύπρο ως αποικία του. Μετά την προσάρτηση, αφαιρέθηκε από την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία η διοικητική εξουσία που είχε διατηρήσει υπό την οθωμανική κυριαρχία και οι Βρετανοί αποικιοκράτες ευνόησαν διορισμούς Τουρκοκυπρίων στους νέους τοπικούς φορείς σε δυσανάλογους αριθμούς. Τον Οκτώβριο του 1931, η Ελληνοκυπριακή εξέγερση καταστάληκε και στη συνέχεια ακολούθησε μια περίοδος αυταρχικής διακυβέρνησης των δημόσιων υποθέσεων που αναφέρεται ως Παλμεροκρατία (από το όνομα του Άγγλου Κυβερνήτη Sir Richmond Palmer). Μια σοβαρή προσπάθεια από τη βρετανική πλευρά για να ασχοληθεί με το μελλοντικό καθεστώς του νησιού έγινε το 1948, υπό τη μορφή της Συμβουλευτικής Συνέλευσης,⁷ όταν για πρώτη φορά οι αποκλίνουσες προσδοκίες και τα διαφορετικά συμφέροντα μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων τεκμηριώθηκαν επίσημα σε διεθνές φόρουμ.⁸ Ωστόσο, η Συμβουλευτική Συνέλευση αντιμετωπίστηκε με έντονη αντίδραση και καταδίκη από την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία, η οποία είχε αναλάβει το ρόλο της Εθναρχίας – της εθνικής και θρησκευτικής ηγεσίας της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Σχεδόν όλοι οι

Ελληνοκύπριοι συμμετέχοντες στη Συνέλευση καταψήφισαν τις προτάσεις για ένα σχέδιο συντάγματος, ενώ οι Τουρκοκύπριοι ομόλογοί τους ψήφισαν υπέρ. Ενδιαφέρουσα είναι επίσης η καταγραφή της παρουσίας ενός εκπροσώπου της μειονότητας των Μαρωνιτών στην εν λόγω συνέλευση. Το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις κατά τη Συμβουλευτική Συνέλευση σηματοδοτεί την αρχή ενός κύκλου μεταγενέστερων άκαρπων διαπραγματεύσεων για την επιλυση του Κυπριακού προβλήματος, ο οποίος συνεχίστηκε και διά μέσου των δεκαετιών.

Το 1954, η Ελληνική κυβέρνηση ζήτησε από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ να θέσει ενώπιον της 9ης συνόδου της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το θέμα «Εφαρμογή υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών στην περίπτωση του πληθυσμού της Κύπρου».⁹ Το αίτημα υποβλήθηκε υπό αυξανόμενη πίεση από την Εθναρχία της Κύπρου και την κοινή γνώμη στην Ελλάδα, σε μια προσπάθεια να «διεθνοποιηθεί» το θέμα της Κύπρου και να ασκηθούν πιέσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο να προβεί σε διμερή συμφωνία με την Ελλάδα για την ενοποίηση του νησιού με την τελευταία. Η ελληνική στρατηγική της προσφυγής στον ΟΗΕ επιδίωξε να συνδέσει τη φιλοδοξία για Ένωση με το αντι-αποικιακό κίνημα που σάρωνε την υφήλιο με το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.¹⁰ Αυτό αποδείχθηκε σοβαρά λανθασμένη εκτίμηση, δεδομένου ότι παρέλειψε να αξιολογήσει σωστά τα γεωπολιτικά συμφέροντα των άλλων κρατών, κυρίως του Ηνωμένου Βασιλείου, στην περιοχή.¹¹

Στον απόηχο της ελληνικής αποτυχίας στον ΟΗΕ, το 1955 μια ομάδα Ελληνοκυπρίων δημιούργησε την ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών), η οποία ξεκίνησε την κυπριακή εξέγερση διεξάγοντας έναν πολυεπίπεδο αγώνα κατά της αποικιοκρατίας. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Γεώργιος Γρίβας Διγενής ηγήθηκαν της ΕΟΚΑ, κύριος στόχος της οποίας ήταν ο αγώνας για την Ένωση - ένας στόχος τον οποίο δεν συμεριζόταν τότε το ΑΚΕΛ, το κομμουνιστικό κόμμα της Κύπρου (το οποίο ιδρύθηκε το 1926). Το ΑΚΕΛ απέρριπτε επίσης την άμεση στρατιωτική σύγκρουση με το βρετανικό στρατό, αλλά αντίθετα υποστήριζε την πολιτική δράση. Ο σχηματισμός και το κληροδότημα της ΕΟΚΑ σηματοδοτούν ένα βαθιά ιδεολογικό και πολιτικό χάσμα εντός της ελληνοκυπριακής κοινότητας, το οποίο εξακολουθεί να είναι έντονα παρόν και σήμερα. Οι δεξιοί Ελληνοκύπριοι θεωρούν την ΕΟΚΑ ως ένα εμβληματικό κίνημα αντίστασης, αγωνιζόμενο για την ελευθερία και την Ένωση, ενώ οι αριστεροί

Ελληνοκύπριοι, πολλοί από τους οποίους υποστηρίζουν το ΑΚΕΛ, απορρίπτουν αυτή την ιδέα.

Σε αντίθεση με την κοινή πεποίθηση των Τουρκοκυπρίων, η ΕΟΚΑ δεν κατήυθνε τις δραστηριότητές της εναντίον της κοινότητάς τους και, κατά συνέπεια, δεν ήταν ένα όργανο της σύγκρουσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων.¹² Από τους 29 Τουρκοκύπριους που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, 22 ήταν μέλη ενός οργανισμού ασφάλειας που είχε συσταθεί από τους Βρετανούς για να τους βοηθήσουν στις δραστηριότητές τους για αντιμετώπιση της εξέγερσης. Κατά την περίοδο της εξέγερσης, οι περισσότεροι Ελληνοκύπριοι θεωρούσαν τους Τουρκοκύπριους ως μια μειονότητα που θα έπρεπε να ακολουθήσει τον προορισμό της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Με τη στάση της να κυμαίνεται μεταξύ αδιαφορίας και πατερναλισμού, η Ελληνοκυπριακή ηγεσία δεν λάμβανε σοβαρά υπόψη την παρουσία μιας άλλης μεγάλης κοινότητας στο νησί.

Ο αριθμός των Ελληνοκύπριων νεκρών κατά τη διάρκεια της εκστρατείας της ΕΟΚΑ ήταν 218 άτομα, ενώ υπήρχαν 142 θύματα από πλευράς Βρετανών.¹³ Ο αντικομμουνιστικός χαρακτήρας της ΕΟΚΑ μπορεί να εξηγήσει τον μεγάλο αριθμό των Ελληνοκύπριων θυμάτων, πολλοί από τους οποίους ήταν υποστηρικτές του ΑΚΕΛ. Υπό την ηγεσία της Εθναρχίας και της δεξιάς πολιτικής ελίτ και με τις πληγές του εμφύλιου πολέμου στην Ελλάδα να επηρεάζουν τα τοπικά πολιτικά πράγματα, η ΕΟΚΑ μονοπωλούσε την εθνική ρητορική για την Ένωση και προσπαθούσε να εκφοβίσει τους υποστηρικτές του ΑΚΕΛ, το οποίο είχε ραγδαία αύξηση μελών από τη δημιουργία του κόμματος. Η βαθιά εχθρότητα του ηγέτη της ΕΟΚΑ Γρίβα για τον κομμουνισμό ήταν επίσης ένας παράγοντας για τη διεξαγωγή ενός έντονα βρώμικου πολέμου εναντίον αυτού του τμήματος του Ελληνοκυπριακού πληθυσμού. Ταυτόχρονα, στην Τουρκοκυπριακή πλευρά, μια παραστρατιωτική ομάδα με την ονομασία ΤΜΤ (Türk Mukavemet Teşkilati - Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης) ιδρύθηκε με την υποστήριξη του τουρκικού στρατού. Τα εκπαιδευτικά συστήματα και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής έχουν επιχειρήσει εδώ και δεκαετίες την προώθηση των μελών των δύο οργανώσεων ως «ήρωες» και «μαχητές της ελευθερίας».

Το 1959, ο αγώνας της ΕΟΚΑ τερματίστηκε χωρίς κανέναν από τους εμπλεκόμενους να αναδειχτεί προφανής νικητής. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα απέτυχε στην επίτευξη του στόχου της Ένωσης, ενώ η Τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν εξασφάλισε μια σταθερή πολιτική θέση ή τον αποτελεσματικό έλεγχο της επικράτειας του νησιού. Οι Βρετανοί χρειάστηκε να παρατήσουν μια αποικία σε στρατηγική θέση στη Μέση Ανατολή, με αντάλλαγμα δύο κυρίαρχες βάσεις στο νησί.

Η Κύπρος ανακηρύχθηκε κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος το 1960 και σύντομα προσχώρησε στα ΗΕ. Οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου μεταξύ της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας παραχώρησαν στη νεοσύσταθείσα Κυπριακή Δημοκρατία ένα Σύνταγμα, το οποίο σκοπούσε να εξισορροπήσει τα αντικρουόμενα συμφέροντα των δύο

κοινοτήτων στο νησί. Το Σύνταγμα προέβλεπε ότι η ιθαγένεια θα χορηγείτο με βάση την ιδιότητα του μέλους σε μια από τις δύο κοινότητες (δηλαδή, την Ελληνική ή την Τουρκική), και κατένειμε τη διοίκηση των κρατικών θεσμικών οργάνων και των δημόσιων υπηρεσιών στα μέλη των κοινοτήτων αυτών στη βάση καθορισμένων ποσοστών. Ο δικαιοδικός χαρακτήρας του Συντάγματος ίσχυε σε όλη τη δημόσια υπηρεσία (για παράδειγμα, οι θέσεις εργασίας στη δημόσια υπηρεσία δόθηκαν σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκυπρίους σε αναλογία 70 με 30 τοις εκατό, αντίστοιχα) και στις κρατικές υποθέσεις. Το σύστημα περιελάμβανε πολλούς ελέγχους και ισορροπίες, όπως το δικαίωμα αρνησικυρίας που παραχωρήθηκε στον Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο, καθώς και την προϋπόθεση της διπλής πλειοψηφίας σε μια σειρά θεμάτων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, που επιδίωκαν να προστατεύσουν το συμφέρον της αριθμητικά μικρότερης Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Όπως θα συζητηθεί στο επόμενο τμήμα της παρούσας έκθεσης, οι τρεις θρησκευτικές μειονότητες των Μαρωιτών, Αρμενίων και Λατίνων (Ρωμαιοκαθολικοί)¹⁴ κλήθηκαν να επιλέξουν συμμετοχή σε μία από τις δύο κύριες κοινότητες. Οι Ρομά, οι οποίοι έχουν μια μακρά ιστορική παρουσία στο νησί, αποκλείστηκαν από το Σύνταγμα.

Η κύρια επίπτωση αυτής της νομικής ρύθμισης για τις τρεις θρησκευτικές μειονότητες ήταν ότι ήταν υποχρεωμένες να προσχωρήσουν σε μία από τις δύο συνταγματικά αναγνωρισμένες κοινότητες. Αυτό σήμαινε ότι η πολιτική συμμετοχή τους θα διαμεσολαβείτο αποκλειστικά μέσω των κυρίαρχων τμημάτων του πληθυσμού, πράγμα που θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην περιθωριοποίησή τους. Με βάση αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είναι σκόπιμο το Σύνταγμα να χαρακτηριστεί ως μια «προκαθορισμένη συναινετική» ρύθμιση, όπου οι δυναμικές του καταμερισμού της εξουσίας διαμορφώθηκαν όχι μόνο κατόπιν διαπραγματεύσιμου συμβιβασμού από τις άμεσα εμπλεκόμενες ομάδες, αλλά και από τον ιδιαίτερα ισχυρό ρόλο των εξωτερικά ενδιαφερομένων μερών, ιδιαίτερα της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Προκειμένου ένα Σύνταγμα αυτού του τύπου να λειτουργήσει, η καλή θέληση και η αμοιβαία εμπιστοσύνη ήταν απαραίτητες προϋποθέσεις. Καθώς αυτά έλειπαν, πολλά προβλήματα προέκυψαν μεταξύ των κυβερνήσεων Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών ελίτ και δηλητηριάστηκαν οι δικαιοδικές σχέσεις.¹⁵ Το 1963, ο Πρόεδρος (και Αρχιεπίσκοπος) Μακάριος υπέβαλε πρόταση για τροποποιήσεις του Συντάγματος που έγινε γνωστή ως τα «13 σημεία». Το βασικό σκεπτικό αυτής της πρότασης ήταν η κατάργηση της αρνησικυρίας του Τουρκοκύπριου αντιπροέδρου και της διπλής πλειοψηφίας στη Βουλή των Αντιπροσώπων, καθώς και μια αναθεώρηση προς τα κάτω της τουρκοκυπριακής αντιπροσώπευσης στη δημόσια υπηρεσία και τις δυνάμεις ασφαλείας, ώστε να αντικατοπτρίζεται η πραγματική αναλογία πληθυσμού. Τα "13 σημεία" του Μακαρίου έχουν επικριθεί έντονα ως μια προσπάθεια να «[αλλάξει ριζικά] το Σύνταγμα

του 1960, καταστρέφοντας την κοινοτική ισορροπία, η οποία ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος των συνταγματικών και πολιτικών διακανονισμών του 1960.»¹⁶

Προς το τέλος του 1963, ξέσπασε η πρώτη διακοινοτική σύγκρουση από την ανεξαρτησία μετά τη δολοφονία δύο Τουρκοκυπρίων από Ελληνοκυπρίους.¹⁷ Το έτος

1963 σηματοδοτεί επίσης τη διαίρεση του πληθυσμού της Κύπρου και της πόλης της Λευκωσίας: 25.000 Τουρκοκύπριοι μετακινήθηκαν προς θύλακες υπό τον έλεγχο της κοινότητάς τους και όλοι οι Τουρκοκύπριοι δημόσιοι υπάλληλοι και αξιωματούχοι αποσύρθηκαν από τις θέσεις τους. Σε αυτό το σημείο, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα άρχισε να δημιουργεί ξεχωριστές διοικητικές δομές, παράλληλες με αυτές της Κυπριακής Δημοκρατίας.¹⁸ Ως απάντηση, η Ελληνοκυπριακή πολιτική στόχευσε στην απομόνωση των θυλάκων όπου ζούσαν οι Τουρκοκύπριοι, κόβοντας κάθε εξωτερική επικοινωνία και βοήθεια.

Από την άλλη πλευρά των οδοφραγμάτων, η Τουρκοκυπριακή ηγεσία εγκαθίδρυσε σιδηρένια πειθαρχία ασκώντας συχνά ωμή βία εναντίον των Τουρκοκυπρίων και απαγορεύοντας οποιοδήποτε κοινωνικές και οικονομικές επαφές με τους Ελληνοκυπρίους. Και οι δύο ηγεσίες είχαν καταφέρει να δαιμονοποιήσουν την άλλη ομάδα στα μάτια των κοινοτήτων τους όπως και το διαχωρισμό του πληθυσμού, στη βάση εθνοτικών γραμμών και γεωγραφικής διαίρεσης. Η σύγκρουση κλιμακώθηκε το 1964 και οδήγησε στο βομβαρδισμό από την Τουρκία της περιοχής Μανουσούρας-Κοκκίνων, που βρίσκεται στα βόρειο-δυτικά της Κύπρου. Οι διαμεσολαβητικές προσπάθειες από άλλα μέρη, όπως το σχέδιο Άτσεσον υπό την αιγίδα των ΗΠΑ, δεν απέδωσαν σε συμφωνία, αν και ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζόνσον, την τελευταία στιγμή, απέτρεψε στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας.¹⁹ Μια άλλη κρίση ξέσπασε το 1967 στην περιοχή της Κοφίνου, η οποία για μια ακόμη φορά οδήγησε σε εκτεταμένες συγκρούσεις μεταξύ των δύο πλευρών.

Το 1967, η στρατιωτική χούντα ανέτρεψε τη νόμιμη κυβέρνηση στην Ελλάδα και εγκατέστησε μια δικτατορία που διαδραμάτισε κύριο ρόλο στα μετέπειτα γεγονότα στην Κύπρο. Κατά την περίοδο 1968-74, οι δύο κοινότητες ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με συνταγματικά θέματα του κράτους. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά, υπό πίεση ως αποτέλεσμα της οικονομικής και πολιτικής απομόνωσής της, είχε συμφωνήσει σε αλλαγές σύμφωνα με τα «13 σημεία». Ταυτόχρονα, η Ελληνική χούντα ανέπτυξε εχθρική στάση προς το Μακάριο και υποστήριξε πλήρως μια παράνομη οργάνωση που είχε δημιουργηθεί από το Γρίβα, πρώην ηγέτη της ΕΟΚΑ, με την ονομασία «ΕΟΚΑ Β», η οποία διέπραξε σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων.²⁰ Στις 15 Ιουλίου 1974, η χούντα οργάνωσε πραξικόπημα στην Κύπρο με την ενεργή συμμετοχή της «ΕΟΚΑ Β» και κατάφεραν να καθιερώσουν ένα αντισυνταγματικό καθεστώς για οκτώ ημέρες.

Η Τουρκία, υπό το πρόσχημα της αποκατάστασης της συνταγματικής τάξης και ως εγγυήτρια δύναμη, εισέβαλε στην

Κύπρο στις 20 Ιουλίου 1974. Από τότε, έχει υπό την κατοχή της 36 τοις εκατό του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι επιπτώσεις της εισβολής ήταν τραγικές: εκατοντάδες χιλιάδες πολιτών και από τις δύο κοινότητες, καθώς και από τις μειονότητες, εκτοπίστηκαν στην ίδια τους τη χώρα, αριθμός δολοφονιών, βιασμών και εξαφανίσεων προστέθηκαν σε όσα είχαν ήδη λάβει χώρα τα προηγούμενα χρόνια και ήταν επίσης ένα καταστροφικό πλήγμα για την οικονομική ζωή του νησιού. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέδωσε τότε το ψήφισμα 353 απαιτώντας τον άμεσο τερματισμό της ξένης στρατιωτικής επέμβασης.²¹ Εν τω μεταξύ, η κυβέρνηση - μαριονέτα που είχε συσταθεί στην Κύπρο από τη χούντα είχε πέσει, όπως και η χούντα στην Ελλάδα.

Αντιμέτωπη με τη νέα κατάσταση, η Ελληνοκυπριακή πλευρά έκανε στροφή στην πολιτική της και συμφώνησε να διαπραγματευτεί με σκοπό την εξεύρεση λύσης υπό τη μορφή ομόσπονδου κράτους. Δύο συμφωνίες υψηλού επιπέδου επιτεύχθηκαν μεταξύ της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής πλευράς, το 1977 και το 1979. Η πρώτη προέβλεπε ότι:

- 1. Επιζητούμε μια ανεξάρτητη, αδέσμευτη, δικαιοδική ομοσπονδιακή Δημοκρατία.*
- 2. Το έδαφος υπό τη διοίκηση της κάθε κοινότητας πρέπει να συζητηθεί υπό το φως της οικονομικής βιωσιμότητας ή παραγωγικότητας και της ιδιοκτησίας γης.*
- 3. Θέματα αρχών, όπως η ελευθερία διακίνησης, η ελευθερία εγκατάστασης, το δικαίωμα περιουσίας και άλλα εξειδικευμένα ζητήματα, είναι ανοικτά για συζήτηση, λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη βάση ενός δικαιοδικού ομοσπονδιακού συστήματος και ορισμένες πρακτικές δυσκολίες, οι οποίες μπορεί να προκύψουν για την τουρκοκυπριακή κοινότητα.*
- 4. Οι εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής ομόσπονδης κυβέρνησης θα είναι τέτοιες, ώστε να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας λαμβανομένου υπόψη και του δικαιοδικού χαρακτήρα του κράτους.»²²*

Στην ουσία, οι δύο κοινότητες αναζητούν από τότε λύση που θα οδηγήσει σε μια διζωνική, δικαιοδική²³ δημοκρατία εντός της οποίας θα είναι πολιτικά ίσες.²⁴ Μέσω αυτής της προτεινόμενης λύσης, δύο συνιστώσα κράτη θα συσταθούν μέσα σε ένα μελλοντικό ομόσπονδο κράτος. Αυτά τα συνιστώσα κράτη θα ασκούν διάφορες εξουσίες εντός των ορίων της γεωγραφικής περιοχής τους, χωρίς να θίγεται η ενιαία κυριαρχία και διεθνής προσωπικότητα της ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 36 χρόνων, διάφορες προσπάθειες και απόπειρες της διεθνούς κοινότητας για επίλυση του ζητήματος έχουν πάρει διάφορες μορφές, όπως θα συζητηθεί αργότερα στην έκθεση. Μέχρι στιγμής, σε κάθε περίπτωση, αυτές οι προσπάθειες δεν έχουν αποδώσει οποιοδήποτε από αποτέλεσμα, αφού κάθε μια από αυτές έχει απορριφθεί από

τουλάχιστον τη μια πλευρά. Ωστόσο, οι προσπάθειες είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός βασικού πλαισίου που περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά μιας ενδεχόμενης μελλοντικής λύσης, υπό την οποία οι δύο κοινότητες θα έχουν το δικαίωμα να διαχειρίζονται τις ζώνες / τα συνιστώσα κράτη τους, ενώ η κεντρική κυβέρνηση θα είναι υπεύθυνη για την οικονομία, τις εξωτερικές υποθέσεις και τα αμυντικά θέματα. Δύο νομοθετικά όργανα θα δημιουργηθούν: ένα που θα έχει ίσο αριθμό μελών Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, ώστε να αντικατοπτρίζει την πολιτική ισότητα των κοινοτήτων τους, και το άλλο θα συσταθεί στη βάση της αναλογίας του πληθυσμού τους, προκειμένου να αντικατοπτρίζει τα πραγματικά τους μεγέθη. Αυστηροί συνταγματικοί και θεσμικοί έλεγχοι και ισορροπίες θα προστατεύουν τη μικρότερη αριθμητικά κοινότητα και ένας μηχανισμός επίλυσης διαφορών θα τεθεί σε εφαρμογή, προκειμένου να αποτρέπει ή να επιλύει τελικά πιθανά αδιέξοδα. Συμφωνήθηκε επίσης ότι το ομόσπονδο κράτος θα έχει μία και μόνη κυριαρχία, διεθνή προσωπικότητα και ιθαγένεια.

Στις 15 Νοεμβρίου 1983 ανακηρύχθηκε η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ),²⁵ Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ καταδίκασε και κήρυξε άκυρη την ανακήρυξη αυτή μέσω των ψηφισμάτων 541²⁶ και 550²⁷ του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το 1990 η Κυπριακή Δημοκρατία υπέβαλε αίτηση για ένταξη στην ΕΕ και το 1993 έλαβε θετική γνωμοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δώδεκα χρόνια αργότερα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν παρουσίασε ένα σχέδιο στους δύο ηγέτες, το οποίο στη συνέχεια πέρασε από διάφορες εκδοχές. Η πέμπτη του έκδοση υποβλήθηκε σε δύο ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις 24 Απριλίου 2004.

Μια εβδομάδα μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν το 2004, η Κύπρος εντάχθηκε στην ΕΕ μαζί με εννέα ακόμη κράτη. Η συμμετοχή της σε έναν οργανισμό αυτού του βεληνεκού ανέγειρε απραγματοποίητες ακόμη ελπίδες για τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου πλαισίου, το οποίο θα επηρέαζε τα τελικά χαρακτηριστικά μιας λύσης.

Όσον αφορά τις τρεις μειονοτικές θρησκευτικές ομάδες, το Σχέδιο Ανάν του 2004 ήταν η μόνη πρόταση που

συμπεριελάμβανε εκτενείς διατάξεις σχετικά με το μελλοντικό καθεστώς των μειονοτήτων. Παρά τη θετική αυτή εξέλιξη, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαπραγμάτευσης δεν υπήρξαν διαβουλεύσεις με τα ίδια τα μέλη των μειονοτήτων.

Η Μαρία Χατζηπαύλου, μια Ελληνοκύπρια που έδωσε συνέντευξη για την έκθεση αυτή και η οποία εκπροσωπεί μια δικοινοτική οργάνωση γυναικών, δήλωσε ότι πιστεύει πως «το Κυπριακό πρόβλημα έχει καταστεί μια «βιομηχανία» και ότι υπάρχουν παγιωμένα συμφέροντα για τη συνέχιση του ισχύοντος στάτους κβο». Όσον αφορά το δυσεπίλυτο αυτό πρόβλημα, έχει ορθώς παρατηρηθεί ότι δεν υπήρξε ποτέ στην Κύπρο κάποια αποφασιστική πολιτικο-ιδεολογική προσπάθεια για συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων. Αντίθετα, οι ελίτ και των δύο κυρίαρχων κοινοτήτων ονειρεύονταν μία εθνικά καθαρή Κύπρο, είτε ελληνική είτε τουρκική. Έτσι, για να μπορεί να επιτευχθεί μια βιώσιμη λύση, η πολιτική πρέπει να απεμπλακεί από την εθνικιστική ρητορική. Επιπλέον, μια ομοσπονδία που να βασίζεται αποκλειστικά στην ισορροπία μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας δεν επαρκεί. Αυτό που χρειάζεται είναι μια πλουραλιστική δημοκρατία, η οποία θα θέτει τους πολίτες στο προσκήνιο και θα αποδέχεται πολλαπλές ταυτότητες.²⁸ Η επινόηση μιας νέας μορφής ιθαγένειας στην Κύπρο θα πρέπει να περιλαμβάνει την αναγνώριση παγκοσμίως αναγνωρισμένων δικαιωμάτων, καθώς και δικαιώματα που να διαλαμβάνουν τα δικαιώματα των διαφόρων ομάδων. Όντως, οι δύο κύριες κοινότητες του νησιού έχουν σφυρηλατήσει συμπαγείς και άκαμπτες εθνοτικές ταυτότητες, οι οποίες, όταν έφτασαν στα άκρα, οδήγησαν σε αναπόφευκτες μεταξύ τους συγκρούσεις. Έχουν, επίσης, εργαστεί παράλληλα για τον αποκλεισμό των ταυτοτήτων των μειονοτικών ομάδων. Το αίτημα για αποδοχή των πολλαπλών πολιτισμικών ταυτοτήτων αντανακλάται και στα λόγια του Γιώργη Ρεγγίνου, ενός Ελληνοκυπρίου που εκπροσωπεί μια ΜΚΟ, η οποία προασπίζεται τα δικαιώματα των ΛΟΑΔ ατόμων, ο οποίος δήλωσε ότι «ελπίζω η Κύπρος να βρει τον τρόπο να προχωρήσει μπροστά χωρίς να χάσει την ταυτότητά της, αλλά και χωρίς να είναι δέσμια της ταυτότητάς της».

Μειονότητες στην Κύπρο: συνταγματικές διατάξεις και υφιστάμενη δημογραφία

Ορισμός των μειονοτήτων σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο

Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει σταθερός νομικός ορισμός σε σχέση με το τι αποτελεί μειονότητα στο διεθνές δίκαιο. Το 1930 το Διαρκές Δικαστήριο της Χάγης όρισε ως μειονότητα:

*«μία ομάδα ατόμων που ζουν σε μια συγκεκριμένη χώρα ή περιοχή και που έχουν μια φυλή, θρησκεία, γλώσσα και παράδοση που τα ενώνει, με σκοπό τη διατήρηση των παραδόσεών τους, τις μορφές λατρείας τους, διασφαλίζοντας τη διδασκαλία και την ανατροφή των παιδιών τους, σύμφωνα με το πνεύμα και τις παραδόσεις της φυλής τους και αλληλοβοηθώντας ο ένας τον άλλον.»*²⁹

Πιο πρόσφατα, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σχολιάζοντας το Άρθρο 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) έχει δηλώσει ότι:

*«το Άρθρο 27 παρέχει δικαιώματα σε άτομα που ανήκουν σε μειονότητες, οι οποίες «υπάρχουν» σε ένα συμβαλλόμενο Κράτος. Δεδομένης της φύσης και της έκτασης των δικαιωμάτων που προβλέπονται σ' αυτό το άρθρο, δεν είναι σκόπιμος ο προσδιορισμός του βαθμού της μονιμότητας που ο όρος "υπάρχουν" υποδηλώνει. ... Έτσι, οι μετανάστες εργάτες ή ακόμα και επισκέπτες σε ένα συμβαλλόμενο Κράτος, οι οποίοι συνιστούν τέτοιες μειονότητες, έχουν το δικαίωμα να μην τους αρνείται η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων. ... Η ύπαρξη μιας εθνοτικής, θρησκευτικής ή γλωσσικής μειονότητας σε ένα συγκεκριμένο συμβαλλόμενο Κράτος δεν εξαρτάται από την απόφαση του εν λόγω συμβαλλόμενου Κράτους, αλλά προϋποθέτει τον καθορισμό της από αντικειμενικά κριτήρια.»*³⁰

Σήμερα, παγκόσμια και περιφερειακά νομικά εργαλεία αναφέρονται στην υποχρέωση των κρατών να εξασφαλίζουν την προστασία και τη μη διακριτική μεταχείριση των μειονοτήτων. Τα κυριότερα διεθνή νομικά εργαλεία περιλαμβάνουν το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR)³² και τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τα Δικαιώματα των Ατόμων που Ανήκουν σε Εθνικές ή

Εθνοτικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες (UNDM).³² Η Κύπρος δεσμεύεται επίσης από διάφορες περιφερειακές συνθήκες και συμφωνίες, και συγκεκριμένα:

- την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΣΑΔ).³³
- το 12ο Πρωτόκολλο της ΕΣΑΔ που θεσπίζει μια αυτοτελή γενική απαγόρευση των διακρίσεων.
- το ΣΠΠΕΜ (FCNM) του Συμβουλίου της Ευρώπης.³⁴
- τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες.³⁵
- την Κοινοτική Οδηγία 2000/43/ΕΚ που εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.³⁶ και
- το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.³⁷

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι μια ομάδα, η οποία έχει διακριτή θρησκευτική, εθνοτική ή γλωσσική ταυτότητα και επιθυμεί να διατηρήσει αυτή την ταυτότητα, είναι αριθμητικά μικρότερη σε σχέση με άλλες ομάδες μέσα σε μια κοινωνία και δεν κατέχει ισχύουσα θέση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μειονότητα.³⁸ Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, το εάν μια ομάδα αποτελεί ή όχι μειονότητα καθορίζεται με βάση αντικειμενικά κριτήρια. Συνεπώς, δεν εναπόκειται στο οποιοδήποτε κράτος να αποφασίσει την ύπαρξη μειονοτήτων στο έδαφός του.³⁹ Επιπλέον, τα μέλη μιας μειονότητας δεν είναι ανάγκη να είναι πολίτες του κράτους. Με βάση αυτά τα κριτήρια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχουν διάφορες μειονότητες στην Κύπρο, πέραν των τριών θρησκευτικών ομάδων που ορίζονται από το Σύνταγμα της Κύπρου, όπως αναλύεται παρακάτω.

Οι μειονότητες έχουν το δικαίωμα να ασκούν όλα τα δικαιώματα που προστατεύονται σε κάθε κράτος και από τα διεθνή πρότυπα. Τους κατοχυρώνονται ειδικά δικαιώματα που συνδέονται με την ιδιαίτερη ταυτότητά τους με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας μεταξύ των ομάδων αυτών και της υπόλοιπης κοινωνίας. Ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα των μειονοτήτων αναφέρονται στη συνέχεια.

Το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού: Αυτό περιλαμβάνει το δικαίωμα των μειονοτήτων να εκφράζουν τη διακριτή τους ταυτότητα, καθώς και το δικαίωμα να επιλέξουν για το αν θα αποκαλούνται ή όχι «μειονότητα». Ο εξαναγκασμός

διακριτών ομάδων να επιλέξουν μια ταυτότητα που δεν τις εκπροσωπεί, όπως οι μειονοτικές ομάδες στην Κύπρο αναγκάστηκαν να κάνουν, είναι ενάντια στο δικαίωμά τους να εκφράζουν τη δική τους ταυτότητα. Το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού εγγυείται επίσης το δικαίωμα των μειονοτήτων στην Κύπρο να αυτοπροσδιορίζονται ως διακριτές 'εθνοτικές,' και όχι μόνο ως θρησκευτικές ομάδες.

Το δικαίωμα στη διαφύλαξη της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους: Οι μειονότητες έχουν το δικαίωμα να ασκούν τον πολιτισμό τους, τη γλώσσα και τη θρησκεία τους σε ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους, χωρίς να υπόκεινται σε οποιουδήποτε παράνομους ή μη δημοκρατικούς περιορισμούς. Τα κράτη είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής χρηματοδότησης όταν αυτό είναι απαραίτητο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι μειονότητες μπορούν να ασκήσουν και να διαφυλάξουν τα πολιτιστικά τους δικαιώματα. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν τη χρήση των μειονοτικών γλωσσών στα γενικά εκπαιδευτικά συστήματα, στις θρησκευτικές πρακτικές, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στην πολιτική και στις οργανώσεις, και την ελευθερία άσκησης της θρησκείας και της

δημιουργίας θρησκευτικών θεσμών.⁴⁰ Σύμφωνα με αυτά τα διεθνή πρότυπα, τα οποία είναι δεσμευτικά για την Κύπρο, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα όλων των θρησκευτικών ομάδων για ίδρυση θρησκευτικών θεσμών. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της Κύπρου, θα πρέπει να διασφαλιστεί το δικαίωμα δημιουργίας Cemevis ως χώροι λατρείας για τα μέλη της αίρεσης των Αλεβιτών και οι Βουδιστές θα πρέπει να είναι σε θέση να ιδρύσουν ναούς, και για τις γλωσσικές ομάδες, όπως οι Κούρδοι και οι Βούλγαροι, πρέπει να διασφαλιστεί το δικαίωμα να μαθαίνουν και να μιλούν τις γλώσσες τους.

Το δικαίωμα στη συμμετοχή στα κοινά: Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει το δικαίωμα των μειονοτήτων να συμμετέχουν στις δημόσιες υποθέσεις σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και να συμμετέχουν σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, ιδίως σε θέματα που σχετίζονται με τα δικαιώματά τους. Αυτό προϋποθέτει επίσης το δικαίωμα των μειονοτήτων να δημιουργούν τους δικούς τους θεσμούς και να δικτυώνονται μεταξύ τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.⁴¹ Το δικαίωμα αυτό επιβάλλει στην Κύπρο να λάβει περαιτέρω μέτρα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής συμμετοχής των επίσημα αναγνωρισμένων μειονοτήτων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και τη διασφάλιση της συμμετοχής των άλλων μειονοτήτων, έτσι ώστε να εκπροσωπούνται στη διακυβέρνηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Το δικαίωμα της ισότητας - απαγόρευση των διακρίσεων: Οι μειονότητες έχουν το δικαίωμα να είναι ίσες ενώπιον του νόμου και να ασκούν όλα τα δικαιώματα που εγγυείται το κράτος.⁴² Αυτό επιβάλλει τόσο αρνητικά όσο και θετικά καθήκοντα στα κράτη: την υποχρέωση της διασφάλισης της ισότητας ενώπιον του νόμου για όλους και το καθήκον της διασφάλισης της

άσκησης όλων των δικαιωμάτων επί ίσοις όροις, συμπεριλαμβανομένης της λήψης προσωρινών μέτρων όταν είναι απαραίτητο.⁴³ Επιπλέον, η νομοθεσία της ΕΕ υποχρεώνει όλα τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ολοκληρωμένη νομοθεσία κατά των διακρίσεων για τον καθορισμό των διακρίσεων και να δημιουργήσουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς για την παροχή κατάλληλων διορθωτικών μέτρων και τη συγκρότηση φορέων ισότητας, οι οποίοι να διαδραματίζουν ρόλο στην ανάπτυξη της κρατικής πολιτικής για τη διασφάλιση της ισότητας μέσω της παρακολούθησης της κρατικής πολιτικής, τη διεξαγωγή ερευνών, και την παροχή συνδρομής στα θύματα διακρίσεων.⁴⁴ Όσον αφορά την κατάσταση στην Κύπρο, θα πρέπει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου να υιοθετηθεί ολοκληρωμένη νομοθεσία κατά των διακρίσεων και να συσταθεί ένας ανεξάρτητος φορέας για την παρακολούθηση της εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας.

Η προσέγγιση της Κυπριακής Δημοκρατίας στο ζήτημα των μειονοτήτων

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει δικονομικό χαρακτήρα: οι πολίτες της Δημοκρατίας οφείλουν να επιλέξουν την ιδιότητα μέλους, είτε στην ελληνοκυπριακή είτε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα.⁴⁵ Ο όρος 'μειονότητες' δεν εμφανίζεται πουθενά στο κείμενο του Συντάγματος,⁴⁶ αν και αναγνωρίζονται ως 'θρησκευτικές ομάδες' εκείνες οι ομάδες προσώπων, οι οποίες:

*έχουν τη συνήδη διαμονή τους στην Κύπρο, εκδηλώνουν την ίδια θρησκεία και, είτε ανήκουν στο ίδιο δόγμα είτε υπόκεινται στην δικαιοδοσία της, ο αριθμός τους, κατά την ημερομηνία της έναρξης της εφαρμογής του παρόντος Συντάγματος, υπερβαίνει τους χίλιους, εκ των οποίων τουλάχιστον πεντακόσιοι καθίστανται πολίτες της Δημοκρατίας αυτή την ημερομηνία.*⁴⁷

Στο πλαίσιο αυτό, οι τρεις θρησκευτικές ομάδες, οι οποίες αναγνωρίζονται σύμφωνα με τις νομικές διατάξεις του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες, και οι οποίοι έχουν μακρά, ιστορική παρουσία στο νησί. Οι Ρομά, αν και εμφανίζονται ως μια ξεχωριστή ομάδα ήδη πριν από την ανεξαρτησία το 1960, δεν αναγνωρίζονται επίσημα. Αυτή η ομάδα έχει παραμείνει στο περιθώριο της κυπριακής κοινωνίας και η κατάστασή της έχει μόλις πρόσφατα έρθει στο προσκήνιο.⁴⁸

Αυτή η συνταγματική ρύθμιση είναι προβληματική και έχει επικριθεί από τη Συμβουλευτική Επιτροπή του ΣΠΠΕΜ (FCNM) και στις τρεις Γνωμοδοτήσεις της για την Κυπριακή Δημοκρατία που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα. Στη Γνωμοδότησή της το 2001, στο πλαίσιο της επιλογής των μελών των μειονοτικών ομάδων να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, η Συμβουλευτική Επιτροπή σχολίασε:

‘ότι το κάθε πρόσωπο που ανήκει σε μια θρησκευτική ομάδα έχει, ως άτομο, το δικαίωμα να κάνει χρήση του δικαιώματος μη συμμόρφωσης με την επιλογή της ομάδας του. Ωστόσο, στο πλαίσιο αυτό, ένα άτομο μπορεί μόνο να επιλέξει να ανήκει στην άλλη κοινότητα, δηλαδή στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η Συμβουλευτική Επιτροπή κρίνει ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις, που προβλέπονται από το Άρθρο 2 του Συντάγματος, δεν είναι συμβατές με το Άρθρο 3 της Σύμβασης-Πλαισίου, σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο που ανήκει σε μια εθνοτική μειονότητα έχει το δικαίωμα να επιλέγει ελεύθερα κατά πόσο θα αντιμετωπίζεται ή όχι ως τέτοιο.’⁴⁹

Η Συμβουλευτική Επιτροπή επανέλαβε την ίδια κριτική στη Γνωμοδότησή της για το 2007, όπου δήλωσε ότι ανησυχεί βαθύτατα για τη συνεχιζόμενη ύπαρξη αυτής της υποχρέωσης.⁵⁰

Έχει εύστοχα παρατηρηθεί ότι:

‘στο σύστημα της Κύπρου, η πολιτική ένταξη λειτουργεί μέσω της διαμεσολάβησης των πολιτιστικών κοινοτήτων· είναι μέσα από τη σύνδεσή τους με μια πολιτισμική κοινότητα που οι πολίτες συμμετέχουν στους πολιτικούς δεσμούς. Αυτό έρχεται σε αντιπαράθεση με μια κρίσιμη διάσταση των σύγχρονων διεθνών δικαιωμάτων των μειονοτήτων, δηλαδή την ιδέα ότι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ελεύθεροι να ταυτίζονται ή όχι με μια πολιτιστική ομάδα.’⁵¹

Πράγματι, το σημερινό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο υποχρεούνται όλοι οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας να ενταχθούν σε μία από τις δύο κοινότητες, είναι ένα αναχρονιστικό κατάλοιπο της ρύθμισης του 1960 και το οποίο δεν αντανακλά τις σύγχρονες προσεγγίσεις σε σχέση με την ιθαγένεια, τα πολιτικά δικαιώματα και υποχρεώσεις του ατόμου, ανεξάρτητα από τη διακριτή εθνοτική, θρησκευτική, πολιτισμική ή γλωσσική υπαγωγή του και την επιλογή για το κατά πόσο θα ανήκει ή όχι σε μια συγκεκριμένη ομάδα.

Το υφιστάμενο σύστημα αποτυγχάνει επίσης να λάβει υπόψη του τις άλλες μειονοτικές ομάδες που υπάρχουν στην Κύπρο. Εκτός από τις τρεις προαναφερόμενες θρησκευτικές ομάδες, καμιά άλλη ομάδα δεν αναγνωρίζεται ως μειονότητα στο κυπριακό δίκαιο, είτε στην Κυπριακή Δημοκρατία ή στην ΤΔΒΚ. Οι Τουρκοκύπριοι στο νότιο τμήμα και οι Ελληνοκύπριοι στο βόρειο τμήμα της Κύπρου θεωρούνται ως *sui generis* (ειδικής φύσεως) μειονότητες. Με αυτό εννοείται ότι οι δύο ομάδες, για λόγους που σχετίζονται με την αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών, βρέθηκαν σε μια αριθμητικά κατώτερη θέση σε σχέση με το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο υφίστανται. Επιπλέον, μειονοτικές ομάδες έχουν δημιουργηθεί από τη μετανάστευση, η οποία έχει μεταβάλει σημαντικά τα δημογραφικά δεδομένα της Κύπρου κατά τις τελευταίες τρεις

δεκαετίες. Οι ομάδες αυτές εμπίπτουν επίσης στην κατηγορία των μειονοτήτων που δεν είναι συνταγματικά αναγνωρισμένες.

Εκτός από αυτό το συνταγματικό πλαίσιο, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει καταστήσει σαφές στις Εκθέσεις της προς τη Συμβουλευτική Επιτροπή ότι:

‘Εκτός από το Σύνταγμα της Κύπρου, το οποίο αναφέρεται σε “Κοινότητες” και “θρησκευτικές ομάδες” ... και το οποίο σε καμιά περίπτωση δεν αναφέρεται σε αυτές ως “μειονότητες” ή “εθνικές μειονότητες”, δεν υπάρχει εγχώριος Νόμος που να σκοπεύει να ορίζει τον όρο “εθνοτική μειονότητα”, ή που να απαριθμεί ομάδες ως «εθνοτικές μειονότητες».’⁵²

Περαιτέρω, έχει δηλώσει ότι:

‘Δεδομένου ότι η Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνοτικών Μειονοτήτων δεν περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας “εθνοτικές μειονότητες”, εναπόκειται σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος να καθορίσει τις εθνοτικές μειονότητες για τις οποίες θα εφαρμόζει τη Σύμβαση-Πλαίσιο.’⁵³

Γενικότερα, σε σχέση με το θέμα της δυνατότητας δημιουργίας «νέων» μειονοτήτων, λόγω των μεταναστευτικών εισροών στην Κύπρο, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει αρνηθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της ΣΠΠΕΜ (FCNM) θα μπορούσε να επεκταθεί σε άλλες ομάδες εκτός από τις παραδοσιακές εθνοτικές μειονότητες.⁵⁴

Συνταγματικά αναγνωρισμένες μειονότητες

Οι Μαρωνίτες, οι Αρμένιοι και οι Λατίνοι είναι οι τρεις ομάδες που έχουν αναγνωριστεί ως «θρησκευτικές ομάδες», δυνάμει των σχετικών συνταγματικών διατάξεων. Κατά την ανεξαρτησία, οι Μαρωνίτες αριθμούσαν 2.752 μέλη, οι Αρμένιοι 3,628 και οι Λατίνοι 2.000.⁵⁵ Λίγο μετά την ανεξαρτησία και σύμφωνα με τις συνταγματικές ρυθμίσεις,⁵⁶ οι θρησκευτικές ομάδες ήταν υποχρεωμένες να επιλέξουν να «ενταχθούν», είτε στην ελληνοκυπριακή είτε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα.⁵⁷ Και οι τρεις αυτές ομάδες επέλεξαν να ενταχθούν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.

Τα άρθρα 109 έως 111 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβάνουν μια σειρά διατάξεων που αφορούν τις αναγνωρισμένες θρησκευτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να εκπροσωπούνται στις Κοινοτικές Συνελεύσεις.⁵⁸ Κατά τη διάρκεια των πολιτικών εξελίξεων μετά το 1963, οι Κοινοτικές Συνελεύσεις και των δύο κοινοτήτων κατέστησαν άνευ αντικειμένου και οι αρμοδιότητες της Ελληνοκυπριακής Κοινοτικής Συνέλευσης μεταβιβάστηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων και το Υπουργείο Παιδείας.⁵⁹ Στις μέρες μας, οι τρεις θρησκευτικές

ομάδες μπορούν η καθεμία να εκλέξει ένα πρόσωπο ως εκπρόσωπό της στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι εκπρόσωποι των ομάδων έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν τις απόψεις της ομάδας τους σε κάθε δημόσιο φορέα της Κυπριακής Δημοκρατίας.⁶⁰ Ωστόσο, δεν μπορούν να ψηφίσουν ή να απευθυνθούν στη Βουλή των Αντιπροσώπων και ο ρόλος τους σήμερα φαίνεται να είναι περιθωριοποιημένος, δεδομένου ότι δεν διαθέτουν αποτελεσματική πολιτική εξουσία. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη συνέντευξη που παραχώρησε για σκοπούς της παρούσας έκθεσης, ο εκπρόσωπος της ομάδας των Μαρωνιτών, Αντώνης Χατζηρούσος, εξέφρασε τη λύπη του για το γεγονός ότι αποφάσεις για υποθέσεις που αφορούν την ομάδα του λαμβάνονται προτού ο ίδιος κληθεί να υποβάλει την άποψή του. Πιο συγκεκριμένα, ανέφερε ότι:

‘υπάρχουν πολλά που πρέπει να γίνουν σε σχέση με τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Παρόλο που είμαι μέλος της βουλής, δεν μου επιτρέπεται να ψηφίσω. Είχαμε προηγουμένως μια θέση στην κοινοτική συνέλευση, αλλά αυτή ακυρώθηκε. Μας έβαλαν στη βουλή χωρίς δικαιώματα. Δεν έχουμε δικαίωμα να ψηφίσουμε ή να μιλήσουμε στη βουλή. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, πρέπει να λαμβάνουν τη γνώμη μου όταν υπάρχει μια διοικητική πράξη που αφορά τους Μαρωνίτες, αλλά ποτέ δεν το κάνουν. Ενεργούν βάσει κομματοκρατίας. Κάνουν πράγματα πριν ακόμα ενημερωθεί ο εκπρόσωπος.’

Μαρωνίτες⁶¹

Οι Μαρωνίτες αποτελούν μέρος μιας αναγνωρισμένης αίρεσης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, η οποία ιδρύθηκε κατά τον έβδομο αιώνα ως αυτόνομη Εκκλησία. Μεταξύ του όγδοου και δέκατου τρίτου αιώνα, ομάδες Μαρωνιτών κατέφυγαν στην Κύπρο. Η Ιερά Σύνοδος της Μαρωνιτικής Εκκλησίας επέλεξε τον Αρχιεπίσκοπο των Μαρωνιτών και ο Πάπας επικυρώνει την εκλογή του. Η ονομασία προέρχεται από τη Μέση Ανατολή, από μια περιοχή που σήμερα εντάσσεται στη Συρία και το Λίβανο, και σήμερα οι Μαρωνίτες από την περιοχή του Κορμακίτη στο βόρειο μέρος της Κύπρου εξακολουθούν να ομιλούν την Μαρωνιτική Αραβική. Αυτή η γλώσσα αναγνωρίζεται από την Κυπριακή Δημοκρατία, κατά την έννοια του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες.⁶² Η ομάδα αυτή προσπαθεί να διατηρήσει τα διακριτά της έθιμα, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις της.

Πριν από το 1974, ποσοστό 90 τοις εκατό των Μαρωνιτών ζούσαν σε τέσσερα χωριά στη βορειοδυτική ακτή του νησιού. Ήταν γεωργοί και κτηνοτρόφοι και ορισμένοι σημαντικοί γαιοκτήμονες. Μετά την τουρκική εισβολή, 80 τοις εκατό της ομάδας αυτής εκτοπίστηκε, ενώ οι υπόλοιποι παρέμειναν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Ο αριθμός των Μαρωνιτών που ζουν στο βόρειο τμήμα μειώθηκε στους 170 μέχρι το 1997,⁶³ και σε 133 το 2010.⁶⁴ Σήμερα, ο συνολικός πληθυσμός της ομάδας αυτής εκτιμάται σε 6.000.⁶⁵ Οι Μαρωνίτες θεωρούν ότι έχουν

μια διαφορετική εθνοτική και γλωσσική ταυτότητα, πέραν της θρησκευτικής τους ταυτότητας.⁶⁶

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή η ομάδα σχετίζονται με την υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των Μαρωνιτών που διαμένουν στο βόρειο τμήμα του νησιού όπως και με την έλλειψη επίσημης αναγνώρισής τους ως εθνοτική μειονότητα σ’ αυτό το τμήμα της Κύπρου. Στο νότιο τμήμα του νησιού, ο Αντώνης Χατζηρούσος, ο επίσημα εκλεγμένος εκπρόσωπος των Μαρωνιτών, δήλωσε στη συνέντευξή του ότι «η μεγαλύτερη ελληνοκυπριακή κοινότητα σταδιακά αφομοιώνει την κοινότητα [μου]». Το πρόβλημα επιδεινώνεται από το γεγονός ότι τα παιδιά των Μαρωνιτών εδώ και χρόνια παρακολουθούν ελληνοκυπριακά σχολεία, όπου δεν διδάσκονται μειονοτικές γλώσσες. Ο Γιώργος Σκορδής, ένας Μαρωνίτης που ζει στο νότιο τμήμα της Κύπρου, κατήγγειλε ότι η κοινότητά του

‘δεν έχει πρόσβαση στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας, στην περιοχή του Κορμακίτη, που είναι ένας σημαντικός θρησκευτικός χώρος για την κοινότητα των Μαρωνιτών. Επιπλέον, η υποχρέωση των Μαρωνιτών να υπηρετούν στο στρατό αποτελεί πρόβλημα επειδή οι Μαρωνίτες πιστεύουν ότι αυτός [ο στρατός] είναι αποκλειστικά Ελληνορθόδοξος. Φοβούμαστε το ρατσισμό.’

Πέρα από τα προβλήματα αυτά, οι Μαρωνίτες έχουν κατά καιρούς αντιμετωπιστεί με καχυποψία από τους Ελληνοκύπριους διότι είχαν κάποια ελευθερία σε σχέση με τη διέλευση της γραμμής κατάπαυσης του πυρός, ακόμη και όταν αυτό δεν ήταν δυνατό για κανέναν άλλο. Παράλληλα, οι Μαρωνίτες θεωρούνται από τους Τουρκοκυπρίους ότι έχουν συνταχθεί με τους Ελληνοκυπρίους. Είναι προφανές ότι η μειονότητα των Μαρωνιτών βρίσκεται υπό μεγάλη πίεση και από τις δύο πλευρές. Δεν αποτελεί, επομένως, έκπληξη που η Χρυστάλλα Τσουτσούκη, μέλος μιας ΜΚΟ με την επωνυμία «Hki Fi Sanna» (Ας μιλήσουμε τη γλώσσα μας), εξέφρασε την ελπίδα ότι τα μέλη της κοινότητάς της «δεν θα ντρέπονται στο μέλλον να πουν ότι είναι Μαρωνίτες».

Αρμένιοι

Οι πρώτοι Αρμένιοι⁶⁷ εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο κατά τον έκτο αιώνα και η κοινότητά τους συνέχισε να αυξάνεται έκτοτε.⁶⁸ Ωστόσο, το κύριο μεταναστευτικό κύμα στην Κύπρο ακολούθησε τη γενοκτονία των Αρμενίων κατά την περίοδο 1915-23.⁶⁹

Κατά την ανεξαρτησία της Κύπρου, οι Κύπριοι Αρμένιοι, που αριθμούσαν τότε 3.628 μέλη, ζούσαν κυρίως στο τουρκοκυπριακό τμήμα της Λευκωσίας, κοντά στην περιοχή που είναι σήμερα η γραμμή κατάπαυσης του πυρός. Κατά το τέλος του 1963, όταν ξέσπασε η βία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, αναγκάστηκαν να μετακινηθούν στο νότιο τμήμα, όπου η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας τους έδωσε γη για την οικοδόμηση των εκκλησιών και των σχολείων τους.

Σύμφωνα με τις τρέχουσες εκτιμήσεις, ο αριθμός των Αρμενίων που διαμένουν στην Κύπρο κυμαίνεται μεταξύ 2.600 έως 3.500, όλοι τους στο νότιο τμήμα του νησιού.⁷⁰ Η Αρμενική Εκκλησία της Κύπρου έχει ένα τοπικό επίσκοπο, του οποίου η έδρα είναι στη Λευκωσία και υπάγεται στη δικαιοδοσία του Τμήματος Καθολικής και Μείζονος Συνθέσεως της Κιλικίας.⁷¹ Η αρμενική γλώσσα περιλαμβάνεται στον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες,⁷² και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια θρησκευτικών εκδηλώσεων,⁷³ παρόλο που οι Αρμένιοι στην Κύπρο τείνουν να χρησιμοποιούν τα ελληνικά στην καθημερινότητά τους.

Η ομάδα των Αρμενίων έχει μια γλωσσική, πολιτιστική και ιστορική ταυτότητα, η οποία της επιτρέπει να θεωρείται ευρύτερα ως εθνοτική μειονότητα.⁷⁴ Ο Βαρτκές Μαχτεσιάν, ο Αρμένιος εκπρόσωπος στη Βουλή των Αντιπροσώπων, εξέφρασε τη βαθιά ανησυχία του για τη διατήρηση της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητάς του, δεδομένου ότι η Αρμενική ομιλείται από τόσο λίγους σε ένα περιβάλλον όπου τα ελληνικά είναι η κυρίαρχη γλώσσα. Επιπλέον, δήλωσε ότι στους Αρμένιους ανήκουν μεγάλες περιουσίες στις περιοχές που είναι υπό τουρκική κατοχή, αλλά δεν μπορούν για το λόγο αυτό να τις χρησιμοποιήσουν. Μια άλλη ανησυχία της κοινότητας είναι το κλείσιμο του Ινστιτούτου Μελκονιάν στη Λευκωσία. Μέχρι την απόσυρση της χρηματοδότησης του από το Αρμενικό Γενικό Φιλόπτωχο Ταμείο, αυτό το σχολείο παρείχε δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Αρμενική γλώσσα και είχε διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην εκπαίδευση των μελών της κοινότητας.⁷⁵

‘Λατίνοι’

Η παρουσία των Ρωμαιοκαθολικών - επισήμως γνωστοί ως Λατίνοι - χρονολογείται από τον δωδέκατο αιώνα και την εποχή των Σταυροφοριών. Το 1196, η Καθολική Εκκλησία καθιέρωσε επίσημα την παρουσία της στο νησί και της δόθηκε προτεραιότητα σε σχέση με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Στον απόηχο της κατάκτησης της Κύπρου από τους Οθωμανούς το 1571, ο επίσημος ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας τερματίστηκε, αλλά οι Καθολικοί, διάφορων προελεύσεων, εξακολούθησαν να παραμένουν στο νησί, βιώνοντας περιόδους τόσο ακμής όσο και παρακμής.

Το 1960, η ομάδα αυτή προσχώρησε στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και από τότε έχει έναν εκπρόσωπο στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η ομάδα έχει επίσης ένα θρησκευτικό ηγέτη, το Γενικό Βικάριο (Vicario) των Λατίνων, και ένα Νούντσιο (Nuncio). Το 1991, ο επίσημος πληθυσμός ανερχόταν σε 250 άτομα, αν και έρευνα που διεξήχθη από την ίδια την κοινότητα ανέδειξε ότι ο αριθμός ήταν πιο κοντά στα 900 άτομα.⁷⁶ Σήμερα, ο συνολικός αριθμός των Ρωμαιοκαθολικών που διαμένουν μόνιμα στο νησί είναι 7.000. Προσθέτοντας τους Ευρωπαίους πολίτες που δεν έχουν μόνιμη διαμονή στην Κύπρο, ο συνολικός αριθμός ανέρχεται σε 13.000.⁷⁷ Ο παραδοσιακός πυρήνας της ομάδας, η οποία επισημαίνει την προέλευσή της στις προαναφερθείσες ιστορικές ρίζες, μιλά ελληνικά.

Πολλοί Ρωμαιοκαθολικοί δεν πιστεύουν ότι ο όρος «Λατίνοι» που έχει δοθεί στην ομάδα τους αντικατοπτρίζει πλήρως την ταυτότητά τους.⁷⁸ Αντίθετα, έχουν ζητήσει όπως το ουσιώδες χαρακτηριστικό του Ρωμαιοκαθολικισμού να αντανακλάται δεόντως στο επίσημο όνομα της ομάδας τους.⁷⁹ Η Σόφη Τσουρή, πρόεδρος του Οργανισμού Νεολαίας της Λατινικής Κοινότητας, τόνισε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα στο νότιο τμήμα της Κύπρου είναι αποκάλυπτα Ορθοδοξο-κεντρικό, με αποτέλεσμα ο Καθολικισμός να αγνοείται παντελώς. Αυτό αποτελεί ένδειξη και ενός σημείου που έχει αναφερθεί από πολλούς ερωτηθέντες, οι οποίοι έκριναν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι τόσο άκαμπτο στη δέσμευσή του για την προώθηση της ελληνικής ταυτότητας που φτάνει μέχρι τον παντελή αποκλεισμό μιας πιο συμμετοχικής ταυτότητας. Μια παρόμοια εκπαιδευτική πολιτική ακολουθείται και στο βόρειο τμήμα του νησιού, με σκοπό την προώθηση της τουρκικής ταυτότητας για όλους.

Δεν συμμερίζονται όλοι αυτή την άποψη. Ο επίσημος εκπρόσωπος της Λατινικής κοινότητας, Μπενίτο Αντόνιο Μαντοβάνη, δήλωσε ότι τα δικαιώματα της κοινότητας είναι σεβαστά και δεν υπάρχουν προβλήματα ή εμπόδια στην άσκηση των θρησκευτικών δικαιωμάτων της. Ο εκπρόσωπος, υποβαθμίζοντας τον επίσημο ρόλο του, χαρακτήρισε τον εαυτό του όχι ως πολιτικό εκπρόσωπο των μελών της κοινότητας, αλλά μάλλον ως το συνδετικό κρίκο μεταξύ των μελών της θρησκευτικής του ομάδας και της κυβέρνησης για ζητήματα που την ενδιαφέρουν, ενώ ο ρόλος του στη Βουλή των Αντιπροσώπων είναι να φροντίζει για τα αιτήματα των μελών της κοινότητας.

Μειονότητες που δεν αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα

Οι Τουρκοκύπριοι που διαμένουν στο νότιο μέρος της Κύπρου

Η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν αναγνωρίζει τους Τουρκοκύπριους που διαμένουν στο νότιο μέρος του νησιού ως μειονότητα. Επίσης, η ίδια η τουρκοκυπριακή κοινότητα στο νότιο τμήμα της Κύπρου απορρίπτει εδώ και καιρό την ιδέα ότι αποτελεί μειονότητα στο νησί. Παρά ταύτα, για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, η αριθμητική παρουσία των Τουρκοκυπρίων που διαμένουν νότια της πράσινης γραμμής, σε συνδυασμό με τα διακριτά χαρακτηριστικά τους, είναι επαρκή στοιχεία για να τους κατατάξει ως μειονότητα «ειδικής φύσεως» (*sui generis*).

Ένας μικρός αριθμός Τουρκοκυπρίων διαμένουν μόνιμα στις περιοχές υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το 2009, 548 Τουρκοκύπριοι ήταν εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους της Κυπριακής Δημοκρατίας⁸⁰ ενώ 2.149 εργάζονταν νόμιμα στην ίδια περιοχή.⁸¹ Η Συμβουλευτική Επιτροπή διαπίστωσε ότι:

Ός αποτέλεσμα του προβλήματος που εξακολουθεί να διαχωρίζει το νησί, οι συνταγματικές ρυθμίσεις σχετικά με τις δυο κοινότητες δεν εφαρμόζονται πλήρως και οι περισσότεροι από τους Τουρκοκύπριους που ζουν στο έδαφος υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης βρίσκονται απομονωμένοι και περιθωριοποιημένοι σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Κατά τον ίδιο τρόπο, δεν εφαρμόζονται οι συνταγματικές διατάξεις που προβλέπουν για τα Τουρκικά το ίδιο καθεστώς επίσημης γλώσσας όπως τα Ελληνικά.⁸²

Ο Sener Yusuf, Τουρκοκύπριος που κατοικεί στο νότιο τμήμα της Κύπρου, εξέθεσε το φόβο του σε σχέση με το να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του και τις δυσκολίες που συναντά όταν χρειάζεται να απευθυνθεί σε οποιοδήποτε κλάδο της δημόσιας διοίκησης.

Οι Ελληνοκύπριοι που διαμένουν στο βόρειο μέρος της Κύπρου

Οι ίδιες εκτιμήσεις ισχύουν εξίσου και για τους Ελληνοκύπριους που διαμένουν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Μετά την εισβολή του 1974, 20.000 Ελληνοκύπριοι παρέμειναν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Με την πάροδο του χρόνου, ο αριθμός τους έχει μειωθεί, κυρίως λόγω της συστηματικής πολιτικής παρενόχλησης, των διακρίσεων και διώξεων που χρησιμοποιούνται από τις αρχές. Στη διακρατική προσφυγή της Κύπρου κατά της Τουρκίας, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση των Άρθρων 3, 9, 10, 11, 13, συνεχή παραβίαση του Αρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1 και του Αρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1.⁸³ Σήμερα, οι Ελληνοκύπριοι που διαμένουν στο βόρειο τμήμα αριθμούν λιγότερους από 454.⁸⁴

Ρομά

Οι Ρομά βρίσκονται εδώ και καιρό στο περιθώριο της δημόσιας ζωής του νησιού. Μετά την ανεξαρτησία, οι Ρομά αριθμούσαν 502 μέλη, ενώ οι σημερινές, αν και ανεπιβεβαίωτες, εκτιμήσεις υπολογίζουν τον αριθμό να ανέρχεται στους 1.000. «Επίσημως, ούτε η Κυπριακή Δημοκρατία στο νότο, ούτε η μη αναγνωρισμένη Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ, στο κατεχόμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου) αναγνωρίζουν τους Ρομά ως ξεχωριστή εθνοτική μειονοτική ομάδα· θεωρούνται ότι είναι Τουρκοκύπριοι.»⁸⁵ Ωστόσο, κοινωνικά αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή εθνοτική ομάδα.

Στις εκθέσεις της προς τη Συμβουλευτική Επιτροπή, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει δηλώσει ότι:

‘αν και ακριβή στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα, εκτιμάται ότι 620-650 Κύπριοι τσιγγάνοι [sic.] διαμένουν στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση περιοχές.⁸⁶

Το επίσημο καθεστώς τους παραμένει αδιευκρίνιστο στην εσωτερική έννομη τάξη, παρά το γεγονός ότι από το 1960 συνεχίζουν να θεωρούνται ότι ανήκουν στην Τουρκοκυπριακή

κοινότητα, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι τα μέλη της επέλεξαν να μετακινηθούν στα βόρεια του νησιού μετά το 1974.

‘Ο λόγος για αυτό πιστεύεται ότι είναι, κατά κύριο λόγο, το ότι οι Κύπριοι Ρομά μιλούν την τουρκική γλώσσα και, κατά δεύτερο λόγο, επειδή είναι Μουσουλμάνοι. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι οι Κύπριοι Ρομά, οι οποίοι στην τουρκοκυπριακή κοινότητα είναι γνωστοί ως "Kurbet/ Gurbet", έχουν τη δική τους άγραφη γλώσσα, τα «Kurbetcha». Προφανώς, με την πάροδο του χρόνου, τα τουρκικά έχουν εκτοπίσει τα Kurbetcha. Οι μεγαλύτερες ομάδες Κύπριων Ρομά έχουν εγκατασταθεί στις πόλεις της Μόρφου και της Αμμοχώστου, πόλεις που βρίσκονται στις υπό Τουρκική κατοχή περιοχές. Κατά την τελευταία δεκαετία, ένας μεγάλος αριθμός Κύπριων Ρομά, ισχυριζόμενοι διακρίσεις και λίγες ευκαιρίες απασχόλησης στις κατεχόμενες περιοχές, έχουν περάσει από τη διαχωριστική γραμμή στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση περιοχές. Έχουν εγκατασταθεί στην πόλη της Λεμεσού και στην περιοχή γύρω από την Πόλη στην Επαρχία Πάφου. Οι αρχές παρέχουν στους Ρομά στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, δημόσιο βοήθημα, εκπαίδευση για τα παιδιά, καθώς επίσης και απασχόληση.⁸⁷

Το 2001 το ΕΔΑΔ, στη διακρατική προσφυγή της Κύπρου κατά της Τουρκίας, διαπίστωσε ότι τα άτομα που ήταν μέλη της μειονότητας των Ρομά είχαν υποστεί παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους στις κατεχόμενες από τα τουρκικά στρατεύματα περιοχές. Όπως εύστοχα επισημάνθηκε από τη Συμβουλευτική Επιτροπή, στη μειονότητα των Ρομά δεν έχει δοθεί η ευκαιρία της ελεύθερης έκφρασης της εθνοτικής της καταγωγής.⁸⁸

Η στέγαση, η εκπαίδευση, η ανεργία και η μισαλλοδοξία από τον υπόλοιπο πληθυσμό είναι οι τέσσερις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει αυτή η μειονοτική ομάδα. Οι ερωτηθέντες Ρομά και από τις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής, οι οποίοι επιθυμούν να διατηρήσουν την ανωνυμία τους, τόνισαν ιδιαίτερα το αίσθημά τους ότι ανήκουν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα και δεν επέμεναν για τα διακριτά χαρακτηριστικά τους. Επιπλέον, υπογράμμισαν την έλλειψη σεβασμού και τις εμφανείς διακρίσεις που βιώνουν στις σχέσεις τους με τις αρχές και στις δύο πλευρές. Στη δεκαετία του 1990 υπήρξε ένα έντονα δημοσιοποιημένο κίνημα των Ρομά στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, το οποίο υποστήριζε το δικαίωμά τους για αυτοπροσδιορισμό, απαιτούσε να ονομάζονται Gurbet και όχι Cingene και επέμενε στο ειδικό καθεστώς τους ως ξεχωριστή ομάδα εντός της Τουρκοκυπριακής κοινωνίας. Καλλιτέχνες, άνθρωποι των μέσων ενημέρωσης, εκπαιδευτικοί και άλλα «επιτυχημένα» Gurbet άτομα ήταν στην πρώτη γραμμή του κινήματος.

Μετανάστες

Η Τουρκική πολιτική του εποικισμού από το 1975 είχε ως αποτέλεσμα την άφιξη ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών από την Τουρκία στο βόρειο τμήμα του νησιού. Η παρουσία τους στο

νησί είναι ένα ευαίσθητο πολιτικό ζήτημα, το οποίο σημαίνει ότι είναι δύσκολο να διαπιστωθεί με ακρίβεια πόσοι Τούρκοι μετανάστες διαμένουν σήμερα στην Κύπρο. Οι πληροφορίες που αναφέρονται από την Κυπριακή Δημοκρατία αναφέρουν ότι σήμερα ο αριθμός τους είναι 162.000, ενώ ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων μειώθηκε από 116.000 το 1974 σε 88.100 σήμερα.⁸⁹ Άλλες πηγές παρέχουν διαφορετικά στοιχεία: Έκθεση του Ερευνητικού Ινστιτούτου του Όσλο για την Ειρήνη (Peace Research Institute Oslo) εκτιμά ότι οι «ο συνολικός αριθμός των πολιτών της ΤΔΒΚ με καταγωγή από την Τουρκία που κατοικούν σήμερα στη βόρεια Κύπρο είναι μεταξύ 32.000 και 35.000 συν οι απόγονοί τους» και ότι «ο συνολικός αριθμός των προσωρινά διαμενόντων (μη πολιτών) με τουρκική καταγωγή εκτιμάται (για το 2005) σε περίπου 102.000».⁹⁰ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν σήμερα νέοι άνθρωποι που είναι δεύτερης και τρίτης γενιάς απόγονοι μεταναστών από την Τουρκία, οι οποίοι θεωρούν ότι είναι Κύπριοι, και αυτό βέβαια έχει αντίκτυπο στους προτεινόμενους αριθμούς και από τις δύο πλευρές ως προς το ποιος θεωρείται ότι είναι μετανάστης από την Τουρκία. Σε έναν αριθμό μεταναστών από την Τουρκία έχουν παραχωρηθεί δικαιώματα «ιθαγένειας» από τις αρχές της ΤΔΒΚ, δημιουργώντας έτσι ένα παράδοξο ότι οι Τουρκοκύπριοι τώρα είναι λιγότεροι από τον αριθμό των εποίκων. Επιπλέον, υπάρχουν και Κούρδοι, Βούλγαροι τουρκικής καταγωγής και Αλεβίτες, οι οποίοι έχουν επίσης μεταναστεύσει στην Κύπρο από την Τουρκία.

Εκτός από τη μετακίνηση πληθυσμών από την Τουρκία, τα μεταναστευτικά ρεύματα από άλλες χώρες της ΕΕ όπως και πέρα από αυτήν έχουν αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Οι κύριες ομάδες είναι πολίτες από άλλες χώρες της ΕΕ (72.264 το 2009),⁹¹ και υπήκοοι τρίτων χωρών, κυρίως από τις Φιλιππίνες, τη Σρι Λάνκα, την Παλαιστίνη, το Ιράν και τη Ρωσία, οι οποίοι ανήλθαν συνολικά σε 65.597 κατά το 2009.⁹² Σε μια δημοσιογραφική διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 11 Νοεμβρίου 2010, ο Υπουργός Εσωτερικών ανέφερε ότι οι ο συνολικός αριθμός των μεταναστών στο νότιο τμήμα της Κύπρου είναι περίπου 100.000, από τους οποίους 66.000 διαμένουν νόμιμα, οι μισοί από τους οποίους εργάζονται ως οικιακές εργαζόμενες. Επιπλέον, ανέφερε ότι υπάρχουν 97.645 υπήκοοι της ΕΕ που διαμένουν στο νησί.⁹³

Η Κυπριακή Δημοκρατία προσεγγίζει το θέμα της μετανάστευσης ως απειλή για την εθνική ασφάλεια και ως επιβάρυνση στους πόρους της.⁹⁴ Στο πλαίσιο αυτό, η Συμβουλευτική Επιτροπή έχει προειδοποιήσει ότι:

‘η κατάσταση των μη υπηκόων, οι οποίοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στη μισαλλοδοξία, τις ρατσιστικές εκδηλώσεις και τις διακρίσεις, είναι μια σοβαρή πηγή ανησυχίας και απαιτεί άμεση δράση.’⁹⁵

Και:

[Π]ολύ λίγα έχουν γίνει από τις αρχές για την προστασία των μη υπηκόων (νόμιμων μεταναστών, παράνομων

μεταναστών και αιτητών ασύλου) και [η Συμβουλευτική Επιτροπή] θεωρεί ότι οι η κατάσταση των προσώπων αυτών είναι μια σοβαρή πηγή ανησυχίας. ... Η Συμβουλευτική Επιτροπή ανησυχεί για την κατάσταση στην οποία οι αιτητές ασύλου συνεχίζουν να βρίσκονται, ιδίως όσον αφορά την κράτησή τους, την πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου, την προστασία έναντι της επαναπροώθησης, την πρόσβαση σε νομική αρωγή, καθώς και τη συμπεριφορά της αστυνομίας απέναντί τους.’⁹⁶

Οι μεταναστευτικές ομάδες μοιράζονται κοινές δυσκολίες και εμπόδια και στα δύο τμήματα του νησιού. Στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, οι Αλεβίτες, υποστηρικτές της αίρεσης Alevi Shi'a του Ισλάμ, εδώ και καιρό ζητούν από την ΤΔΒΚ την παροχή ενός «cemevi» (χώρου λατρείας) ή οικονομική στήριξη για τη δημιουργία ενός τέτοιου χώρου, όπου θα μπορούν να έχουν τις θρησκευτικές τους τελετές και να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, αίτημα που δεν έχει ικανοποιηθεί. Οι Αλεβίτες έχουν επίσης διαμαρτυρηθεί κατά της εισαγωγής της θρησκευτικής εκπαίδευσης στα σχολεία, γιατί η διδασκαλία του Σουνιτικού Ισλάμ δεν αντιστοιχεί με τις πεποιθήσεις τους. Η θρησκευτική τους ταυτότητα προκαλεί καχυποψία, με αποτέλεσμα οι Αλεβίτες να έχουν προβλήματα στην απόκτηση της «υπηκότητας» της ΤΔΒΚ.

Οι Βούλγαροι τουρκικής καταγωγής που ζουν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου υφίστανται κοινωνική πίεση για να μην μιλούν Βουλγαρικά δημόσια. Ο Emin Yildirimli, ένας Βούλγαρος τουρκικής καταγωγής, δήλωσε: «Θέλουμε να μιλήσουμε Βουλγαρικά, αλλά διατάζουμε λόγω της κοινωνικής πίεσης ... Όταν μιλούμε Βουλγαρικά, οι άνθρωποι μπορεί να πιστεύουν ότι δεν είμαστε Τούρκοι.’

Το ίδιο ισχύει και για τα άτομα κουρδικής καταγωγής. Τα παλαιότερα μέλη της κοινότητας έχουν δυσκολίες πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες, επειδή δεν μπορούν να μιλήσουν Τουρκικά. Επιπλέον, οι Κούρδοι αντιμετωπίζουν και άλλα προβλήματα. Η αστυνομία στο βόρειο τμήμα της Κύπρου παρακολουθεί τις δραστηριότητες της κουρδικής κοινότητας, όπως κοινωνικές και πολιτικές συγκεντρώσεις, και Κούρδοι ερωτηθέντες ανέφεραν ότι δεν μπορούν να γιορτάσουν το Nevruz (ανοιξιάτικο φεστιβάλ).⁹⁷ Η Fatma Demier, μια Κούρδισσα που ζει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου ανέφερε ότι:

‘στους γάμους θυμάμαι ότι δεν μπορούσαμε να τραγουδήσουμε τα κουρδικά τραγούδια μέχρι πριν από πέντε χρόνια. Η αστυνομία απειλεί διοργανωτές γάμων για να απαγορεύσουν τα κουρδικά μουσικά συγκροτήματα. Στη δεκαετία του 1990, κατά τη διάρκεια ενός γάμου, η αστυνομία ήρθε να συλλάβει μέλη της ορχήστρας που ήρθαν από την Τουρκία. Υπάρχει ακόμη και μυστική αστυνομία στις γαμήλιες δεξιώσεις μας. Στις γιορτές για το Nevruz υπάρχουν πάντα αυτοκίνητα της αστυνομίας που περιπολούν. Όταν εμείς τραγουδάμε κουρδικά τραγούδια ή χορεύουμε, η

αστυνομία αρχίζει να μας καταγράφει και πολλοί άνθρωποι φοβούνται εξαιτίας αυτού.'

Τα μέλη κουρδικών ομάδων που ερωτήθηκαν για την παρούσα έκθεση έχουν αντιμετωπίσει επίσης σοβαρά προβλήματα όσον αφορά τη δημιουργία οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, κάτι που παραβιάζει το δικαίωμά τους στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι.

Παράλληλα, νότια της Πράσινης Γραμμής, νεότερες ομάδες μεταναστών αντιμετωπίζουν επίσης μια σειρά από σοβαρά προβλήματα.⁹⁸ Οι Βούλγαροι και οι Ρώσοι, οι οποίοι αποτελούν μεγάλες ομάδες στο νότιο μέρος Κύπρου, αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες διακρίσεις στον τομέα της εργασίας. Ο Kalin Pavlov, ένας Βούλγαρος που έδωσε συνέντευξη για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, ανέφερε ότι ένα θεμελιώδες πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φίλοι του είναι ότι δεν έχουν τις ίδιες απολαβές με τους Κύπριους συναδέλφους τους για την ίδια εργασία.

Η Κύπρος είναι επίσης μια χώρα προορισμού για την εμπορία ανθρώπων που συχνά καταλήγουν να εργάζονται στη βιομηχανία ψυχαγωγίας ή ως οικιακές εργαζόμενες.⁹⁹ Η Anna Zobnina, μια Ρωσίδα ερωτηθείσα, επεσήμανε τις σκληρές συνθήκες που οι «καλλιτέχνιδες»¹⁰⁰ αντιμετωπίζουν στα καμπαρέ. Οι απόψεις της ενισχύονται από τα ευρήματα της πρόσφατης απόφασης του ΕΔΑΔ στην υπόθεση της Oxana Rantseva vs Κύπρου και Ρωσίας.¹⁰¹ Οι εργαζόμενοι από τη Σρι Λάνκα που έρχονται στην Κύπρο συχνά διαπιστώνουν ότι οι εργοδότες τους δεν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με τους όρους του συμβολαίου απασχόλησής τους. Η Malkanthi Παπαγεωργίου, από τη Σρι Λάνκα παντρεμένη με Κύπριο πολίτη, ανέφερε ότι οι συμπατριώτες της, που έρχονται στην Κύπρο κυρίως για χειρονακτικής φύσης εργασίες, υφίστανται κακομεταχείριση από τις αστυνομικές και νοσοκομειακές αρχές και αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξασφάλιση ενός κτιρίου για θρησκευτικούς σκοπούς.

Ειρηνευτικές προσπάθειες από τη διεθνή κοινότητα

Πέντε σοβαρές προσπάθειες για να δοθεί τέλος στο πρόβλημα έλαβαν χώρα μεταξύ του 1978 και του 2004.¹⁰² Οι προσπάθειες αυτές ήταν κυρίως υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ο οποίος επένδυσε πολύ χρόνο και προσπάθεια στην προσπάθεια να γεφυρώσει τις αποκλίνουσες θέσεις των δύο κοινοτήτων σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο το Σχέδιο Ανάν, το οποίο συνέταξε ο τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, το 2004 περιελάμβανε διατάξεις που αφορούσαν στις μειονότητες. Αλλά ακόμη και αυτό, όπως και με όλα τα προηγούμενα σχέδια, οι μειονότητες που ζουν στην Κύπρο δεν προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν στις διαδικασίες διαβούλευσης ή να υποβάλουν εισηγήσεις.

Το πρώτο σχέδιο ήταν το «ABC σχέδιο» του 1978, το οποίο πήρε το όνομά του από τις τρεις χώρες, Αμερική, Βρετανία και Καναδά, οι οποίες διατύπωσαν το σχέδιο των 12 σημείων. Αυτή ήταν η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια μετά το 1974 να καθοριστεί ένα γενικό πλαίσιο για λύση και προέβλεπε τη δημιουργία ενός ομόσπονδου κράτους εντός του οποίου κάθε κοινότητα θα διαχειριζόταν τη δική της συστατική περιοχή. Η κεντρική κυβέρνηση θα είχε ειδικές αρμοδιότητες για τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, το νόμισμα και την κεντρική τράπεζα, τις τηλεπικοινωνίες, τη μετανάστευση και την πολιτική αεροπορία. Ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος θα προέρχονταν από δύο διαφορετικές κοινότητες και θα είχαν από κοινού την εξουσία άσκησης του δικαιώματος αρνησικυρίας σε σχέση με την ομοσπονδιακή νομοθεσία. Ένα διακοινοτικό νομοθετικό σώμα θα θεσπιζόταν, με την άνω βουλή ισόρροπα κατανομημένη μεταξύ των δύο κοινοτήτων, και την κάτω βουλή να διαχωρίζεται με βάση την πληθυσμιακή αναλογία. Παρόλο που και οι δύο πλευρές απέρριψαν το σχέδιο, ένα μεγάλο μέρος του επέζησε στις κατοπινές προτάσεις που υποβλήθηκαν.

Η επόμενη προσπάθεια έγινε από τον τότε Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ, ο οποίος υπέβαλε ένα Σχέδιο Συμφωνίας Πλαισίου το 1986.¹⁰³ Περιείχε ρυθμίσεις παρόμοιες με εκείνες του σχεδίου «ABC» για τη δομή του ομόσπονδου κράτους και παρείχε ξεχωριστή εξουσία δικαιώματος αρνησικυρίας στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο για όλα τα θέματα. Αυτή η πρωτοβουλία απορρίφθηκε από την Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά έγινε αποδεκτή από την τουρκοκυπριακή πλευρά.

Στη συνέχεια, ο Ντε Κουεγιάρ υπέβαλε νέο σχέδιο το 1989, αυτή τη φορά με το όνομα «Δέσμη Ιδεών». Μεγάλο μέρος της προσπάθειας του 1986 επαναλήφθηκε, με ορισμένες τροποποιήσεις. Οι δύο περιοχές καλούνταν αποκλειστικά «κράτη». Στο βόρειο τμήμα του νησιού, οι Τουρκοκύπριοι θα

αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού και η περισσότερη γη θα ανήκε σε Τουρκοκύπριους και στο νότο, οι Ελληνοκύπριοι θα αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού και θα είχαν στην ιδιοκτησία τους την πιο πολλή γη. Το δικαίωμα αρνησικυρίας παραχωρείτο μόνο για θέματα άμυνας, ασφάλειας, εξωτερικών υποθέσεων, φορολογίας, ιθαγένειας και προϋπολογισμών. Αυτή τη φορά, η πρόταση έγινε αποδεκτή από την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας ως βάση για διαπραγματεύσεις, αλλά απορρίφθηκε από την τουρκοκυπριακή πλευρά.

Ο επόμενος Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Μπούτρος-Μπούτρος Γκάλι, υπέβαλε τη δική του «Δέσμη Ιδεών» για μια συνολική συμφωνία-πλαίσιο το 1992.¹⁰⁴ Η πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων παρέμεινε βασική συνιστώσα. Μαζί με τη δέσμη ιδεών τέθηκε ένας χάρτης που περιελάμβανε ειδικές ρυθμίσεις για το εδαφικό, μέσω παραχωρήσεων προς την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Οι συνομιλίες για τη βάση αυτών των ιδεών άρχισαν, αλλά σύντομα τερματίστηκαν, κυρίως λόγω της αδιαλλαξίας της Τουρκοκυπριακής πλευράς. Απορριπτικές φωνές υπήρχαν επίσης και στην Ελληνοκυπριακή πολιτική κοινότητα.

Το 2002, η πρώτη από τις πέντε εκδοχές του Σχεδίου Ανάν υποβλήθηκε στις δύο πλευρές.¹⁰⁵ Από το Νοέμβριο του 2002 μέχρι τον Απρίλιο του 2004, πραγματοποιούνταν διαπραγματεύσεις για το σχέδιο, οι οποίες οδήγησαν στην πέμπτη και τελευταία εκδοχή του, η οποία υποβλήθηκε σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις δύο πλευρές. Εν τω μεταξύ, οι περιορισμοί της ελεύθερης διακίνησης είχαν μερικώς αρθεί τον Απρίλιο του 2003, γεγονός που σήμαινε ότι οι άνθρωποι και από τις δύο γεωγραφικές περιοχές μπορούσαν να περάσουν στην άλλη πλευρά. Το Σχέδιο Ανάν ήταν η μόνη περίπτωση όπου ο πληθυσμός της Κύπρου είχε την ευκαιρία να εκφράσει γνώμη για μια προτεινόμενη λύση. Το Σχέδιο απορρίφθηκε από το 76 τοις εκατό της Ελληνοκυπριακής πλευράς, ενώ η Τουρκοκυπριακή πλευρά ψήφισε «ναι» κατά 65 τοις εκατό.

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα σχέδια, το Σχέδιο Ανάν περιελάμβανε πολύ λεπτομερείς ρυθμίσεις για τον τρόπο με τον οποίο η διευθέτηση θα λειτουργούσε. Το ομόσπονδο κράτος που θα συστήνοταν θα είχε ενιαία κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα, ενώ τα συνιστώσα κράτη θα απολάμβαναν σημαντική αυτονομία σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Η επίλυση του θέματος της περιουσίας βασιζόταν σε ένα σύνθετο και πολυεπίπεδο σύστημα και προϋπόθετε ότι ένας αριθμός Τούρκων εποίκων θα παρέμεναν στο νησί. Τα τουρκικά στρατεύματα θα αποχωρούσαν σταθερά, ενώ η πλειοψηφία των

Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων θα επέστρεφαν στις εστίες τους κάτω από έδαφος που θα επιστρεφόταν στην Ελληνοκυπριακή διοίκηση.

Όσον αφορά τις ίδιες τις μειονότητες, δύο βασικές διατάξεις αξίζουν προσοχής. Το Άρθρο 4 (3) της προτεινόμενης συμφωνίας προϋπόθετε ότι:

‘Τα δικαιώματα των θρησκευτικών μειονοτήτων, και συγκεκριμένα των Μαρωνιτών, των Λατίνων και των Αρμενίων, θα διασφαλίζονται σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και πρέπει να περιλαμβάνουν πολιτιστικά, θρησκευτικά και εκπαιδευτικά δικαιώματα, καθώς και εκπροσώπηση στο Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο και τα συστατικά πολιτειακά νομοθετικά σώματα.’

Επίσης, το Άρθρο 11(4) της ίδιας συμφωνίας ανέφερε ότι:

‘Η ομόσπονδη κυβέρνηση και τα συνιστάμενα κράτη θα πρέπει, εντός των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, να παρέχουν στις μειονότητες το καθεστώς και τα δικαιώματα που προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνοτικών Μειονοτήτων και ειδικότερα το δικαίωμα να διαχειρίζονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές και εκπαιδευτικές τους υποθέσεις και να εκπροσωπούνται στο νομοθετικό σώμα.’

Εάν αυτό το σχέδιο τίθετο σε ισχύ, θα παρείχε μια συνταγματική δομή που θα περιελάμβανε σημαντικά μέτρα προστασίας στις τρεις θρησκευτικές ομάδες που είναι ήδη αναγνωρισμένες από το παρόν Σύνταγμα.

Το σχέδιο Ανάν προβάλλει ως μια χαμένη ιστορική ευκαιρία για την τελική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος και για τα δικαιώματα προστασίας που θα παρείχε σε ορισμένες από τις μειονοτικές ομάδες που ζουν στο νησί. Ωστόσο, δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο ότι η προστασία αυτή προοριζόταν αποκλειστικά για τις τρεις ιστορικές ομάδες που περιλαμβάνονται ήδη στο Σύνταγμα της Κύπρου. Προσθέτοντας σε αυτή την αρνητική πλευρά, ακόμη και οι διατάξεις αυτές αποτέλεσαν αντικείμενο διαπραγματεύσεων από την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή πλευρά, χωρίς διαβούλευση με τις ενδιαφερόμενες μειονοτικές ομάδες. Ενώ οι προοπτικές μιας δυναμικής επανένωσης και ένταξης στην ΕΕ είχαν κινητοποιήσει χιλιάδες Τουρκοκυπρίων για υποστήριξη του Σχεδίου, από την άλλη πλευρά της Πράσινης Γραμμής μια παθιασμένη εκστρατεία υπέρ του «ΟΧΙ» είχε καταστρέψει κάθε ρεαλιστική προσδοκία για έγκριση της διευθέτησης. Οι

φόβοι για οικονομικές επιπτώσεις ήταν μεταξύ των κύριων λόγων απόρριψής του από την Ελληνοκυπριακή πλευρά, καθώς και η αίσθηση ανασφάλειας που πολλοί Ελληνοκύπριοι τρέφουν προς την Τουρκία, όπως επίσης, και η ανακατανομή των θέσεων και της εξουσίας γενικότερα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, το οποίο θεωρείτο μονόπλευρο. Ο Πρόεδρος Παπαδόπουλος και το απορριπτικό στρατόπεδο έπαιξαν το χαρτί του μέλους της ΕΕ ως υπόσχεση ότι η ένταξη στην ΕΕ θα ενίσχυε τη διαπραγματευτική θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Οι περισσότεροι από τους άλλους πολιτικούς αρχηγούς δεν πήραν μια υπεύθυνη στάση κοιτάζοντας προς το μέλλον, αλλά αντίθετα προτίμησαν να τροφοδοτήσουν το φόβο και την ανασφάλεια.

Η συμμετοχή ομάδων της κοινωνίας των πολιτών και ακτιβιστών έφτασε σε πρωτοφανή ύψη στην περίπτωση του Σχεδίου Ανάν. Αυτό δεν αποτέλεσε έκπληξη, δεδομένου ότι ήταν η πρώτη φορά που ένα τόσο λεπτομερές σχέδιο είχε υποβληθεί σε δημοψηφίσματα. Διάφορες τοπικές και διεθνείς οργανώσεις συμμετείχαν σε εκστρατείες για την παροχή όσο το δυνατόν περισσότερης πληροφόρησης σχετικά με το Σχέδιο Ανάν και την υποστήριξη της ψήφου του «Ναι».¹⁰⁶ Συγχρόνως, η Ορθόδοξη Εκκλησία και η παραδοσιακή δεξιά καταπολέμησαν το σχέδιο με τη βοήθεια των τοπικών μέσων μαζικής ενημέρωσης. Ενισχύοντας τον εθνικιστικό πυρετό και το ταμπέλωμα των υποστηρικτών του «ναι» ως «προδότες», αυτή η εκστρατεία της δεξιάς διαίρεσε για άλλη μια φορά την Ελληνοκυπριακή κοινωνία. Επίσης, η σαφής στάση του ΑΚΕΛ, του κομμουνιστικού κόμματος, υπέρ του «ΟΧΙ» συνέβαλε στην τελική απόρριψη του σχεδίου.

Δύο χρόνια μετά τη διεξαγωγή των δημοψηφισμάτων, οι δύο πλευρές ήρθαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για μια ακόμη φορά. Σε μια συμφωνία που υπεγράφη στις 8 Ιουλίου 2006, οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων επανέλαβαν τη δέσμευσή τους για «την ενοποίηση της Κύπρου στη βάση μιας διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας και πολιτικής ισότητας, όπως καθορίζεται στα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας»¹⁰⁷ και αποφάσισαν τη σύσταση τεχνικών επιτροπών για θέματα που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Στις αρχές του 2008, ο Δημήτρης Χριστόφιας, Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ, εξελέγη Πρόεδρος της Δημοκρατίας κάτω από το σύνθημα «Δίκαιη Λύση - Δίκαιη Κοινωνία». Οι ελπίδες για μια σοβαρή επανέναρξη των διαπραγματεύσεων ανανεώθηκαν καθώς αποτελούσε ελπίδα ότι η ιδεολογική συγγένεια του Χριστόφια και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Μεχμέτ Αλί Ταλάτ θα έδινε την ώθηση που έλειπε μέχρι τότε. Έκτοτε, οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονται υπό το σύνθημα «Λύση από τους Κυπρίους για τους Κυπρίους», χωρίς όμως απτά αποτελέσματα μέχρι τώρα.

Τρέχουσες διαπραγματεύσεις

Ο παρών κύκλος των διαπραγματεύσεων ξεκίνησε στις 3 Σεπτεμβρίου 2008. Για άλλη μια φορά, οι μειονότητες ούτε έχουν συμπεριληφθεί ούτε κλήθηκαν να υποβάλουν τις απόψεις τους κατά τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων.

Ο πρώτος θεματικός τομέας των διαπραγματεύσεων ήταν η διακυβέρνηση και η κατανομή εξουσιών (προεδρία και αντιπροεδρία, δομή της ομόσπονδης κυβέρνησης, νομοθετικό σώμα και άλλοι φορείς). Στις αρχές του 2009, ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ στην Κύπρο ανέφερε ότι οι δύο πλευρές κατέληξαν «σε πλήρη συμφωνία στο θέμα της εναρμόνισης και της συνεργασίας μεταξύ της ομόσπονδης κυβέρνησης και των συνιστωσών πολιτειών ή ομοσπονδιακών μονάδων».¹⁰⁸ Ο πρώτος γύρος των συνομιλιών ολοκληρώθηκε μετά από 40 συναντήσεις, στις 6 Αυγούστου 2009. Κατά τις συζητήσεις αυτές άλλα κεφάλαια περιλάμβαναν το περιουσιακό, τα ευρωπαϊκά θέματα και την οικονομία. Ο επόμενος γύρος, ο οποίος ξεκίνησε στις 10 Σεπτεμβρίου 2009, προχώρησε στη συζήτηση διαδικαστικών ζητημάτων για τις διαπραγματεύσεις και θεμάτων ιθαγένειας, μετανάστευσης και ασύλου. Μετά από σχεδόν 20 συναντήσεις, οι δύο ηγέτες συμφώνησαν να εντείνουν τις συνομιλίες τους. Στο πλαίσιο αυτό, δύο γύροι εντατικών συνομιλιών πραγματοποιήθηκαν τον Ιανουάριο του 2010. Στις 31 Ιανουαρίου 2010, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ επισκέφθηκε το νησί φαινομενικά για να εκφράσει την έντονη υποστήριξή του στη διαδικασία, ενώ τα

τοπικά μέσα μαζικής ενημέρωσης ανέφεραν ότι αυτή η επίσκεψη πυροδοτήθηκε από το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις είχαν φθάσει σε στασιμότητα.

Τον Απρίλιο του 2010, ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ καταληφίστηκε και ο Ντερβίς Έρογλου, ένας δεξιός πολιτικός, ανήλθε στην εξουσία στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Οι συνομιλίες ξανάρχισαν το Μάιο του 2010 και συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο και τον Ιούλιο. Στην τελευταία από αυτές τις συναντήσεις, ο Πρόεδρος Χριστόφιας υπέβαλε δέσμη προτάσεων, η οποία περιελάμβανε τη σύνδεση της συζήτησης του περιουσιακού με τα κεφάλαια για το εδαφικό και τη μετανάστευση, την ιθαγένεια, τους αλλοδαπούς και το άσυλο. Οι προτάσεις περιελάμβαναν επίσης την επιστροφή της περιφραγμένης πόλης της Αμμοχώστου στα Ηνωμένα Έθνη, και, μετά την επίτευξη συμφωνίας για μια σειρά εσωτερικών θεμάτων, μια διεθνή διάσκεψη κορυφής, που θα οργανωνόταν από τον ΟΗΕ.¹⁰⁹ Η Τουρκοκυπριακή πλευρά απέρριψε αυτό το πακέτο, αλλά οι συνομιλίες συνεχίστηκαν όλο τον Αύγουστο.¹¹⁰ Κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου, διεξήχθησαν περαιτέρω ολόήμερες συνομιλίες μεταξύ των δύο ηγετών. Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ συναντήθηκε με τους δύο ηγέτες στη Νέα Υόρκη στις 18 Νοεμβρίου 2010¹¹¹ και στη Γενεύη στις 26 Ιανουαρίου 2011.¹¹² Καθώς έχει η πολιτική κατάσταση επί του παρόντος, είναι αδύνατο να γίνει οποιαδήποτε πρόβλεψη για το τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων.

Η υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με τις μειονοτικές ομάδες στην Κύπρο

Το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων

Κυπριακή Δημοκρατία

Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι συμβαλλόμενο μέρος σε όλες σχεδόν τις βασικές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν ειδικά τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Αυτές περιλαμβάνουν:¹¹³

- τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων.¹¹⁴
- το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.¹¹⁵
- το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.¹¹⁶
- τη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών.¹¹⁷
- τη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.¹¹⁸
- τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.¹¹⁹
- τη Σύμβαση του ΔΓΕ Αρ. 111 σχετικά με τις Διακρίσεις στην Απασχόληση και το Επάγγελμα,¹²⁰ και
- τη Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων.¹²¹

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει επίσης υπογράψει τη Διακήρυξη των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων που ανήκουν σε Εθνικές ή Εθνοτικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες.¹²²

Σε περιφερειακό επίπεδο, η Κυπριακή Δημοκρατία είναι συμβαλλόμενο μέρος του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών,¹²³ και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.¹²⁴

Η Κύπρος, όπως και όλα τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, δεν έχει κυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (1990).¹²⁵ Η Σύμβαση αυτή περιλαμβάνει μια σειρά από εκτεταμένα δικαιώματα για τους μετανάστες εργαζομένους, τα οποία βελτιώνουν σημαντικά τη

νομική τους υπόσταση στην εσωτερική έννομη τάξη της κάθε χώρας. Μάλιστα, η έλλειψη επικύρωσης σημειώθηκε τον Ιανουάριο του 2010 από την Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ στην Παγκόσμια Περιοδική Αξιολόγηση, κατά την εξέταση της κατάστασης στην Κύπρο, η οποία συνέστησε στην Κύπρο να μελετήσει το ενδεχόμενο επικύρωσης της Σύμβασης.¹²⁶

Η παρακολούθηση των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων

Η Κύπρος έχει υποβάλει τρεις εκθέσεις στη Συμβουλευτική Επιτροπή της ΣΠΠΕΜ - FCNM και έχει λάβει τρεις Γνωμοδοτήσεις από τον εν λόγω φορέα.¹²⁷ Η Συμβουλευτική Επιτροπή έχει επικρίνει την υποχρέωση που επιβάλλεται στις τρεις καθιερωμένες μειονοτικές ομάδες και τα μέλη τους για ένταξη είτε στην Ελληνοκυπριακή είτε στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα, καθώς και για την υποχρέωση (και όχι το δικαίωμα) να ψηφίζουν για εκπρόσωπό τους στη βουλή.¹²⁸ Εξέφρασε επίσης την ανησυχία της σχετικά με τα εκπαιδευτικά θέματα που αφορούν τις μειονοτικές ομάδες και την έλλειψη πραγματικής ένταξης των Τουρκοκυπρίων που διαμένουν στο νότιο τμήμα του νησιού.

Η Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Παγκόσμια Περιοδική Αξιολόγηση συνέστησε όπως η Κυπριακή Δημοκρατία προωθήσει περαιτέρω την ταυτότητα και τον πολιτισμό των θρησκευτικών μειονοτικών ομάδων. Πρότεινε επίσης ότι θα πρέπει να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία σχετικά με την ιστορική παρουσία αυτών των θρησκευτικών μειονοτήτων στην Κύπρο, ότι θα πρέπει να διασφαλίσει περαιτέρω την πολιτική εκπροσώπηση των τριών θρησκευτικών μειονοτικών ομάδων και να προωθήσει πιο ενεργό συμμετοχή τους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση διαφόρων έργων, και θα πρέπει να παρέχει οικονομική βοήθεια για τις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές τους ανάγκες.

Η έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας για το 2009 που αφορούσε την Κυπριακή Δημοκρατία τόνισε, μεταξύ άλλων, τρεις διαφορετικούς τομείς προβληματισμού: τα δικαιώματα των προσφύγων και των μεταναστών, τη ρατσιστική βία και τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

«Στις 18 Δεκεμβρίου, 40 έφηβοι επιτέθηκαν σε μια 14χρονη Κύπρια, η οικογένειά της οποίας είχε επαναπατριστεί από το Σουδάν, μετά τη νίκη της ομάδας

της σε έναν αγώνα βολαί. Οι νεαροί φέρεται να τη γρονθοκόπησαν και να την κλώτσησαν επανειλημμένα φωνάζοντας ρατσιστικές ύβρεις και ως αποτέλεσμα το κορίτσι νοσηλεύθηκε με σοβαρά τραύματα. Η επίθεση αυτή επικρίθηκε έντονα από πολιτικούς και από τον Υπουργό Παιδείας, ενώ τοπικές ΜΚΟ κατήγγειλαν ελλείψεις στην αστυνομική έρευνα σε σχέση με το περιστατικό.»¹²⁹

Ένα άλλο περιστατικό ρατσιστικής βίας έλαβε χώρα στις 20 Ιουλίου 2010 εναντίον ενός Νιγηριανού φοιτητή.¹³⁰ Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τόνισαν την αυξανόμενη ορατότητα μιας νεο-φασιστικής ομάδας, η οποία ονομάζεται ΕΛΑΜ, και την ευθύνη της για τέτοιας φύσεως περιστατικά.¹³¹ Ωστόσο, το πιο ανησυχητικό περιστατικό ρατσιστικής βίας πραγματοποιήθηκε στις 5 Νοεμβρίου του 2010, όταν μια ομάδα εθνικιστών διαδηλωτών επιτέθηκαν στους συμμετέχοντες ενός αντιρατσιστικού φεστιβάλ στην πόλη της Λάρνακας, στο νότιο τμήμα του νησιού.¹³²

ΤΔΒΚ

Όσον αφορά την κατάσταση σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα στο βόρειο τμήμα του νησιού, το Τουρκοκυπριακό Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει ότι δεν υπάρχει ακόμα ένας ολοκληρωμένος μηχανισμός επιτήρησης της κατάστασης αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹³³ Πάντως, το Ίδρυμα εντοπίζει σοβαρά προβλήματα σε σχέση με τα δικαιώματα των γυναικών, των ατόμων με αναπηρία, των προσφύγων, των παιδιών, των μελών της κοινότητας των ΛΟΑΔ και των κρατουμένων, καθώς και αναφορικά με ζητήματα που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων. Ένα βασικό σύνολο διεθνών εργαλείων για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει επίσης ενσωματωθεί στο νομικό πλαίσιο της ΤΔΒΚ,¹³⁴ αλλά δεδομένου ότι δεν είναι αναγνωρισμένο κράτος, οι διαδικασίες ελέγχου που είναι διαθέσιμες αλλού δεν μπορούν να εφαρμοστούν.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μειονοτήτων, το 'Σύνταγμα' της ΤΔΒΚ δεν παρέχει κανέναν είδους προστασία στις μειονότητες και δεν αναγνωρίζει οποιεσδήποτε μειονοτικές ομάδες στο έδαφος υπό τη διοίκησή του. Το Τουρκοκυπριακό Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει ότι: «Στους Ελληνοκύπριους και Μαρωνίτες κατοίκους απαγορεύεται να συμμετέχουν στις Τουρκοκυπριακές "εθνικές" εκλογές, γεγονός που δεν ισχύει για τους Ρομά, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα αυτό».¹³⁵ Το ίδιο Ίδρυμα σχολιάζει για τις πραγματικές συνθήκες των Ελληνοκυπρίων, των Μαρωνιτών και των Ρομά, ότι: «υπάρχει σαφής ασυνέπεια στις πρακτικές των αρχών σε σχέση με τα βασικά δικαιώματα, καθιστώντας την καθημερινή ζωή δύσκολη και αβέβαιη».¹³⁶ Παραδείγματα διάφορων καταγγελιών αφορούν θέματα όπως η ιδιοκτησία, η παραμονή, τα δικαιώματα «υπηκότητας», η ελεύθερη κυκλοφορία και η θρησκευτική ελευθερία. Η Freedom House, μια διεθνής ΜΚΟ, αναφέρει για το 2010 ότι:

«Οι Έλληνες και Μαρωνίτες Χριστιανοί κάτοικοι του βορρά στερούνται πολιτικών δικαιωμάτων στην ΤΔΒΚ, αλλά πολλοί ψηφίζουν στις εκλογές στη νότια Κυπριακή Δημοκρατία. Στη Συνέλευση, οι μειονότητες δεν εκπροσωπούνται και οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται.»¹³⁷

Πώς το πρόβλημα επηρεάζει την άσκηση των δικαιωμάτων όλων των κοινοτήτων;

Για πολλές δεκαετίες, ο δημόσιος λόγος σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει κυριαρχήσει στις ενδοκοινοτικές και δικαιοκοινοτικές σχέσεις. Η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα έχουν επικαλεστεί παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η μια εναντίον της άλλης, εμπλεκόμενες σε ένα διαρκές «παιγνίδι επίρριψης ευθυνών», επιδιώκοντας να δυσφημήσουν την άλλη πλευρά στα μάτια της διεθνούς κοινότητας. Ως εκ τούτου, λίγη προσοχή έχει δοθεί στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της κάθε κοινότητας, σε βαθμό που η αναφορά τέτοιων παραβιάσεων μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπατριωτική, υπό την έννοια της έκθεσης εσωτερικών προβλημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων προς τον έξω κόσμο. Αντί αυτού, έκαστη των κοινοτήτων προσπαθεί πάντα να αποδείξει ότι η άλλη κοινότητα είναι ο μόνος αυτουργός παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει καταγγείλει την τουρκική επιθετικότητα και την εισβολή του 1974, που είχε ως αποτέλεσμα την εκτόπιση σχεδόν του ενός τρίτου του πληθυσμού και δολοφονίες, βιασμούς και εξαφανίσεις ατόμων από όλες τις κοινότητες. Το 2001, το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως του ΕΔΑΔ εξέδωσε την απόφασή του σχετικά με την εφαρμογή της διακρατικής προσφυγής της Κύπρου εναντίον της Τουρκίας, με την οποία διαπίστωσε παραβίαση πολλών άρθρων της ΕΣΔΑ και την οποία επικαλείται έκτοτε τακτικά η Κυπριακή Δημοκρατία. Οι κύριες διαπιστώσεις του ΕΔΑΔ σχετίζονται με τις εξαφανίσεις προσώπων, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και την κατάσταση των Ελληνοκυπρίων που διαμένουν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Ιδιαίτερως, το ΕΔΑΔ δεν βρήκε καμία παραβίαση των δικαιωμάτων των μελών της κοινότητας «των Τουρκοκύπριων Τσιγγάνων» [sic] σύμφωνα με το Άρθρο 3 (απαγόρευση εξευτελιστικής μεταχείρισης), το Άρθρο 5 (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια), το Άρθρο 8 (σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και το Άρθρο 14 (απαγόρευση διακρίσεων) της ΕΣΔΑ, ούτε παραβίαση του Άρθρου 9 (ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας) σε σχέση με τους Μαρωνίτες που ζουν στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

Ένα σύνολο προσφύγων από ιδιώτες Ελληνοκύπριους στο ΕΔΑΔ σχετικά με διεκδικήσεις αναφορικά με τις περιουσίες τους κατέληξαν σε καταδικαστικές αποφάσεις εναντίον της Τουρκίας.¹³⁸ Εντούτοις, σε μία από τις πρόσφατες αποφάσεις

του¹³⁹, το ΕΔΑΔ αποφάσισε να προωθήσει όλες τις εκκρεμούσες και μελλοντικές προσφυγές με το ίδιο αντικείμενο (περιουσίες) στην Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας (IPC), έναν οργανισμό που έχει συσταθεί από την Τουρκία στην ΤΔΒΚ.¹⁴⁰

Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα κατήγγειλε επίσης παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκ μέρους της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Κυρίως, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ισχυρίζεται ότι έχει απομονωθεί από τη διεθνή κοινότητα λόγω του εμπάργκο που επιβλήθηκε από το 1963.¹⁴¹ Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα αποδοκίμασε ακόμα τις σφαγές εναντίον μελών της το 1963 και το 1974 από Ελληνοκυπρίους, τις εξαφανίσεις προσώπων, κυρίως κατά τη διάρκεια των δικαιοδικών συγκρούσεων του 1963-4, τη στέρηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας¹⁴² στις περιοχές που τελούν υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και την άρνηση των πολιτικών δικαιωμάτων τους, τα οποία κατοχυρώνονται βάσει του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τέλος, στην υπόθεση Aziz εναντίον Κύπρου, το ΕΔΑΔ έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1 και παραβίαση του Άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το Άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1 εξαιτίας της πλήρους στέρησης του αιτούντος, ως μέλος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας που ζει στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές, κάθε δυνατότητας να εκφράσει τη γνώμη του ως προς την επιλογή των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων της χώρας της οποίας είναι υπήκοος και όπου ανέκαθεν ζούσε.¹⁴³ Η απόφαση αυτή προκάλεσε νομοθετική δράση εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία κατέληξε στη θέσπιση νομοθεσίας που παραχωρεί το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τους Τουρκοκύπριους που διαμένουν μόνιμα στις περιοχές που τελούν υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας.¹⁴⁴

Οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και το πρόβλημα

Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα έρευνα αποκαλύπτουν διάφορες κατηγορίες ανθρωπίνων δικαιωμάτων που πλήττονται, είτε ως άμεσο αποτέλεσμα της κατοχής του βορείου τμήματος της Κύπρου, είτε ως έμμεση απόρροια της σύγκρουσης. Δύο από τις ιστορικές μειονότητες της Κύπρου, οι Αρμένιοι και οι Μαρωνίτες, έχουν βιώσει σημαντικές απώλειες ακίνητης περιουσίας. Οι Τουρκοκυπριακές αρχές στερούν από αυτές τις κοινότητες την πρόσβαση σε θρησκευτικά μνημεία που έχουν ιδιαίτερη σημασία για αυτούς. Ως αποτέλεσμα του εξαναγκαστικού εκτοπισμού τους, οι κοινότητές τους έχουν διασκορπιστεί. Και λόγω της διασποράς τους σε όλο το νησί, έχει αποδειχθεί δύσκολη η διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των κοινοτήτων τους. Η Χρυστάλλα Τσουτσούκη, εκπρόσωπος της ΜΚΟ «Hki Fi Sanna», δήλωσε ότι:

«λόγω της πολιτικής κατάστασης δεν απολαμβάνουμε τα ίδια δικαιώματα με τους Ελληνοκυπρίους. Οι ζωές μας

έχουν χωριστεί στα δύο. Ζούμε στο νότο, ενώ οι οικογένειες και οι περιουσίες μας βρίσκονται στο βορρά. Δεν δικαιούμαστε επιδοτήσεις, επειδή οι περιουσίες μας είναι στο βορρά και δεν μπορούμε να αναπτύξουμε τη γη μας, επειδή στο βορρά δευρούμαστε Ελληνοκύπριοι.»

Μια πρόσθετη επίπτωση της Τουρκικής εισβολής είναι ότι διαμόρφωσε ουσιαστικά τις οικονομικές δυναμικές μεταξύ των δύο μεγάλων κοινοτήτων που ζουν στο νησί. Η παρουσία των μεταναστών στο νότιο μέρος της Κύπρου βοήθησε στην ενίσχυση των οικονομικών επιτευγμάτων της Ελληνοκυπριακής κοινότητας. Αντίθετα, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υστερεί από οικονομικής άποψης.¹⁴⁵ Οι μετανάστες που διαμένουν στο νότιο τμήμα του νησιού αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης, της σκέψης, του συνεταιρίζεσθαι και της θρησκείας, καθώς και διαφόρων άλλων πολιτικών δικαιωμάτων.¹⁴⁶ Η Rahma Sheikh, μετανάστρια από την Κένυα, κατήγγειλε την καχυποψία με την οποία συνήθως αντιμετωπίζονται οι μουσουλμάνοι στην Ελληνοκυπριακή κοινωνία, καθώς και το γεγονός ότι οι θρησκευτικές γιορτές τους δεν γίνονται σεβαστές από τους εργοδότες. Παράλληλα, οι κοινότητες των μεταναστών αντιμετωπίζουν διαφορετικούς βαθμούς κακομεταχείρισης από τους εργοδότες, τις αστυνομικές αρχές και τις υπηρεσίες υγείας, σύμφωνα με τη Malkanthi Παπαγεωργίου, μια γυναίκα από τη Σρι Λάνκα.

Στο βόρειο τμήμα του νησιού, η οικονομία εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την παρουσία του Τουρκικού κράτους και την οικονομική βοήθεια από την Τουρκία. Η συστηματική πολιτική εποικισμού της Τουρκίας σε συνδυασμό με την εγκατάσταση εποίκων από την Τουρκία στη δεκαετία του 1990 άλλαξε δραματικά την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η άρχουσα ελίτ εξακολουθεί να απαρτίζεται κατά κύριο λόγο από Τουρκοκύπριους, με λίγα μέλη των αρχών στο βόρειο τμήμα της Κύπρου να προέρχονται από τις νέες ομάδες που έχουν καθιερωθεί κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Ταυτόχρονα, η Τουρκική προεβία εμπλέκεται πολύ συχνά στις Τουρκοκυπριακές πολιτικές υποθέσεις.

Τα προβλήματα που προκύπτουν στην Τουρκία αντανακλώνται και στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Το κουρδικό ζήτημα, το οποίο είναι ένα σημαντικό θέμα που βρίσκεται εδώ και χρόνια στην πολιτική ατζέντα της Τουρκίας και της περιοχής, είναι το καλύτερο παράδειγμα. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην εμπειρία των μελών της κουρδικής κοινότητας στην Κύπρο. Η Fatma Demirel, μέλος του Τουρκοκυπριακού Ιδρύματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δήλωσε ότι

«έχουμε πολύ περιορισμένες ευκαιρίες να μιλήσουμε τη γλώσσα μας. Μπορούμε να τη μιλούμε μόνο στα σπίτια μας. Ειδικότερα με τη μεγαλύτερη γενιά που δεν γνωρίζει Τουρκικά και μαζί τους πρέπει να μιλούμε την κουρδική γλώσσα. ... Δεν είχαμε ποτέ την ευκαιρία να μάθουμε [τη γλώσσα]. Ακόμη και στην Τουρκία, είναι δύσκολο να

χρησιμοποιηθεί και εδώ είναι σχεδόν αδύνατο. ... έμαθα Τουρκικά όταν πήγα στο δημοτικό σχολείο. Εάν μιλήσω με μια φίλη μου στην κουρδική γλώσσα στο δρόμο, αυτό ενδεχομένως να προκαλέσει αρνητική αντίδραση. Αλλά εμείς δεν μιλούμε πολύ στο δρόμο.»

Οι Αλεβίτες βρίσκονται επίσης κάτω από πίεση στην Τουρκία, γεγονός που αντανακλάται στο βόρειο τμήμα του Κύπρου. Η Selver Kaya, πρόεδρος μιας ΜΚΟ Αλεβιτών, ανέφερε ανυπέβλητα εμπόδια στην εξασφάλιση ενός χώρου λατρείας για τους Αλεβίτες στο βόρειο τμήμα του νησιού, σοβαρές καθυστερήσεις ή αδυναμία στην απόκτηση της «υψηκότητας» της ΤΔΒΚ, αναγκαστικές αλλαγές ονόματος και προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση, όπως το γεγονός ότι είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τα γενικά θρησκευτικά εκπαιδευτικά προγράμματα στα σχολεία.

Το πρόβλημα και η καθημερινή ζωή

Μέχρι το 2003, με την εξαίρεση μικρών επαναπροσεγγιστικών ομάδων της κοινωνίας των πολιτών, οι δύο κοινότητες δεν είχαν ούτε τη δυνατότητα, ούτε κανένα κοινό φόρουμ που να διευκόλυνε την επαφή και τη συνεννόησή τους. Υπό την πίεση της διεθνούς κοινότητας, της κυβέρνησης του κόμματος Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη (ΑΚΡ) της Τουρκίας και της Τουρκοκυπριακής κοινωνίας των πολιτών, η Τουρκοκυπριακή ηγεσία αναγκάστηκε να άρει τους περιορισμούς κυκλοφορίας που είχε επιβάλει μεταξύ των δύο πλευρών. Το 2003 Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι διέσχισαν την Πράσινη Γραμμή για να επισκεφθούν τα σπίτια τους, τους θρησκευτικούς τους χώρους και να συναντήσουν παλιούς γνωστούς και φίλους.

Από το 2004 και έπειτα, στον απόηχο της απόρριψης του σχεδίου Ανάν από την Ελληνοκυπριακή πλευρά, η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας δρομολόγησε μια νέα ολοκληρωμένη πολιτική έναντι της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Από το 2004 έως το 2008 ένα σύνολο €169 εκατομμυρίων διατέθηκε για την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ασφάλιση και άλλες κρατικές υπηρεσίες για τους Τουρκοκυπρίους. Είναι αξιοσημείωτο ότι μεταξύ του 2004 και του 2009, περίπου 90.000 Τουρκοκύπριοι ήταν κάτοχοι δελτίου ταυτότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας και περισσότεροι από 56.000 ήταν κάτοχοι διαβατηρίων, παραχωρώντας τους πλήρη δικαιώματα ως Κυπρίων και Ευρωπαίων πολιτών. Ταυτόχρονα, η ΕΕ ενέκρινε τον Κανονισμό της Πράσινης Γραμμής, ο οποίος ρυθμίζει το εμπόριο ανάμεσα στα δύο τμήματα του νησιού για την ενίσχυση του ενδοκοινοτικού εμπορίου.¹⁴⁷

Από την άλλη πλευρά, η Τουρκοκυπριακή ηγεσία διαμαρτύρεται ότι η απομόνωσή της ως αποτέλεσμα των δράσεων των Ελληνοκυπριακών αρχών επηρεάζει την οικονομική και πολιτική ζωή των Τουρκοκυπρίων.¹⁴⁸ Ο ΟΗΕ

και η ΕΕ έχουν και οι δύο ζητήσει την κατάργηση των περιττών περιορισμών και εμποδίων. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ εξέτασε ένα σχέδιο Κανονισμού, που θα επέτρεπε το απευθείας εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και της ΤΔΒΚ, αλλά συνάντησε την αντίθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας και της νομικής υπηρεσίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.¹⁴⁹

Σε οικονομικούς όρους, μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι «οι πωλήσεις εμπορευμάτων διαμέσου της Πράσινης Γραμμής έχουν αυξηθεί από μόλις 475.000 Ευρώ το 2004 σε 4,9 εκατομμύρια Ευρώ το 2007, ενώ το σύνολο των συναλλαγών διαμέσου της Πράσινης Γραμμής, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών σε αγορές και σε καζίνο το 2007 ανερχόταν σε περίπου 31,7 εκατομμύρια Ευρώ».¹⁵⁰ Η ίδια έρευνα εντοπίζει την παρουσία ψυχολογικών φραγμών και στις δύο κοινότητες όσον αφορά τις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές.¹⁵¹ Σύμφωνα με μια συνέντευξη του 2010 με τον πρόεδρο του Κυπριακού Επιμελητηρίου Εμπορίου και Βιομηχανίας, οι πωλήσεις από Τουρκοκύπριους αντιστοιχούν σε 0,08 τοις εκατό των εισαγωγών της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ οι πωλήσεις από Ελληνοκυπρίους αντιστοιχούν στο 0,11 τοις εκατό των εισαγωγών στο βόρειο τμήμα του νησιού.¹⁵²

Οι μειονοτικές ομάδες και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται κυρίως με την ελεύθερη κυκλοφορία τους και την οικονομική τους βιωσιμότητα. Ένα σημαντικό μέλημα όλων αυτών των ομάδων είναι τα υψηλά ποσοστά ανεργίας εντός των κοινοτήτων τους. Το ζήτημα επιδεινώνεται για συγκεκριμένες ομάδες, οι οποίες αντιμετωπίζουν επίσης ευρείς και εμφανείς διακρίσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι η άθλια κατάσταση των Ρομά. Ένα μέλος της κοινότητας των Ρομά που διαμένει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου και που έδωσε συνέντευξη για την έκθεση αυτή ανέφερε ότι οι Ρομά έχουν αποκλειστεί συστηματικά από όλα τα σχέδια κατανομής γης, από τα οποία οι Τουρκοκύπριοι έχουν επωφεληθεί. Ανέφερε επίσης ότι «υπάρχουν διακρίσεις όταν πηγαίνουμε σε δημόσιους φορείς. Επειδή είμαστε Ρομά, δεν μας λαμβάνουν υπόψη. Επίσης, πολλοί κρύβουν την ταυτότητά τους ως Ρομά.» Σε σχέση με αυτό, ένα άλλο μέλος της κοινότητας των Ρομά, που διαμένει στο νότιο τμήμα της Κύπρου, εξέφρασε την απογοήτευσή του για το γεγονός ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφέροντας στους Ρομά ως "αθίγγανους" και συνέχισε προσδιορίζοντας την ανεργία ως το μείζον πρόβλημα για την κοινότητά του.

Ένα κύριο χαρακτηριστικό των προβλημάτων στο βόρειο μέρος του νησιού είναι η έλλειψη της «υψηκότητας» για πολλούς μη Τουρκοκυπρίους. Η υπόσχεση της υψηλότητας είχε χρησιμοποιηθεί με έναν καθοριστικό τρόπο στο παρελθόν για να πεισθούν οι ομάδες να ψηφίσουν υπέρ ή εναντίον πολιτικών κομμάτων. Ανεξάρτητα από αυτό, μια αρκετά μεγάλη ομάδα κατοίκων στο βόρειο τμήμα αντιμετωπίζει δυσκολίες να ταξιδέψει στο εξωτερικό, δεδομένου ότι όλες οι πτήσεις πρέπει να γίνονται μέσω της Τουρκίας. Ωστόσο, οι Τουρκοκύπριοι που κατέχουν την ιθαγένεια της Κυπριακής

Δημοκρατίας μπορούν να ταξιδέψουν με τα ταξιδιωτικά έγγραφα που εκδίδονται από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Τι θέλουν οι άνθρωποι από μια μελλοντική λύση;

Από τις πιο πρόσφατες και αξιόπιστες έρευνες κοινής γνώμης στην Κύπρο ήταν μια σε βάθος μελέτη με θέμα «Ερευνώντας το μέλλον»¹⁵³ που διεξήχθη από την «Κύπρος 2015», μια πρωτοβουλία της Κοινής Προγραμματικής Μονάδας των ΗΕ/Διευθυντικές Πρωτοβουλίες (JPU), η οποία υποστηρίζεται επίσης από το πρόγραμμα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP) Δράση για Συνεργασία και Εμπιστοσύνη (ACT) στην Κύπρο και την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο.¹⁵⁴ Για την έρευνα ερωτήθηκαν 2.000 άτομα, αντικατοπτρίζοντας εξίσου Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, μεταξύ Οκτωβρίου και Νοεμβρίου 2009.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, 75 τοις εκατό των Ελληνοκυπρίων αναγνωρίζει ότι το Κυπριακό πρόβλημα πρέπει να λυθεί μέσα από μια αμοιβαία αποδεκτή συμβιβαστική λύση. Από την πλευρά των Τουρκοκυπρίων, αυτό το ποσοστό μειώνεται σε 55 τοις εκατό. Επίσης, 69 τοις εκατό των Ελληνοκυπρίων εξέφρασε την επιθυμία για επιτυχία της ειρηνευτικής διαδικασίας, σε σύγκριση με 42 τοις εκατό των Τουρκοκυπρίων. Η εικόνα αλλάζει δραματικά όταν τα μέλη των δύο κοινοτήτων ερωτώνται για τις προσδοκίες τους ως προς το εάν η διαδικασία αυτή θα επιτύχει στην πραγματικότητα: 61 τοις εκατό των Ελληνοκυπρίων και 58 τοις εκατό των Τουρκοκυπρίων πιστεύουν ότι δεν υπάρχει καμία ελπίδα για επιτυχία. Ερωτηθέντες για τα μοντέλα της διευθέτησης, οι Ελληνοκύπριοι προτιμούν ιδανικά ένα ενιαίο κράτος (78 τοις εκατό), αλλά θα ήταν διατεθειμένοι να ζήσουν σε μια διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία (42 τοις εκατό). Απορρίπτουν κατηγορηματικά μια λύση δύο κρατών, μια συνομοσπονδιακή λύση ή τη συνέχιση του στάτους κβο. Αντίθετα, οι Τουρκοκύπριοι θα προτιμούσαν ιδανικά μια λύση δύο κρατών (71 τοις εκατό), αλλά θα ήταν διατεθειμένοι να ζήσουν σε μια διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία (57 τοις εκατό). Άλλα μοντέλα για το μέλλον (συνομοσπονδία, συνέχιση του στάτους κβο, ενιαίο κράτος) λαμβάνουν χαμηλότερων επιπέδων στήριξη χωρίς όμως να απορρίπτονται κατηγορηματικά.¹⁵⁵

Μια άλλη έρευνα, η οποία παρουσιάστηκε το Μάρτιο του 2010, και η οποία διεξήχθη αποκλειστικά εντός της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, απέδωσε παρόμοια αποτελέσματα:¹⁵⁶ 37 τοις εκατό υποστηρίζει μια διζωνική, δικοινοτική λύση, ενώ 39 τοις εκατό στηρίζει το ισχύον στάτους κβο ή μια συμφωνημένη διχοτόμηση. Επιπλέον, το 59 τοις εκατό απορρίπτει την πρόταση για εκ περιτροπής προεδρία και το 62 τοις εκατό απορρίπτει τη μόνιμη παρουσία των εποίκων.

Τα αποτελέσματα και των δύο ερευνών φανερώνουν ότι οι δύο μεγάλες κοινότητες στο νησί έχουν αναπτύξει διαφορετικές

προσδοκίες. Η ντε φάκτο διχοτόμηση του νησιού έχει οδηγήσει στην αποξένωση και την αμοιβαία καχυποψία μεταξύ των δύο πλευρών. Οι πολιτικές ηγεσίες έχουν διεξαγάγει ατελείωτους γύρους διαπραγματεύσεων από το 1960, αλλά η μόνη συγκεκριμένη συμφωνία που έχει προκύψει συνοψίζεται στη συχνά επαναλαμβανόμενη φράση σχετικά με αναζήτηση για «μια δίκαιη, βιώσιμη και λειτουργική, διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία, με πολιτική ισότητα, όπως καθορίζεται από τα ψηφίσματα του ΟΗΕ». Οι λεπτομέρειες και τα χαρακτηριστικά μιας τέτοιας λύσης, ωστόσο, απέχουν πολύ από το να συμφωνηθούν στην πράξη και ο χρόνος «εδραιώνει» το μπλοκ της διχοτόμησης και στις δύο κοινότητες. Ο ισχυρισμός αυτός ενισχύεται και από τις χαμηλές προσδοκίες για θετική έκβαση της τρέχουσας διαδικασίας που βρέθηκε στις ίδιες έρευνες.

Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης στηρίζουν αυτές τις διαπιστώσεις. Η απαισιοδοξία επικρατεί στο νότιο τμήμα του νησιού όσον αφορά την προοπτική μιας μελλοντικής λύσης. Η δήλωση της Νικολέττας Χαραλαμπίδου (ακτιβίστρια ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την ΚΙΣΑ - Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό) αποτελεί την επιτομή αυτής της απαισιοδοξίας, επιβεβαιώνοντας ότι το γενικό κλίμα δεν είναι θετικό. Αντίθετα, τα πρόσωπα που διαμένουν στο βόρειο τμήμα του νησιού έχουν μια πιο αισιόδοξη στάση απέναντι στην προοπτική για την επίτευξη λύσης.

Τα κοινά θέματα που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις περιστρέφονται γύρω από τρία κεντρικά ζητήματα: την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την οικονομική ευημερία και το σεβασμό της πολιτιστικής πολυμορφίας μέσω της ενεργούς συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Γιώργος Ευφραϊμίδης, Ελληνοπόντιος, εξέφρασε την άποψη ότι «είναι προς το συμφέρον του καθενός να υπάρχει μια αξιοκρατική, δίκαιη κοινωνία για όλους τους ανθρώπους χωρίς διακρίσεις». Εξέφρασε ακόμα την ελπίδα ότι η δική του ομάδα θα καταστεί αναπόσπαστο μέρος της κυπριακής κοινωνίας. Ενδιαφέρον είναι επίσης ότι η Hatice Düzgün, η οποία εκπροσωπεί μια οργάνωση γυναικών στο βόρειο τμήμα, ελπίζει ότι «η ΕΕ θα δώσει ώθηση στην επίλυση των προβλημάτων των γυναικών, αν και η μεταβατική περίοδος θα είναι δύσκολη».

Ο επίσημος εκπρόσωπος των Μαρωιτών πρότεινε μια ιδέα που αξίζει να διερευνηθεί ως προς το μελλοντικό καθεστώς των μειονοτήτων σε μια ενωμένη Κύπρο δηλώνοντας ότι

«Στην περίπτωση μας, μια λύση περισσότερο από δύο ζώνες θα ήταν καλύτερη. Για παράδειγμα, τα καντόνια και η κάθε περιοχή θα πρέπει να έχουν τοπική αυτονομία και η κεντρική κυβέρνηση θα πρέπει να σέβεται την τοπική αυτονομία. ... Ας πούμε τα Μαρωιτικά χωριά, των οποίων η κουλτούρα είναι διαφορετική από τον Τούρκικο πολιτισμό. Αφήστε λοιπόν τους ανθρώπους να αποφασίσουν πού να ζήσουν και αφήστε τους να έχουν τοπική αυτονομία. Πιστεύω ότι είναι καταλληλότερο από

μια απλή δικαιοδική, διζωνική ομοσπονδία που αγνοεί ορισμένα στοιχεία».

Η ιδέα της απόδοσης πολιτιστικής αυτονομίας στις μειονοτικές ομάδες στη διαχείριση των υποθέσεών τους είναι ιδιαίτερα ελκυστική για ομάδες που έχουν μια σταθερή εδαφική βάση: οι Μαρωνίτες στην περιοχή του Κορμακίτη και οι Αρμένιοι στην παλιά πόλη της Λευκωσίας θα μπορούσαν να ωφεληθούν από τα μια τέτοια συμφωνία. Αυτή η πρόταση θα μπορούσε να αποτελέσει μια σημαντική συμβολή από τις μειονότητες στις διαπραγματεύσεις και στη δημόσια συζήτηση σχετικά με το κυπριακό πρόβλημα. Προσφέρει μια νέα προοπτική για την πολυπόθητη λύση μιας διζωνικής, δικαιοδικής ομοσπονδίας με πολιτική ισότητα μεταξύ των δύο μεγάλων κοινοτήτων. Εάν περιελάμβανε και μια σταθερή και ολοκληρωμένη ποσόστωση εκπροσώπησης των τριών ιστορικών μειονοτήτων, ενδεχομένως θα μπορούσε να οδηγήσει στην επίτευξη βαθύτερης συναίνεσης καθώς και την αποδοχή μιας μελλοντικής διευθέτησης από ευρύτερες κατηγορίες του πληθυσμού της Κύπρου.

Ένα εγκάρσιο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η έλλειψη της ελεύθερης κυκλοφορίας που αντιμετωπίζεται στο νησί. Είναι σαφές από τις συνεντεύξεις ότι για πολλά μέλη μειονοτήτων, μια κεντρική φιλοδοξία από μια μελλοντική διευθέτηση είναι η δυνατότητα να κινούνται ελεύθερα σε όλο το νησί, καθώς και να πραγματοποιούν ταξίδια από και προς αυτό.

Η ενίσχυση των δημοκρατικών αξιών και η διασφάλιση του κράτους δικαίου αποτελούν επίσης βασικές συνιστώσες των προσδοκιών του λαού. Η ΕΕ θεωρείται ως προπύργιο του σεβασμού αυτών των αξιών και πολλές ελπίδες τοποθετούνται σε αυτήν τόσο ως πιθανό καταλύτη για τη λύση, όσο και για την

παροχή ενός πλαισίου για την πραγμάτωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εδώ βρίσκεται μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που κάθε διαπραγματευτική διαδικασία πρέπει να αντιμετωπίσει: τον τρόπο πρόσβασης σε πολιτικά βιώσιμη λύση, η οποία ταυτόχρονα δεν θα αμφισβητεί τις θεμελιώδεις δομές της δημοκρατίας. Παράλληλα, η δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται ως ύψιστη αξία για όλους, αλλά θα πρέπει να ενημερώνεται από τις ιδιαιτερότητες ενός πολυπολιτισμικού κράτους.¹⁵⁷ Η Fatma Demiret, μια Κούρδισσα που διαμένει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, προσβλέπει σε μια λύση όπου οι δύο κοινότητες θα ζουν μαζί χωρίς οποιαδήποτε εθνικιστικά ή ρατσιστικά στοιχεία. Πιστεύει ότι: «Διαθέτουμε την ικανότητα να το κάνουμε αυτό και μπορούμε να δείξουμε αυτή την ανοχή. Θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι ο εθνικισμός δεν θα βοηθούσε ποτέ κανέναν. Πιστεύω ότι ο εθνικισμός είναι ένα όπλο που κάνει τις δύο κοινότητες να πολεμούν η μια την άλλη».

Όταν συνδέεται με προσδοκίες για ανθρώπινα δικαιώματα και εκδημοκρατισμό, η πολιτιστική πολυμορφία προβάλλει ως μια εξαιρετικά προσφιλής, αυτοτελής αξία. Ο Cemil Okur, που κατάγεται από την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και σήμερα ζει στο βόρειο τμήμα του νησιού, πιστεύει ότι «σε περίπτωση οποιασδήποτε λύσης θα μπορούμε να απολαύσουμε τα πολιτιστικά δικαιώματά μας καλύτερα και να ανταλλάσσουμε την πολιτιστική μας ζωή μετά την άρση των εμπάργκο». Η ειρηνική συνύπαρξη των διάφορων κοινοτήτων και ομάδων και η αυτονομία στη διαχείριση των πολιτιστικών υποθέσεων είναι κεντρικά θέματα στις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Η σημασία που αυτές οι ομάδες αποδίδουν στα διακριτά χαρακτηριστικά τους είναι ενδεικτική σε σχέση με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τώρα.

Η συμμετοχή των μειονοτήτων στις ειρηνευτικές διαδικασίες πέρα από την Κύπρο

Δεν είναι πολλά τα κράτη που έχουν αποτύχει τις συγκρούσεις οποιασδήποτε μορφής, εσωτερικές ή εξωτερικές, πολιτικές ή εθνοτικές. Σε πολλές χώρες έχουν εφαρμοστεί προγράμματα για την επίλυση των συγκρούσεων. Αυτά συνήθως περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στάδια:

- Να πειστούν τα μέρη να θέσουν τέλος στη σύγκρουση και να αρχίσουν διαπραγματεύσεις.
- ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών.
- επίτευξη συμφωνίας· μερικές φορές η συμφωνία πρέπει να εγκριθεί από τον πληθυσμό, μέσω δημοψηφίσματος.
- εφαρμογή της συμφωνίας.
- αποκατάσταση και συμφιλίωση.

Οι συγκρούσεις και οι ειρηνευτικές διαδικασίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα και δεν υπάρχει «καλύτερο μοντέλο» που να μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις. Ωστόσο, είναι δυνατό να αντληθούν διδάγματα από την εμπειρία της κάθε χώρας και να κατανοήσουμε τι λειτούργησε καλύτερα και συνέβαλε στη διατήρηση της ειρήνης.

Με βάση τις εμπειρίες άλλων χωρών, ορισμένα στοιχεία που μπορούν να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην επίτευξη της ειρήνης και των διαδικασιών επίλυσης συγκρούσεων συνοψίζονται παρακάτω. Αυτά περιλαμβάνουν την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και τη συμμετοχή των μειονοτήτων στις ειρηνευτικές διαδικασίες. Εντούτοις, υπάρχουν και άλλα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη, μαζί με τα δικαιώματα των μειονοτήτων, όπως η συμμετοχή των διαφόρων τμημάτων της κοινωνίας στην ειρηνευτική διαδικασία. Μια επιτυχημένη ειρηνευτική διαδικασία και η θέσπιση δημοκρατικής διακυβέρνησης δεν μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν μόνο με την πρωτοβουλία των ιθυνόντων ή με τη διασφάλιση της συμμετοχής των μειονοτήτων αν τμήματα της κοινωνίας τους αποκλειστούν από τη διαδικασία. Η προστασία των μειονοτήτων μπορεί επίσης να διασφαλιστεί μόνο όταν άλλα κοινωνικά θέματα λαμβάνονται επίσης υπόψη σε αυτές τις διαδικασίες.

Η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και η συμμετοχή των μειονοτήτων

Η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη συγκρούσεων σε κάθε κοινωνία, καθώς και στις ειρηνευτικές διαδικασίες. Η εμπειρία σε πολλές χώρες δείχνει ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ της παραβίασης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και της πρόκλησης εθνοτικών ή θρησκευτικών συγκρούσεων. Πρόσθετα, η διασφάλιση της ισότητας και η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων συμβάλλουν στην επίλυση των συγκρούσεων και τη διασφάλιση της ειρήνης.

Η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και η πρόληψη συγκρούσεων

Οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, και ειδικότερα το δικαίωμα στη μη διακριτική μεταχείριση, έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάφλεξη συγκρούσεων σε πολλά κράτη. Ενδεικτικές περιπτώσεις είναι το Κόσσοβο,¹⁵⁸ η Βόρεια Ιρλανδία,¹⁵⁹ η Σρι Λάνκα και η Τουρκία.¹⁶⁰ Η εμπειρία δείχνει ότι σε πολλά κράτη, όταν τα ζητήματα άρχισαν να δημιουργούν εντάσεις, εάν οι κυβερνήσεις λάμβαναν μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, οι συγκρούσεις πιθανόν να μην αναπτύσσονταν με τον τρόπο που αναπτύχθηκαν. Μηχανισμοί έγκαιρης προειδοποίησης και συστήματα για τη λήψη μέτρων ενόσω οι εντάσεις αυξάνονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πρόληψη των συγκρούσεων.¹⁶¹

Σήμερα η σύνδεση μεταξύ παραβιάσεων των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των συγκρούσεων είναι ευρέως αναγνωρισμένη από τη διεθνή κοινότητα. Ένα ίδρυμα που ασχολείται ειδικά με αυτό είναι το γραφείο του Έπατου Αρμοστή για τις Εθνοτικές Μειονότητες (ΥΑΕΜ - HCNM) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Ο θεσμός του ΥΑΕΜ ιδρύθηκε το 1992 ως μηχανισμός πρόληψης συγκρούσεων, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη σύνδεση μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των εθνοτικών συγκρούσεων στην Ευρώπη.¹⁶²

Οι μειονότητες στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων και στην ειρηνευτική διαδικασία

Η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επίλυση των συγκρούσεων, τις ειρηνευτικές διαδικασίες και τη διατήρηση της ειρήνης, ιδιαίτερα για την εξασφάλιση της ισότητας και της συμμετοχικότητας. Επομένως, προτείνεται στους ιθύνοντες για τη διαπραγματεύση ειρηνευτικών διαδικασιών όπως αναπτύξουν μια «προσέγγιση για τα δικαιώματα των μειονοτήτων» όταν αναπτύσσουν συμφωνίες και προγράμματα. Ο Chapman σχηματίζει την προσέγγιση αυτή με τον ακόλουθο τρόπο:

- Αναλύοντας και κατανοώντας τις μειονοτικές ομάδες της χώρας και τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν υποστεί.
- Διασφαλίζοντας τη συμμετοχή των μειονοτήτων στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση των προγραμμάτων και των πολιτικών που τις αφορούν.
- Αντιμετωπίζοντας τις διακρίσεις και διασφαλίζοντας ότι τα προγράμματα που αναπτύσσονται δεν επιδεινώνουν τις διακρίσεις και είναι επωφελή για όλες τις κοινότητες.¹⁶³
- Λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα των μειονοτήτων στην ειρηνευτική διαδικασία και διασφαλίζοντας τη συμμετοχή τους μπορεί να επιτευχθεί η υποστήριξή τους για τη διαδικασία. Στη Γουατεμάλα, για παράδειγμα, προβάλλεται το επιχείρημα ότι ένας από τους λόγους για την αποτυχία του δημοψηφίσματος σχετικά με την αλλαγή ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος για την αναγνώριση της πολυμορφίας της χώρας και των γηγενών γλωσσών είναι ότι η εκστρατεία του «ναι» δεν είχε περιλάβει τις ιθαγενείς κοινότητες.¹⁶⁴

Στην Κύπρο, πρέπει να ληφθεί υπόψη στις διαπραγματεύσεις η κατάσταση όλων των μειονοτήτων. Η εισαγωγή ενός συστήματος προστασίας των μειονοτήτων και στα δύο τμήματα του νησιού, κυρίως για τη διασφάλιση της συμμετοχής των μειονοτήτων στις δημόσιες υποθέσεις και την πολιτική ζωή, θα συμβάλει στην ανάπτυξη της δημοκρατίας εν γένει και θα βοηθήσει στη διατήρηση της συνοχής και της ειρήνης μακροπρόθεσμα.

Προβολή της αξίωσης διάφορων τμημάτων της κοινωνίας για ειρήνη

Στα περισσότερα κράτη όπου υπήρχαν ένοπλες συγκρούσεις, οι ηγέτες των δύο πλευρών εισέρχονται στην ειρηνευτική διαδικασία όταν αισθάνονται αποκαρδιωμένοι με την όλη διαδικασία και την αναστέλλουν, ίσως από φόβο ότι θα χάσουν την υποστήριξη των ψηφοφόρων τους. Η εμπειρία δείχνει ότι η πίεση που ασκούν διάφορα τμήματα της κοινωνίας στους

εκπροσώπους τους για την επίτευξη ειρηνικής λύσης/ συμφωνίας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην έναρξη και στη συνέχιση των διαπραγματεύσεων.

Στη Βόρεια Ιρλανδία, οι διακρίσεις εις βάρος των Καθολικών και η περιθωριοποίησή τους οδήγησαν στην εκστρατεία πολιτικών δικαιωμάτων στα τέλη του 1960. Αυτό αργότερα ακολουθήθηκε από μια έκρηξη βίας στους δρόμους. Η σύγκρουση μεταξύ του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (IRA) και των Βρετανικών δυνάμεων διήρκεσε μέχρι τα μέσα του 1990. Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία, 3.600 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ενώ πάνω από 30.000 τραυματίστηκαν.¹⁶⁵ Ένας από τους κυριότερους λόγους που επιτεύχθηκε η εκεχειρία ήταν ότι τόσο ο IRA όσο και η Βρετανική κυβέρνηση αντιλήφθηκαν ότι κανείς τους δεν θα μπορούσε να κερδίσει με στρατιωτικά μέσα.¹⁶⁶ Ένας άλλος όμως σημαντικός παράγοντας ήταν η πίεση που ασκήθηκε και στις δύο πλευρές από την κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων θρησκευτικών ηγετών, ΜΚΟ και επιχειρηματιών.

Στη Νότια Αφρική, πριν αρχίσουν επίσημα οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσου (ANC) και της κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής, το Συμβούλιο Εκκλησιών της Νότιας Αφρικής έκανε έκκληση για ειρήνη. Αργότερα, μια ομάδα επιχειρηματιών ανέλαβε την πρωτοβουλία να συναντηθεί με το ANC, την κυβέρνηση και ορισμένες πολιτικές ομάδες προκειμένου να διευκολυνθούν οι συνομιλίες για την ειρήνη.¹⁶⁷ Ακόμα, στις προσπάθειες αυτές συμμετείχε επίσης το Κογκρέσο των Συνδικάτων της Νότιας Αφρικής.¹⁶⁸ Οι προσπάθειες αυτές οδήγησαν σε μια σύσκεψη «δεξαμενή σκέψης για την ειρήνη» που πραγματοποιήθηκε το 1991 με τη συμμετοχή διάφορων πολιτικών ομάδων. Και αργότερα, η επιτροπή διαμόρφωσε πέντε ομάδες εργασίας και προετοίμασε την Εθνική Σύμβαση για την Ειρήνη, όπου οι πολιτικοί ηγέτες υπέγραψαν την Εθνική Ειρηνευτική Συμφωνία (NPA).

Στην Κύπρο, οι συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν για την παρούσα έκθεση όπως και άλλες έρευνες δεικνύουν ότι οι άνθρωποι δεν είναι αισιόδοξοι για την επίτευξη μιας ειρηνικής διευθέτησης. Οι παρόντες ηγέτες και όσοι έλαβαν μέρος στις ειρηνευτικές διαδικασίες προηγουμένως, καθώς και ομάδες πολιτών που αγωνίζονται για την ειρήνη, πρέπει να απευθυνθούν σε διάφορα τμήματα της κοινωνίας για να αυξηθούν οι ελπίδες τους για ειρήνη και να αναδείξουν τα πλεονεκτήματα μιας ειρηνικής διευθέτησης στο νησί.

Η συμμετοχή διάφορων τμημάτων της κοινωνίας στις ειρηνευτικές διαδικασίες

Η εξασφάλιση της συμμετοχής των διάφορων τμημάτων της κοινωνίας στις ειρηνευτικές διαδικασίες μπορεί να διασφαλίσει ότι ο λαός θα είναι σε θέση να συμβάλει στο διάλογο και να αναπτύξει ένα αίσθημα οικειοποίησης της διαδικασίας. Μπορεί επίσης να βοηθήσει στο να οδηγήσει σε μια λύση που να

ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό και αυτό μπορεί να συμβάλει επίσης στη διατήρηση και ενίσχυση της ειρήνης. Μια συμφωνία που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες μιας κοινωνίας και δεν απευθύνεται στις δυναμικές της μπορεί να φαντάζει ως ξένη και να μην τύχει υποστήριξης, καθιστώντας την ιδιαίτερα εύθραυστη αργότερα.

Στη Νότια Αφρική, για παράδειγμα, το NPA δημιούργησε εθνικές, περιφερειακές και τοπικές επιτροπές ειρήνης για την εξασφάλιση της συμμετοχής όλων των τμημάτων της κοινωνίας στην ειρηνευτική διαδικασία. Παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση και η ANC ήταν επικεφαλής των διαπραγματευτικών διαδικασιών που άρχισαν επίσημα το 1990, πολλές πολιτικές ομάδες από τις κοινότητες μαύρων, λευκών και άλλων συμμετείχαν στη διαδικασία.¹⁶⁹ Αργότερα, η διαδικασία σύνταξης του συντάγματος άνοιξε για διαβούλευση και συμβολή, αντλώντας οφέλη από συμμετοχικές δομές του NPA σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.¹⁷⁰ Καθώς οι άνθρωποι ενεπλάκησαν στη διαδικασία, αντιλήφθηκαν το όφελος των διαπραγματεύσεων και εκτίμησαν την ανάγκη για συμβιβασμό.¹⁷¹

Ένα άλλο παράδειγμα κοινοτικής συμμετοχής στη διαδικασία κατάρτισης συντάγματος λαμβάνει χώρα στο Νεπάλ. Μετά την ανατροπή του μονάρχη από μια λαϊκή επανάσταση, διαμορφώθηκε μία νέα βουλή, ένα ενδιαμέσο σύνταγμα εγκρίθηκε το 2007 και επιτεύχθηκε μια συμφωνία κατάρτισης νέου συντάγματος για το Νεπάλ.¹⁷² Το 2008 εξελέγησαν τα μέλη της Ιδρυτικής Συνέλευσης, η οποία επρόκειτο να συγγράψει το νέο σύνταγμα. Αυτή η Συνέλευση περιλαμβάνει μέλη μειονοτικών ομάδων και ομάδων ιθαγενών που πιέζουν για μεγαλύτερη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.¹⁷³

Στη Νικαράγουα, οι Περιφερειακές Αυτόνομες Επιτροπές ετοίμασαν ένα προσχέδιο καθεστώτος για την Αυτόνομη Ακτή του Ατλαντικού της Νικαράγουας και διενήργησαν μια διαδικασία διαβούλευσης σε τοπικό επίπεδο, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο από πόρτα σε πόρτα, με τη βοήθεια οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, προκειμένου να πάρουν τη λαϊκή έγκριση. Επιπλέον, η διαδικασία των διαβουλεύσεων περιλάμβανε εργαστήρια, δημοτικές συνελεύσεις και άλλες συναντήσεις, μεταξύ άλλων με τις εκκλησίες και άλλες κοινωνικές οργανώσεις.¹⁷⁴ Οι δραστηριότητες αυτές οδήγησαν σε μια πολυεθνική συνάντηση που συγκέντρωσε αντιπροσώπους από όλες τις κοινότητες το 1987, οπότε αν συζητήθηκαν οι όροι της αυτονομίας. Οι αρχές που καθορίστηκαν σε αυτή τη συνεδρίαση επικυρώθηκαν από το νέο Σύνταγμα της Νικαράγουας.¹⁷⁵

Στη Γουατεμάλα, η κοινωνία των πολιτών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην έναρξη και συνέχιση των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων μεταξύ της κυβέρνησης και του κόμματος Εθνική Επαναστατική Ενότητα της Γουατεμάλα (Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca - URNG) που είχε συνενώσει διάφορες ομάδες ανταρτών. Με επικεφαλής θρησκευτικές οργανώσεις, περιελάμβανε επίσης διάφορες κοινωνικές ομάδες, όπως συνδικαλιστικές οργανώσεις, ιθαγενείς,

συνεταιρισμούς και ενώσεις αγροτών, πανεπιστήμια, εκκλησιαστικές ομάδες και επιχειρηματίες, οι οποίες κινητοποίησαν το λαό για να ασκήσει πίεση στα μέρη για διαπραγμάτευση.¹⁷⁶ Η Καθολική Εκκλησία ειδικότερα διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στην κινητοποίηση της κοινής γνώμης υπέρ των ειρηνευτικών συνομιλιών.¹⁷⁷ Η Συνέλευση της Κοινωνίας των Πολιτών δημιουργήθηκε από μια συμφωνία των διαπραγματευτών για τη διασφάλιση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην ειρηνευτική διαδικασία και για να παρέχει συστάσεις προς τους διαπραγματευτές, αν και η επιρροή της ήταν αμφισβητήσιμη.¹⁷⁸

Στη Βόρεια Ιρλανδία, ωστόσο, η κατάσταση ήταν διαφορετική. Οι συνομιλίες κατέληξαν στην υπογραφή της Συμφωνίας του Μπέλφαστ του 1998, η οποία έπρεπε να εγκριθεί μέσω δημοψηφίσματος. Τα κανάλια για τη διασφάλιση της συμβολής της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία ήταν πολύ λίγα, γεγονός που κατέστησε δύσκολη τη συσπείρωση της υποστήριξης του κοινού για τη συμφωνία.¹⁷⁹ Παρόλα αυτά, η συμφωνία υπερψηφίστηκε από το 72 τοις εκατό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα πολιτικά κόμματα μπορούν επίσης να διαδραματίσουν εποικοδομητικό ρόλο. Σε χώρες όπου τα κόμματα της αντιπολίτευσης επικρίνουν έντονα τις προσπάθειες της κυβέρνησης για την επίτευξη ειρήνης είναι δύσκολο να επιτευχθεί κοινωνική στήριξη για τις ειρηνευτικές διαδικασίες. Τα περισσότερα πολιτικά κόμματα στη Βόρεια Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, στήριξαν την ειρηνευτική διαδικασία, μολονότι είχαν διαφορετικές απόψεις.¹⁸⁰ Στην Τουρκία όμως, το κυβερνών κόμμα, AKP, δρομολόγησε ένα σχέδιο για την άσκηση μιας ειρηνικής λύσης στο «κουρδικό ζήτημα» το 2009. Τα δύο κόμματα της αντιπολίτευσης στη βουλή κατηγόρησαν το AKP για «προδοσία του κράτους», δεν είχαν εποικοδομητική προσέγγιση και αποθάρρυναν την κυβέρνηση από την αναζήτηση μιας ειρηνικής λύσης.

Στην Κύπρο, για να κινητοποιηθεί η ελπίδα της κοινωνίας για ειρήνη, είναι ζωτικής σημασίας να περιληφθούν ομάδες και άνθρωποι από όλες τις κοινότητες στην ειρηνευτική διαδικασία. Η συμμετοχή τους δεν θα δημιουργήσει μόνο μεγαλύτερη στήριξη της διαδικασίας, αλλά θα εξασφαλίσει επίσης την αντιμετώπιση των αναγκών τους και των δυναμικών μεταξύ των διαφόρων ομάδων. Αυτό θα μπορούσε επίσης να διαδραματίσει κάποιο ρόλο στην εξασφάλιση υποστήριξης για την έγκριση οποιασδήποτε τελικής συμφωνίας.

Η συμμετοχή των γυναικών στις διαδικασίες επίλυσης συγκρούσεων και επίτευξης ειρήνης

Στο παρελθόν, οι γυναίκες των δύο πλευρών μιας σύγκρουσης διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις ειρηνευτικές διαδικασίες

και στα προγράμματα για την επίλυση συγκρούσεων, διευκολύνοντας την επικοινωνία μεταξύ των διάφορων τμημάτων της κοινωνίας και ενεργώντας διαμεσολαβητικά στη βάση της κοινωνίας. Στη Βόρεια Ιρλανδία, για παράδειγμα, ο διχασμός, μεταξύ της Καθολικής μειονότητας και της επιθυμίας της για ένωση με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας και της Προτεσταντικής πλειοψηφίας που ήθελε να παραμείνει μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου, ήταν βαθύτατος. Οι δύο πλευρές ήταν διαχωρισμένες σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ζωής και της απασχόλησης. Οι γυναίκες ακτιβίστριες και πολιτικοί ήταν οι πρώτες που πραγματοποίησαν δικοινοτικές, διασυνοριακές δραστηριότητες και προχώρησαν στο να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην επίσημη ειρηνευτική διαδικασία, όταν αυτή ξεκίνησε το 1996. Ο Συνασπισμός των Γυναικών της Βόρειας Ιρλανδίας (Northern Ireland Women's Coalition) συμμετείχε στις εκλογές για να διασφαλιστεί η συμμετοχή των γυναικών στη διαδικασία. Ο συνασπισμός κέρδισε 1 τοις εκατό των ψήφων και δύο έδρες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Αντιπροσώπευαν γυναίκες από διάφορα επαγγέλματα και υπόβαθρα που ανήκαν και στα δύο στρατόπεδα και έφεραν μια διαφορετική προοπτική στις διαπραγματεύσεις.¹⁸¹

Παρόμοια ήταν και η κατάσταση στη Νικαράγουα, όπου οι γυναίκες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία και στις διαπραγματεύσεις για αυτόνομο καθεστώς. Συμμετείχαν στις εργασίες των Επιτροπών Ειρήνης και Αυτονομίας και συνέβαλαν προς μια πολιτική διευθέτηση.¹⁸²

Εκστρατείες ενημέρωσης και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης

Εκτός από τη λήψη μέτρων για τη διασφάλιση της δημόσιας συμμετοχής, οι διαπραγματευτές πρέπει να διεξάγουν συστηματικές εκστρατείες ενημέρωσης για να διατηρήσουν τη δημόσια στήριξη για τις ειρηνευτικές διαδικασίες. Αυτό ισχύει ιδίως στην περίπτωση όπου ο λαός θα ψηφίσει τελικά σε δημοψήφισμα σχετικά με την ειρηνευτική συμφωνία. Στη Νότια Αφρική, για παράδειγμα, μια επιτυχημένη εκστρατεία στα μέσα ενημέρωσης συντονίστηκε από το NPA για την προώθηση των ειρηνευτικών διαδικασιών.¹⁸³ Στη Γουατεμάλα, όμως, παρά τη συμμετοχή των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών στα αρχικά στάδια της ειρηνευτικής διαδικασίας, η απόρριψη της συνταγματικής μεταρρύθμισης στο δημοψήφισμα επιρρίφθηκε εν μέρει στην αποτυχία της κυβέρνησης να εφαρμόσει μια δημόσια ενημερωτική εκστρατεία. Επιπλέον, οι συντηρητικές ομάδες και τα ιδιωτικά μέσα ενημέρωσης διεξήγαγαν εκστρατεία κατά της συνταγματικής μεταρρύθμισης και μερικοί ψηφοφόροι θεώρησαν τις ερωτήσεις που περιλάμβανε το δημοψήφισμα πολύ συγκεχυμένες.¹⁸⁴

Όπως είναι γνωστό, σήμερα στις περισσότερες χώρες τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη

διαμόρφωση πολιτικής, ενώ το διαδίκτυο εξασφαλίζει γρήγορη ροή και ανταλλαγή πληροφοριών. Στο πλαίσιο της Κύπρου, ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και ακτιβιστών θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τα παραδοσιακά και διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης να απομακρυνθούν από τη σημερινή αντίθεσή τους και να υιοθετήσουν ένα πιο θετικό ρόλο στην προώθηση στήριξης της ειρηνευτικής διαδικασίας στην κοινωνία, μέσω της συμμετοχής σε μια αποτελεσματική εκστρατεία ενημέρωσης και στα δύο μέρη του νησιού.

Οι ρόλοι των διαμεσολαβητών

Οι ειρηνευτικές διαδικασίες είναι πολύ ευαίσθητες και για πολλούς λόγους μπορεί να απαιτούν ένα ορισμένο επίπεδο εμπιστευτικότητας, ιδίως στις περιπτώσεις εσωτερικών ένοπλων συγκρούσεων. Ωστόσο, οι διαπραγματευτές πρέπει να κάνουν την κοινωνία να αισθάνεται μέρος της διαδικασίας και ότι η διαδικασία αυτή της ανήκει. Για να διασφαλιστεί αυτό, οι διαπραγματευτές μπορεί να χρειαστεί να ανοίξουν τη διαδικασία προς την κοινωνία σε ένα ορισμένο επίπεδο. Αυτό είναι σημαντικό, ιδιαίτερα όταν οι διαπραγματεύσεις περιλαμβάνουν διεθνείς διαμεσολαβητές, καθώς θα μειωθεί η αίσθηση ότι η διαδικασία επιβάλλεται από τρίτους.¹⁸⁵ Όπου εμπλέκεται διαμεσολάβηση, ένας διαμεσολαβητής θα πρέπει να διατηρήσει συνολικό έλεγχο επί των διαπραγματεύσεων.¹⁸⁶ Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο διαμεσολαβητής μπορεί να περιλάβει ορισμένα τμήματα της κοινωνίας εντός της διαδικασίας, διότι η συμμετοχή τους μπορεί να τον βοηθήσει ή επειδή ο αποκλεισμός τους από τη διαπραγματεύση μπορεί να υποσκάψει ενδεχόμενη διευθέτηση.¹⁸⁷

Η ανάπτυξη πλαισίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η ανάπτυξη ενός θεσμοθετημένου πλαισίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της σύστασης ενός εθνικού φορέα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και/ ή ενός φορέα ισότητας και θέσπιση νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, μπορεί να αυξήσει την εμπιστοσύνη της κοινωνίας, και ιδιαίτερα την εμπιστοσύνη των μειονοτήτων, προς την κυβέρνηση και την ειρηνευτική διαδικασία. Στη Βόρεια Ιρλανδία, για παράδειγμα, η Συμφωνία του Μπέλφαστ (Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής, 1998) δημιούργησε την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Επιτροπή Ισότητας. Επίσης, θεωρητικά επισημοποίησε τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στη χάραξη πολιτικής με τη δημιουργία του Φόρουμ των Πολιτών ως συμβουλευτικό σώμα σε κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά θέματα, αν και η αποτελεσματικότητα του Φόρουμ αμφισβητείται για πολλά χρόνια.¹⁸⁸ Στην Κύπρο, ένα πλαίσιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο θα εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματα επί ίσους όρους για όλους τους Κυπρίους και τις μειονότητες, θα μπορούσε να αποτελέσει μέρος των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων.

Συμφιλίωση και αποκατάσταση

Σήμερα η συμφιλίωση και η αποκατάσταση θεωρούνται απαραίτητα στοιχεία επίλυσης συγκρούσεων. Οι ειρηνευτικές διαδικασίες και συμφωνίες που περιλαμβάνουν την αποκατάσταση και τη συμφιλίωση, πρώτα για τα θύματα των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη συνέχεια για την κοινωνία στο σύνολό της, μπορούν να συμβάλουν σε μια διαρκή ειρήνη.

Στη Νότιο Αφρική, για παράδειγμα, η συμφιλίωση αποτέλεσε μία από τις προτεραιότητες της ειρηνευτικής διαδικασίας, ως μέσο για την επίτευξη εθνικής ενότητας, διατήρησης της ειρήνης και διασφάλισης της ευημερίας όλων των Νοτιοαφρικανών. Η Νοτιοαφρικανική Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης ιδρύθηκε το 1995, με αποστολή που περιελάμβανε τα ακόλουθα: Τη διερεύνηση κατάφωρων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία διαπράχθηκαν από ομάδες και παράγοντες με πολιτικά κίνητρα κατά την περίοδο μεταξύ 1960 και 1994, τη λήψη καταθέσεων από θύματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη τη χώρα και δίνοντας τους την ευκαιρία να δώσουν τη μαρτυρία τους για ότι υπέστησαν σε δημόσιες ακροάσεις, την πραγματοποίηση προγραμμάτων επανόρθωσης και αποκατάστασης των θυμάτων, και την έκδοση τελικής έκθεσης σχετικά με συμπεράσματα και εισηγήσεις με στόχο την πρόληψη τέτοιων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο μέλλον.¹⁸⁹

Αυτή η Επιτροπή ήταν ο πρώτος τέτοιος φορέας που διοργάνωσε δημόσιες ακροάσεις, και ο οποίος εγγυήθηκε αμνηστία στους δράστες παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ομολόγησαν τα εγκλήματά τους ενώπιον της Επιτροπής. Η Επιτροπή λειτούργησε μέχρι το 2002, ενώ το 2006 η κυβέρνηση συγκρότησε ένα άλλο φορέα για την παρακολούθηση της εφαρμογής των συστάσεων της Επιτροπής. Επίσης, το 2005, συστήθηκε η Ομάδα Εργασίας για τους Αγνοούμενους (MPTT) για την εξακρίβωση της τύχης 500 αγνοούμενων προσώπων, στηριζόμενη σε πληροφορίες που δόθηκαν κατά τις ακροάσεις της Επιτροπής. Η MPTT εξακολουθεί να βρίσκεται σε λειτουργία και μέχρι σήμερα έχει καταφέρει να εντοπίσει και να προσδιορίσει 66 πτώματα.

Κατά την ειρηνευτική διαδικασία στη Βόρεια Ιρλανδία, αποφασίστηκε ότι προτεραιότητα ήταν ο τερματισμός της σύγκρουσης, παρά η συμφιλίωση, και έτσι δεν συστήθηκε κάποιος φορέας για το σκοπό αυτό. Ωστόσο, μόλις επιτεύχθηκε η Συμφωνία του Μπέλφαστ, καθορίστηκε μια ειδική ανεξάρτητη έρευνα σχετικά με τη «Ματωμένη Κυριακή», ένα από τα πιο διαβόητα παραδείγματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια των Ταραχών, όπου 13 ακτιβιστές πολιτικών δικαιωμάτων σκοτώθηκαν από Βρετανούς στρατιώτες κατά τη διάρκεια διαδήλωσης το 1972. Η έκθεση της εξεταστικής επιτροπής κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 2010. Η δημοσίευση της έκθεσης για τη «Ματωμένη Κυριακή» κατέδειξε την ανάγκη για αναγνώριση της ευθύνης

σε σχέση με τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων.

Στη Γουατεμάλα, η Επιτροπή Ιστορικής Διευκρίνισης (Commission for Historical Clarification) ιδρύθηκε το 1994 για να διερευνήσει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις πράξεις βίας που διεπράχθησαν κατά τις ένοπλες συγκρούσεις που διήρκεσαν 34 χρόνια.

Στην Κύπρο, οι συνεντεύξεις και άλλες έρευνες δείχνουν ότι η κοινωνία είναι βαθύτατα διαιρεμένη, οι προκαταλήψεις είναι βαθιές και υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο κυρίαρχων κοινοτήτων. Αυτό σχετίζεται κυρίως με προηγούμενες περιόδους κατά τις οποίες άνθρωποι σκοτώθηκαν, εξαφανίστηκαν ή εκτοπίστηκαν. Οι άνθρωποι από διάφορα μέρη της Κύπρου μπορεί να μην έχουν πλήρη επίγνωση της αμοιβαίας ευθύνης τους όσον αφορά την παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Ορισμένες ενέργειες έχουν ήδη ξεκινήσει, για παράδειγμα όσον αφορά τη διερεύνηση των αγνοουμένων, αλλά οι κοινές προσπάθειες θα μπορούσαν να ενισχυθούν για να αντιμετωπιστούν οι κατάφωρες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έλαβαν χώρα στο παρελθόν, για να δημιουργηθούν οι συνθήκες για τους ανθρώπους και από τις δύο κοινότητες και τις μειονότητες να συναντηθούν και να μιλήσουν για τα προβλήματα και τα παράπονα τους, όπως και για να διασφαλιστεί ότι οι υπεύθυνοι θα αναγνωρίσουν δημόσια τις ευθύνες τους και θα παράσχουν αποκατάσταση. Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην υπέρβαση των προκαταλήψεων και των φόβων στην κοινωνία.

Δικοινοτικά προγράμματα και ειρηνευτικές δραστηριότητες

Σε ορισμένες κοινωνίες που έχουν βιώσει σύγκρουση, ορισμένα τμήματα της κοινότητας ενδέχεται να αντιμετωπίσουν την εχθρότητα και την περιθωριοποίηση λόγω της εθνοτικής ή θρησκευτικής τους ταυτότητας. Αυτό μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στη διατήρηση της ειρήνης και της συμφιλίωσης, καθώς και σε σχέση με την ειρηνευτική διαδικασία. Ακόμα και η καλύτερη ειρηνευτική συμφωνία μπορεί να μην είναι σε θέση να αθήσει τους ανθρώπους να ξεπεράσουν το παρελθόν και τις προκαταλήψεις και τους φόβους τους. Τόσο οι κυβερνητικοί φορείς όσο και οι ΜΚΟ έχουν ένα ρόλο να διαδραματίσουν σε σχέση με την ενθάρρυνση των πολιτών να προχωρήσουν μπροστά. Στη Βόρεια Ιρλανδία, η σύγκρουση δημιούργησε μια βαθύτατα διχασμένη κοινωνία, με έντονες προκαταλήψεις εκατέρωθεν. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων, μη επίσημα σύνορα χωρίζαν τις κοινότητες των Καθολικών και των Προτεσταντών και, ακόμα και σήμερα, στο Μπέλφαστ, οι Προτεστάντες είναι συγκεντρωμένοι στο ανατολικό τμήμα της πόλης και οι Καθολικοί στο δυτικό. Αναγνωρίζοντας αυτό το ενδεχόμενο, σήμερα υπάρχουν πολλές κυβερνητικές και μη κυβερνητικές πρωτοβουλίες και δικοινοτικά προγράμματα που ενθαρρύνουν την ανταλλαγή και στηρίζουν τους ανθρώπους να ξεπεράσουν τις προκαταλήψεις τους και τους φαινομενικούς

λόγους σύγκρουσης. Λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση της απασχόλησης των μελών της κοινότητας στην «άλλη πλευρά» και την αφαίρεση πολιτικών και σεκταριστικών γκράφιτι και άλλων μορφών τέχνης του δρόμου από τους δρόμους μεταξύ των διάφορων κοινοτήτων.¹⁹⁰ Ένα πρόγραμμα που φέρνει σε επαφή πρώην κρατούμενους από τις δύο κοινότητες έχει επίσης τεθεί σε εφαρμογή.¹⁹¹

Το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να ενισχύσει αυτές τις προκαταλήψεις και τους φόβους κατά τη διάρκεια και λόγω της σύγκρουσης, όπως συνέβη στην περίπτωση της Κύπρου. Επομένως, η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, ιδίως η αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων και της διδασκαλίας της ιστορίας στα σχολεία, για να διασφαλίζεται παιδεία ειρήνης μπορεί να είναι βοηθητική.

Συμπεράσματα

Η παρούσα έκθεση επιδιώκει να επιτύχει τρεις ξεχωριστούς στόχους: Να επανεξετάσει το ιστορικό υπόβαθρο της σύγκρουσης, να χαρτογραφήσει την ισχύουσα νομική κατάσταση και τις πολιτικές πραγματικότητες σχετικά με το καθεστώς των μειονοτήτων στην Κύπρο, και να καταγράψει τις απόψεις των μειονοτικών ομάδων σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, τα οποία συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το Κυπριακό πρόβλημα.

Ένα νέο κύμα ιστοριογραφίας και πολιτικής ανάλυσης σχετικά με το Κυπριακό πρόβλημα έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια,¹⁹² το οποίο αμφισβητεί τις επίσημες υφιστάμενες προσεγγίσεις σχετικά με το Κυπριακό πρόβλημα. Μια αναθεώρηση αυτής της βιβλιογραφίας καταδεικνύει ως την κύρια πηγή της σύγκρουσης τους ανταγωνιστικούς εθνικισμούς, Ελληνοκυπριακό και Τουρκοκυπριακό, στο νησί. Οι δύο μεγαλύτερες κοινότητες στην Κύπρο έζησαν για δεκαετίες σε μια ατμόσφαιρα αμοιβαίας δυσπιστίας και εχθρότητας, η οποία έχει διαμορφώσει τις απόψεις γενεών Κυπρίων. Ο εθνικισμός αποτελεί βασικό στοιχείο των κοινωνικών και εκπαιδευτικών συστημάτων και στις δύο πλευρές και αποτελεί σημαντική συνιστώσα για την κατανόηση της σημερινής πραγματικότητας. Η ιστορία υποδεικνύει ότι εκρήξεις τέτοιας εθνικιστικής ρητορικής και επιθετικότητας από τη μία πλευρά έχουν αναπόφευκτα οδηγήσει σε παρόμοια αντίδραση από την άλλη πλευρά. Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για την παρούσα έκθεση επιβεβαιώνουν ότι οι μειονότητες έχουν την τάση να επηρεάζονται από την επικρατούσα πολιτική στάση των δύο κοινοτήτων, της Ελληνοκυπριακής ή της Τουρκοκυπριακής, ανάλογα σε ποια από τις δύο ζουν. Ενδεικτική του γεγονότος αυτού είναι η άποψη που εξέφρασε ο Kalin Pavlov, ο οποίος δήλωσε ότι «ο [Πρόεδρος] Χριστόφιας προσπαθεί ειλικρινά για την επίλυση του προβλήματος», ενώ «ο Έρογλου είναι υποτακτικός στην Τουρκία». Στο βόρειο τμήμα, ο Abdurrahim Türkmen, ο οποίος εγκαταστάθηκε στην Κύπρο τη δεκαετία του 1970, πιστεύει ότι οι Ελληνοκύπριοι είναι αυτοί που δεν θέλουν την ειρήνη. Παραδόξως, μια σύγκρουση αυτού του μεγέθους λειτουργεί ως παράγοντας εδραίωσης μεταξύ πλειοψηφικών και μειονοτικών ομάδων.

Παρά την τάση συναίνεσης πλειοψηφίας-μειοψηφίας σχετικά με το Κυπριακό πρόβλημα, οι μειονοτικές και άλλες ομάδες παραμένουν στη σκιά των πολιτικών εξελίξεων στην Κύπρο, τόσο όσον αφορά τις διαδικασίες διαπραγμάτευσης για την εξεύρεση λύσης όσο και στα εσωτερικά πολιτικά πράγματα. Αν και οι ερωτηθέντες μίλησαν για πολλούς διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους οι ζωές τους επηρεάζονται από το

συνεχιζόμενο πρόβλημα στο νησί, οι γνώμες και οι απόψεις τους δεν προβάλλονται στην ευρύτερη κοινωνία. Οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος λαμβάνουν χώρα εδώ και δεκαετίες, αλλά όλες παρέλειψαν να λάβουν υπόψη ακόμη και τη συμβολή των συνταγματικά αναγνωρισμένων ιστορικών μειονοτήτων της Κύπρου. Στο πλαίσιο αυτό, οι επίσημα διορισμένοι εκπρόσωποι των Αρμενίων και των Μαρωνιτών, από τους οποίους λήφθηκαν συνεντεύξεις για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, δήλωσαν ότι δεν μπορούν να εξασφαλίσουν μια συνάντηση με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και ότι, σε πολλές περιπτώσεις, η γνώμη τους δεν ζητείται, ακόμα και όσον αφορά θέματα που σχετίζονται σαφώς με τις υποθέσεις ή τα συμφέροντα των κοινοτήτων τους.

Αν τουλάχιστον οι ιστορικές μειονότητες συμπεριλαμβάνονταν στις εν εξελίξει διαπραγματεύσεις, ιδιαίτερα σε σχέση με το μελλοντικό συνταγματικό τους καθεστώς, αυτό θα αποτελούσε σοβαρή αλλαγή στάσης απέναντί τους. Η λήψη αποφάσεων για αυτούς και χωρίς τη συμβολή τους είναι καταδικασμένη να αποτύχει σε σχέση με τη συνακόλουθη κινητοποίηση των κοινοτήτων τους στην ενεργό προώθηση του στόχου της λύσης. Επίσης, ο αποκλεισμός είναι πιο πιθανόν να λειτουργήσει ως πηγή δυσaréσκειας για αυτούς, καθώς θα κληθούν να αποδεχθούν μια νέα διεύθυνση χωρίς να έχουν λόγο σε αυτή. Μια επανάληψη της ίδιας παράλειψης που έγινε κατά τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου θα ήταν απαράδεκτη στον εικοστό πρώτο αιώνα.

Η συνταγματική ρύθμιση που προέκυψε από τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου υστερεί έναντι πιο πρόσφατων εξελίξεων στον τομέα των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Η Συμβουλευτική Επιτροπή ΣΠΠΕΜ έχει επικρίνει επανειλημμένα την Κυπριακή Δημοκρατία για την υποχρέωση που επιβάλλεται στους Μαρωνίτες, τους Αρμένιους και τους Λατίνους να επιλέξουν να ενταχθούν σε μία από τις δύο κοινότητες. Αυτό αποτελεί απόδειξη του μονολιθικού και απηρχαιωμένου χαρακτήρα του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και του ότι αυτό αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για την περαιτέρω προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο. Η άρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας να αναθεωρήσει τον καταστατικό της χάρτη την έχει καταστήσει όμηρο σε ένα νομικό κατάλοιπο του παρελθόντος.

Στην άλλη πλευρά της διαχωριστικής γραμμής, η ίδια η έννοια της «μειονότητας» φέρει ήδη μια υποτιμητική υποδήλωση στην τουρκική γλώσσα. Από την άποψη αυτή, και οι δύο Ρομά ερωτηθέντες απέφυγαν τη χρήση του όρου για να περιγράψουν τις

ομάδες τους, υπογραμμίζοντας την αίσθηση τους ότι ανήκουν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ως αντανάκλαση αυτού, το νομικό πλαίσιο που έχει συσταθεί στο βόρειο τμήμα του νησιού είναι εντελώς ανεπαρκές στην ικανοποίηση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Οι ερωτηθέντες επιβεβαιώνουν ανελλιπώς ένα χάσμα αξιοπιστίας σε σχέση με το ισχύον νομικό σύστημα. Και στις δύο πλευρές, οι γνώμες και οι απόψεις χωρίζονται σε δύο διαφορετικές και αποθαρρυντικές κατηγορίες: είτε σε έλλειψη γνώσεων ως προς την ισχύουσα νομοθεσία και τα διαθέσιμα μέσα προστασίας, είτε σε έλλειψη εμπιστοσύνης ως προς τη δυνατότητά τους να παρέχουν πρακτικά και αποτελεσματικά αποτελέσματα. Μια σαφής πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν για οποιαδήποτε νομική προστασία που οι ίδιοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν, ή ότι δεν πίστευαν ότι οποιαδήποτε αλλαγή θα μπορούσε να προέλθει από την άσκηση των νομίμων δικαιωμάτων τους. Ο Αντώνης Hadjirossos, ο εκλεγμένος εκπρόσωπος των Μαρωνιτών, δήλωσε σε σχέση με τις διακρίσεις στην απασχόληση ότι:

«υπάρχουν θεραπείες στο δικαστήριο, αλλά ακόμα και αν κερδίσεις την υπόθεση δεν θα εφαρμοστούν. ... Έχουμε δεχτεί το γεγονός ότι, σε κάποιο βαθμό, υπάρχουν κάποιες διακρίσεις και προσπαθούμε να είμαστε πολύ καλύτεροι από άλλους υποψηφίους. Μερικοί άνθρωποι πιστεύουν ότι υπάρχουν διακρίσεις. μερικοί άνθρωποι λένε ότι είναι εντάξει. Δεν γνωρίζω καμία ειδική νομοθεσία. Εγώ δεν παρακολουθώ το νόμο για τις διακρίσεις. Στη βουλή υπάρχει η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Υπάρχει Επίτροπος Διοίκησης στον οποίο μπορείς να υποβάλεις καταγγελία και να την εξετάσει. Είναι ανεξάρτητη. Αν διαπιστώσουν ότι έχεις δίκιο υποβάλλουν έκθεση στον αρμόδιο φορέα. Αλλά αυτό δεν είναι αποτελεσματικό. Έκανα μια καταγγελία ότι το σχολείο Μαρωνιτών πρέπει να έχει Μαρωνίτη διευθυντή. Μας βρήκε δίκιο αλλά τίποτα δεν έχει αλλάξει.»

Αυτή η κατάσταση είναι ιδιαίτερα ανησυχητική για την Κυπριακή Δημοκρατία, δεδομένου ότι υπόκειται σε πολλαπλές και επικαλυπτόμενες διαδικασίες παρακολούθησης της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η φερόμενη πλήρης απώλεια της εμπιστοσύνης του λαού στο κράτος δικαίου θα αποτελούσε ένα σημαντικό μειονέκτημα σε κάθε προσπάθεια ανάπτυξης μιας συνολικής λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα και στην επίλυση σημαντικών ζητημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από την άποψη αυτή, η κατάσταση συμπίπτει με τα ευρήματα της Έρευνας της ΕΕ για τις Μειονότητες και τις Διακρίσεις το 2009, η οποία διαπίστωσε ότι «οι ομάδες που είναι πιο ευάλωτες σε διακρίσεις στην ΕΕ παραμένουν απληροφόρητες για τη νομοθεσία απαγόρευσης των διακρίσεων εις βάρος ατόμων στη βάση της εθνικότητάς τους».¹⁹³

Η αποκατάσταση της ειρήνης δεν υπήρξε επιτυχημένη στην Κύπρο. Από τη δεκαετία του 1950 το νησί έχει γνωρίσει

διάφορους βαθμούς βίας. Ο γεωγραφικός διαχωρισμός από το 1963, και ιδιαίτερα από το 1974, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη γενική δυσπιστία και εχθρότητα μεταξύ μεγάλων τμημάτων των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Προηγούμενες προσπάθειες αποκατάστασης της ειρήνης δεν έχουν αποδώσει κανένα θετικό αποτέλεσμα διότι τουλάχιστον ένα από τα μέρη της σύγκρουσης διατηρούσε αδιάλλακτη στάση σε σχέση με την προτεινόμενη λύση. Από την απόρριψη της πιο πρόσφατης προσπάθειας, του Σχεδίου Ανάν το 2004, από την πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων, το στρατόπεδο των απορριπτικών έχει κερδίσει έδαφος και ένα πνεύμα αποδοχής της διαίρεσης παγιώνεται συνεχώς και στις δύο κοινωνίες.

Κατά παράδοξο τρόπο, η ΕΕ, η οποία είχε ενθαρρύνει ενεργά την έγκριση του Σχεδίου Ανάν, παραμένει ένα βασικό σημείο αναφοράς όσον αφορά στο ρόλο της ως καταλύτης ή παράγοντας που θα συνέβαλλε σε μια μελλοντική λύση. Τόσο στον επίσημο πολιτικό λόγο όσο και στο επίπεδο των πολιτών, όπως αποκαλύφθηκε από τις συνεντεύξεις, η ΕΕ θεωρείται ως στοιχείο πολιτικής σταθερότητας που θα παρέχει σχεδόν μηχανικά όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την επίτευξη υψηλού επιπέδου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οικονομική ευημερία.

Παρά τις υψηλές αυτές προσδοκίες, η τρέχουσα κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εμπνέει καμία αισιοδοξία. Οι μειονότητες, καθώς και άλλα τμήματα της κοινωνίας στην Κύπρο, αντιμετωπίζουν μια σειρά παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους ως άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα της σύγκρουσης. Οι άμεσες παραβιάσεις αφορούν στο δικαίωμα ελεύθερης διακίνησης και διαμονής σε κάθε μέρος του νησιού και την απόλαυση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Τα έμμεσα αποτελέσματα αφορούν κυρίως τη μεταβαλλόμενη φύση της οικονομικής ζωής του νησιού. Η τελευταία είχε ως αποτέλεσμα την παρουσία μεγάλου αριθμού μεταναστών, οι οποίοι αποτελούν νέες και πολυάριθμες μειονοτικές ομάδες που επιδεικνύουν τη βούλησή τους να καθιερώσουν μόνιμους δεσμούς με το νησί. Ο πληθυσμός στο νότιο τμήμα της Κύπρου είναι όλο και πιο επιρρεπής σε ρατσιστικές αντιδράσεις, ενώ ο πληθυσμός στο βόρειο τμήμα δημιουργεί ασφυκτική κοινωνική πίεση στις μειονοτικές ομάδες για να μην εκφράζουν την πολιτιστική, γλωσσική ή θρησκευτική πολυμορφία τους.

Το χάσμα μεταξύ των ομάδων που είναι συνταγματικά αναγνωρισμένες και εκείνων που δεν είναι φαίνεται να μεγαλώνει και θα μπορούσε ενδεχομένως να αποτελέσει και πηγή έντασης μεταξύ των μειονοτήτων. Αυτό φαίνεται από τη δήλωση του Βαρτκές Μαχτεσιάν, επίσημου εκπροσώπου της μειονότητας των Αρμενίων, ο οποίος εξέφρασε τις έντονες επιφυλάξεις του για τη συμμετοχή του σε αυτή την έρευνα, γιατί δεν πίστευε ότι «είναι σωστό να μπαίνουν στο ίδιο καλάθι η μειονότητα των Αρμενίων της Κύπρου, η οποία βρίσκεται εδώ από 578 μ.Χ., με τις ομάδες ανθρώπων που έφτασαν στην Κύπρο κατά τη διάρκεια των τελευταίων 10 ετών.»

Εισηγήσεις

Στην Κυπριακή Δημοκρατία

- Ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα των παρόντων διαπραγματεύσεων, να προβεί σε όλες τις απαραίτητες τροποποιήσεις του Συντάγματος, με σκοπό την κατοχύρωση του δικαιώματος του αυτό-προσδιορισμού των μειονοτήτων, την κατάργηση της υποχρέωσης προσχώρησης σε μία από τις δύο κύριες κοινότητες και την παραχώρηση πλήρων δικαιωμάτων όπως και πλήρων δικαιωμάτων ψήφου στους εκπροσώπους τους.
- Να αναγνωρίσει επίσημα ως μειονότητες όλες τις μειονοτικές ομάδες που υπάρχουν στη δικαιοδοσία της και να τους παρέχει πλήρη και ανεπιφύλακτη νομική προστασία.

Στις Τουρκοκυπριακές αρχές

- Να τροποποιήσουν το νομικό πλαίσιο της ΓΔΒΚ για τη ρητή αναγνώριση όλων των μειονοτήτων που διαμένουν στο έδαφος υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της.
- Να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την άρση όλων των περιορισμών που επιβάλλονται σήμερα στις μειονότητες, ιδιαίτερα τους Μαρωνίτες και τους Ελληνοκυπρίους.

Στον ΟΗΕ

- Να θέσουν την προστασία των μειονοτήτων σε μελλοντική λύση ως ξεχωριστό θέμα στο πλαίσιο των

διαπραγματεύσεων των δύο κοινοτήτων και να παρέχουν στις διαπραγματευτικές πλευρές σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία που να βασίζονται σε πρωτοβουλίες του ΟΗΕ ανά τον κόσμο για την προστασία και τη συμμετοχή των μειονοτήτων στις δημοκρατικές διαδικασίες.

Στην κοινωνία των πολιτών

- Να εντείνει τη δράση της για ευαισθητοποίηση σε σχέση με τα δικαιώματα των μειονοτήτων και των μεταναστών στην Κύπρο.

Στο Συμβούλιο της Ευρώπης και τη Συμβουλευτική Επιτροπή του FCNM:

- Να ζητήσουν από την Κυπριακή Δημοκρατία να παράσχει ένα σχέδιο που θα περιλαμβάνει τους πολιτικούς στόχους, το χρονοδιάγραμμα για την επίτευξή τους και τα μέσα για την επίτευξή τους.

Στις μειονοτικές ομάδες

- Να αρχίσουν διάλογο εντός και μεταξύ των ομάδων με στόχο να καθοριστούν πολιτικές προτεραιότητες κατά τρόπο διαφανή και πλήρως προσβάσιμο για όλες τις ομάδες που ενδεχομένως θα ήθελαν να συμμετέχουν.

Παράρτημα Α

Πίνακας ερωτώμενων

ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΙ

ΚΥΠΡΙΟΙ		
	Κοινότητα/ Μειονότητα/ άλλο	Σχόλια
1	Ελληνοκύπριοι	Γυναίκα πρόσφυγας (εσωτερικά εκτοπισμένη)
2-3	Τουρκοκύπριοι	Άνδρας που διαμένει στο νότιο μέρος Άνδρας πρόσφυγας
4	Μειονότητα των Αρμενίων	Εκπρόσωπος στη Βουλή των Αντιπροσώπων
5-7	Μειονότητα των Μαρωνιτών	Εκπρόσωπος στη Βουλή των Αντιπροσώπων Γυναίκα (διαμένει στο νότιο μέρος) Άνδρας (διαμένει στο νότιο μέρος)
8-9	Μειονότητα των Λατίνων	Εκπρόσωπος στη Βουλή των Αντιπροσώπων Γυναίκα (διαμένει στο νότιο μέρος)
10-11	Κοινότητα των Ρομά	Άνδρας (διαμένει στο βόρειο μέρος) Άνδρας (διαμένει στο νότιο μέρος)
ΕΠΟΙΚΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ		
12-14	Τούρκοι έποικοι	Άνδρας Γυναίκα (Κούρδισσα) Γυναίκα (από τη κοινότητα των Αλεβιτών)
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ		
15-18	Πολίτες της ΕΕ	Άνδρας (Γόντιος) Άνδρας (Βούλγαρος Τουρκικής καταγωγής που διαμένει στο βόρειο μέρος) Άνδρας (Βούλγαρος που διαμένει στο νότιο μέρος) Άνδρας (Βρετανός που διαμένει στο νότιο μέρος)
19- 22	Κοινότητες μεταναστών στο νότιο μέρος	Γυναίκα (από τη Σρι Λάνκα) Γυναίκα (από την Κένυα) Γυναίκα (Παλαιστινιακής καταγωγής) Γυναίκα (από τη Ρωσία)
ΜΚΟ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, ΓΥΝΑΙΚΩΝ, ΑΔ, ΛΟΑΔ		
23	ΜΚΟ νεολαίας	Γυναίκα (διαμένει στο νότιο μέρος)
24-25	ΜΚΟ για τα δικαιώματα των γυναικών	Γυναίκα (διαμένει στο νότιο μέρος) Γυναίκα (διαμένει στο βόρειο μέρος)
26-27	ΜΚΟ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	Γυναίκα (διαμένει στο βόρειο μέρος) Γυναίκα (διαμένει στο νότιο μέρος)
28-29	ΜΚΟ για ΛΟΑΔ	Άνδρας (διαμένει στο νότιο μέρος) Άνδρας (διαμένει στο βόρειο μέρος)

Παραπομπές και σημειώσεις

- 1 Η Διερευνητική Επιτροπή για τους αγνοούμενους στην Κύπρο απαρτίζεται από τρία Μέλη: εκπρόσωπο της Ελληνοκυπριακής πλευράς, εκπρόσωπος της τουρκοκυπριακής πλευράς και άτομο που επιλέγεται από τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) και διορίζεται από το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, με την εντολή να εξετάσει τις περιπτώσεις των ατόμων που φέρονται ως αγνοούμενοι στις διακοινοτικές συγκρούσεις, καθώς στα γεγονότα του Ιουλίου του 1974 και μετά. Βλ.: http://www.cmp-cyprus.org/nqcontent.cfm?a_id=1305, πρόσβαση στις 26 του Οκτώβρη, 2010
- 2 Kyle, K., *Cyprus: In Search of Peace*, Λονδίνο, MRG, 1997.
- 3 ΕΔΑΔ, Demopoulos and others, Αιτήσεις αρ. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04, 1 March 2003; ΕΔΑΔ, *Varnava and others*, Αιτήσεις αρ. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 και 16073/90, 18 Σεπτεμβρίου 2009.
- 4 ICJ, Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (Request for an Advisory Opinion), <http://www.icj-cij.org/doctet/index.php?p1=3&p2=2&case=141&PHPSESSID=970886d29ce47a38190d4e64de50d318>, πρόσβαση στις 1 του Σεπτεμβρίου, 2010.
- 5 EU Council, 'Geographical reach of the FCNM', http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_MarMinorities_bil.pdf, πρόσβαση στις 20 Αυγούστου 2010.
- 6 Πανεπιστήμιο Κύπρου, Λευκωσία, <http://library.ucy.ac.cy/>; Ευρωπαϊκή Βιβλιοθήκη Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας, <http://biblio.eui.eu/>; και Κοινή βιβλιοθήκη του Διαμερικανικού Δικαστηρίου και του Ινστιτούτου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, San Jose, http://www.corteidh.or.cr/info_gral.cfm
- 7 Για περισσότερες προσφορές αυτοδιοίκησης από το Ηνωμένο Βασίλειο βλ. Dodd, C., *The History and Politics of the Cyprus Conflict*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2010, σελ. 24.
- 8 Richter, H., *Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Α': 1878 – 1949*, Εκδόσεις Εστία, 2007, σελ. 741.
- 9 Στεφανίδης, Ι., *Isle of Discord – Nationalism, Imperialism and the Making of the Cyprus Problem*, London, Hurst and Co., 1999, σελ. 74.
- 10 Χατζηβασιλείου, Ε., *Στρατηγικές του Κυπριακού – Η δεκαετία του 1950*, Εκδόσεις Πατάκη, 2005, σελ. 116.
- 11 Faustmann, H. and Peristianis, N. (eds), *Britain in Cyprus – Colonialism and Post-colonialism 1878–2006*, Mannheim, Bibliopolis, 2006.
- 12 Χατζηβασιλείου, Ε., *Στρατηγικές του Κυπριακού – Η δεκαετία του 1950*, Εκδόσεις Πατάκη, 2005, σελ. 244.
- 13 Όπ. π. [που σημαίνει Όπως προηγουμένως], σελ. 243. Βλ. επίσης Lacina, B., *The PRIO Battle Deaths Dataset, 1946–2008, Version 3.0: Documentation of Coding Decisions*, ενημερωμένου τον Σεπτέμβριο 2009, http://www.prio.no/sprtrans/1555324504/PRIObd3.0_documentation.pdf, πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2010, σελ. 162.
- 14 Ο όρος «Λατίνοι» υποδηλώνει τους Ρωμαιοκαθολικούς στο νησί. Ορισμένα μέλη της Ρωμαιοκαθολικής κοινότητας απορρίπτουν τον όρο, λόγω του ότι δεν αντικατοπτρίζει την ευρύτερη θρησκευτική τους ταυτότητα. Στην παρούσα έκθεση χρησιμοποιείται γιατί παραμένει η πιο κοινή ονομασία για την ομάδα αυτή.
- 15 Για ένα παράδειγμα της δυσπιστίας μεταξύ των ελίτ στην εξουσία, βλ. Soulioti, S., *Fettered Independence: Cyprus, 1878–1964*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2006.
- 16 Πολυβίου, Π., *Μακάριος: τα τρία λάθη*, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2009, σελ. 22.
- 17 Δρουσιώτης, Μ., *Η πρώτη διχοτόμηση – Κύπρος 1963-64*, Εκδόσεις Αλφάδι, 2005, σελ. 137
- 18 Όπ. π., σελ. 151.
- 19 Uslu, N., *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish–American Relations 1959–2003*, New York, Nova Publishers, 2003, σελ. 59–85.
- 20 Όπ. π., σελ. 2.
- 21 Βλ. UN Security Council Resolution No. 353, 20 Ιουλίου 1974, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES%20353.pdf>, πρόσβαση 10 Αυγούστου 2010.
- 22 Βλ. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Κυπριακής Δημοκρατίας, 'High-level Agreement of 12 February 1977', <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/263FD94AA15B6F2DC2256D6D00311D48?OpenDocument>
- 23 Για τη σημασία του όρου «διζωνικότητα» σύμφωνα με τα ΗΕ, δέστε Report of the Secretary-General of 3 April 1992, S/1992/23780, παρ. 17–25.
- 24 Η πολιτική ισότητα εμφανίζεται σε διάφορες εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, οι οποίες είναι επίσημα εγκεκριμένες από πολυάριθμα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών «πολιτική ισότητα» δεν σημαίνει ίση αριθμητική συμμετοχή σε όλους τους κλάδους της ομόσπονδης κυβέρνησης, αλλά θα πρέπει να εξετάζεται με διάφορους τρόπους» και συνεπάγεται «αποτελεσματική συμμετοχή των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και τις αποφάσεις της ομόσπονδης κυβέρνησης» (Έκθεση του Γενικού Γραμματέα, 8 Μαρτίου 1990, S/1990/21183, Παράρτημα Ι, παρ. 11)
- 25 Η συντομογραφία «ΤΔΒΚ» χρησιμοποιείται σε αυτή την έκθεση υποδηλώνοντας την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου». Αυτό γίνεται με πλήρη επίγνωση ότι η ΤΔΒΚ δεν αναγνωρίζεται από τα ΗΕ και δεν έχει νόμιμο καθεστώς.
- 26 Ψήφισμα 541 των ΗΕ, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES541.pdf>, πρόσβαση στις 10 Αυγούστου 2010.
- 27 Ψήφισμα 550 των ΗΕ, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES550.pdf>, πρόσβαση στις 10 Αυγούστου 2010.
- 28 Kizilyurek, N., *Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών*, Μαύρη Λίστα, 1999, σελ. 34, 131, 140.
- 29 Permanent Court of Justice, *Interpretation of the Convention between Greece and Bulgaria Respecting Reciprocal Emigration (Greco-Bulgarian Communities)* Series B, No. 17, 1930, http://www.icj-cij.org/pcij/serie_B/B_17/01_Communautes_greco-bulgares_Avis_consultatif.pdf, πρόσβαση 14 Αυγούστου 2010.
- 30 Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο, No. 23, <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/fb12c2fb8bb21c12563ed004df111?Opendocument>, πρόσβαση 8 Νοεμβρίου 2010.
- 31 Άρθρο 27: «Στα Κράτη εκείνα όπου υπάρχουν εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες», τα πρόσωπα που ανήκουν σε τέτοιες μειονότητες δεν πρέπει να στερούνται

- του δικαιώματος, από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας τους, να διατηρούν τον πολιτισμό τους, να διακηρύσσουν και να ασκούν τη θρησκεία τους, ή να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους» ICCPR, <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>, πρόσβαση 19 Αυγούστου 2010.
- 32 UNDM, A/RES/47/135, <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r135.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 33 Άρθρο 14: «Η απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που διατυπώνονται στην παρούσα Σύμβαση θα πρέπει να διασφαλίζονται χωρίς διακρίσεις για οποιοδήποτε λόγο, όπως το φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή, τη συμμετοχή σε εθνοτική μειονότητα, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση» ECHR, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/ENG_CONV.pdf, πρόσβαση 17 Αυγούστου 2010.
- 34 FCNM, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>, πρόσβαση 10 Αυγούστου 2010.
- 35 Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες, <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm>, πρόσβαση 10 Αυγούστου 2010.
- 36 Οδηγία 2000/43/EK, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:en:HTML>
- 37 Άρθρο 21(1): «Απαγορεύεται κάθε διάκριση για οιοδήποτε λόγο, όπως φύλο, φυλή, χρώμα, εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή, γενετικά χαρακτηριστικά, γλώσσα, θρησκεία ή πιστεύω, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, ιδιότητα μέλους εθνοτικής μειονότητας, περιουσία, γέννηση, αναπηρία, ηλικία ή σεξουαλικός προσανατολισμός»
- 38 Henard, K. *Devising an Adequate System of Minority Protection: Individual Human Rights, Minority Rights and the Right to Self-determination*, The Hague, Kluwer, 2000, σ. 48.
- 39 Γενικό Σχόλιο No. 23: Τα δικαιώματα των μειονοτήτων - General Comment No. 23: The rights of minorities (Άρθρο. 27), 8 Απριλίου 1994, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5, παρ. 5.2.
- 40 Άρθρο 27 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR). Υπογράφηκε από την Κύπρο στις 19 Δεκεμβρίου 1966, τέθηκε σε ισχύ στις 2 Απριλίου 1969.
- 41 Άρθρο 15 της ΣΠΠΕΜ. Υπογράφηκε από την Κύπρο στις 1 Φεβρουαρίου 1995 και τέθηκε σε ισχύ στις 1 Φεβρουαρίου 1998.
- 42 Όπ. π., Άρθρο 2 και 26. Άλλες διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις και συνθήκες που έχουν επικυρωθεί από την Κύπρο, όπως η ΕΔΑΔ, απαγορεύουν τις διακρίσεις στη βάση, μεταξύ άλλων, της θρησκείας, της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής, της γλώσσας και του φύλου.
- 43 Άρθρο 2/2 της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (ΔΣΜΦΔ - ICERD). Υπογράφηκε από την Κύπρο στις 12 Δεκεμβρίου 1966, τέθηκε σε ισχύ στις 21 Απριλίου 1967.
- 44 Οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.
- 45 Άρθρο 2 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- 46 Τα ίδια ισχύουν και για το «Σύνταγμα» της «ΤΔΒΚ», βλ. Σύνταγμα της ΤΔΒΚ, <http://www.kktcombudsman.org/en/?op=anayasa>, πρόσβαση 12 Αυγούστου 2010.
- 47 Άρθρο 2 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- 48 Trimikliniotis, N. and Demetriou, C., 'The Cypriot Roma/ Gypsies and the failure of education: anti-discrimination and multiculturalism as a post-accession challenge', paper presented at the conference 'Minorities of Cyprus, Past, Present and Future', 24-5 Νοεμβρίου, http://www.iaie.org/insetrom/download/The_Primary_Education_of_Roma_2006,_Nicosia_Trimikliniotis_Paper_for_Website.doc, πρόσβαση 31 Οκτωβρίου 2010. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *Third Report on Cyprus*, Στρασβούργο, Council of Europe, 2005, http://hudoc.ecri.coe.int/XML/Ecri/ENGLISH/Cycle_03/03_CbC_eng/CYP-CbC-III-2006-17-ENG.pdf, πρόσβαση 31 Οκτωβρίου 2010. Fundamental Rights Agency, *Housing Conditions of Roma and Travellers*, http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/RAXEN-Roma%20Housing-Cyprus_en.pdf, πρόσβαση 31 Οκτωβρίου 2010.
- 49 First Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, ACFC/INF/OP/I(2002)004, υιοθετήθηκε στις 6 Απριλίου 2001, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_1st_OP_Cyprus_en.pdf, σ. 6, πρόσβαση 13 Αυγούστου 2010.
- 50 Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, ACFC/INF/OP/II(2007)004, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_OP_Cyprus_en.pdf, σ. 8, πρόσβαση 10 Αυγούστου 2010.
- 51 Ringelheim, J., 'Minority protection and constitutional recognition of difference', in Verstichel, A., De Witte, B., Lemmens, P. and Alen, A., *The Framework Convention for the Protection of National Minorities: A Useful Pan-European Instrument?*, Antwerp, Intersentia, 2008, σ. 43.
- 52 First Report submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_1st_SR_Cyprus_en.pdf, σ. 15, πρόσβαση 5 Αυγούστου 2010.
- 53 Third Report submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Cyprus_en.pdf, σ. 4, πρόσβαση 7 Αυγούστου 2010.
- 54 Comments submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_Com_Cyprus_en.pdf, σ. 3, πρόσβαση 7 Αυγούστου 2010.
- 55 Kyle, K., *Cyprus: In Search of Peace*, Λονδίνο, MRG, 1997, σ. 33.
- 56 Άρθρο 2(3) του Συντάγματος της Κύπρου.
- 57 Κυπριακή Δημοκρατία, Νόμος Αρ. 7/1960.
- 58 Οι Κοινοτικές Συνελεύσεις ήταν δύο νομοθετικά όργανα αρμόδια για θρησκευτικά, εκπαιδευτικά, πολιτιστικά θέματα όπως και ζητήματα εκπαίδευσης και προσωπικού καθεστώτος για τις δύο κοινότητες.
- 59 Κυπριακή Δημοκρατία, Νόμος Αρ. 12/1965.
- 60 Κυπριακή Δημοκρατία, Νόμος Αρ. 58/1970.
- 61 Για εκ βάθους παρουσίαση και ανάλυση της κοινότητας των Μαρωνιτών, βλ.: Tsoutsouki, C., 'Continuity of national identity and changing politics: the Maronite Cypriots', in Varnava, A., Coureas, N. and Elia, M., *The Minorities of Cyprus - Development Patterns and the Identity of the Internal-Exclusion*, Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, 2009, σ. 192.
- 62 Βλ. 'Cypriot Maronite Arabic in Cyprus', in Database for the European Charter for Regional or Minority Languages, http://languagecharter.eokik.hu/sites/languages/L-CMARabic_in_Cyprus.htm, πρόσβαση 24 Αυγούστου 2010.
- 63 Kyle, K., *Cyprus: In Search of Peace*, London, MRG, 1997, σ. 33.
- 64 Βλ.: <http://www.maronitesofcyprus.com/cgi-bin/hweb?-A=87&V=history> (στα ελληνικά), πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2010.
- 65 Ο αριθμός έχει ληφθεί από την ιστοσελίδα της κοινότητας. Η δεύτερη Έκθεση που υποβλήθηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία στη Συμβουλευτική Επιτροπή του ΣΠΠΕΜ (FCNM) εκτιμά τον αριθμό σε 4.800; βλ.: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_SR_Cyprus_en.pdf, πρόσβαση 24 Αυγούστου 2010.
- 66 First Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σ. 6.
- 67 Για μια συνοπτική τεκμηρίωση της παρουσίας της αρμενικής κοινότητας στο νησί, βλ. Pattie, S., 'New life in an old community: Armenians in 20th-century Cyprus', in Varnava et al., *op. cit.*, σ. 160.
- 68 Βλ. HAYK, 'Armenians in Cyprus' (Nicosia, Larnaca, Limassol), <http://www.hayk.net/destinations/cyprus/>, πρόσβαση 24 Αυγούστου 2010.
- 69 Βλ. European Commission, 'Other languages in Cyprus', Euromosaic Study, <http://ec.europa.eu/education/languages/>

- archive/languages/langmin/euromosaic/cy1_en.html, πρόσβαση 24 Αυγούστου 2010.
- 70 ΗΑΥΚ, Η Δεύτερη Έκθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας, (ορ. cit.) τοποθετεί τον αριθμό τους στα 2.600 άτομα, όπ. π..
- 71 Αρμένικη Εθνική Επιτροπή Κύπρου, <http://anc.com.cy/el/armenians-cyprus>, πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2010.
- 72 European Commission, 'Armenian in Cyprus', Euromosaic Study, http://languagecharter.eokik.hu/sites/languages/L-Armenian_in_Cyprus.htm, πρόσβαση 13 Σεπτεμβρίου 2010.
- 73 Αρμένικη Κοινότητα: πανελλαδικός επιχειρηματικός κατάλογος, <http://www.armeniancommunity.gr/arthra/124-koinotita-kyproy>, πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2010.
- 74 Όπ. π. Βλ. επίσης Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, p. 7, πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2010.
- 75 Second Report submitted by Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, όπ. π., σ. 20. The school has been forced to close as a consequence of lack of funding.
- 76 Αυτός είναι ο αριθμός στον οποίο αναφέρεται η Δεύτερη Έκθεση που υποβλήθηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία στη Συμβουλευτική Επιτροπή του ΣΠΠΕΜ
- 77 Βλ. <http://www.latin Catholics of cyprus.com/cgibin/hweb?-A=44&-V=history>, πρόσβαση 26 Σεπτεμβρίου 2010.
- 78 Emilianides, A., 'The legal status of the Latin community', in Varnava et al., *op. cit.*, σελ. 230-1.
- 79 First Opinion of the Advisory Committee of the FCNM on Cyprus, *op. cit.*, σελ. 6-7.
- 80 Lauth Shaelou, S., *The EU and Cyprus*, Leiden, Brill/Martinus Nijhoff, 2010, σ. 202.
- 81 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sid/sid.nsf/All/4CFF4CF947E20998C22577520046A49B?OpenDocument>, πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2010.
- 82 Βλ. Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, όπ. π. *op. cit.*, σ. 18
- 83 ECtHR, *Cyprus v. Turkey* (Application no. 25781/94), 10 Μαΐου 2001.
- 84 Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, 'Οι εγκλωβισμένοι', <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/5de55f6f7c7bc484c2257076004d01e3/803883940b86e8d3c2256d6d001eb5ca?OpenDocument>, πρόσβαση 8 Φεβρουαρίου 2011.
- 85 Trimiklioniotis, N. and Demetriou C., 'The Cypriot Roma and the failure of education', in Varnava et al., *op. cit.*
- 86 Βλ. Second Report submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σ. 11.
- 87 Βλ. Third report submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σ. 21-22.
- 88 Βλ. Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.* όπ. π., σ. 5.
- 89 Όπ. π., δέστε επίσης <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/64D1EBF5E4CDD878C2256D7A003CB539?OpenDocument>, πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2010.
- 90 Hatay, M., *Beyond Numbers: An Inquiry into the Political Integration of the Turkish 'Settlers' in Northern Cyprus*, Nicosia, PRIO, http://www.prio.no/upload/345/beyond_numbers_reduced.pdf, σ. viii.
- 91 Polykarpou D., Country Report 1: *Cyprus*, Nicosia, Network of Socio-Economic Experts in the Non-Discrimination Field (SEN), Απρίλιος 2009.
- 92 Όπ. π.
- 93 Στην εφημερίδα ΠΟΛΙΤΗΣ, 11 Νοεμβρίου 2010, σ. 37, <http://www.politis-news.com>, πρόσβαση 12 Νοεμβρίου 2010.
- 94 Βλ. Third Report submitted by the Republic of Cyprus to the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σ. 25.
- 95 Βλ. Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σελ. 5-6.
- 96 Όπ. π., σ. 19.
- 97 Το Newroz (ανοιξιάτικο φεστιβάλ) γιορτάζεται στη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία. Για τους Κούρδους, είναι η πιο σημαντική γιορτή, και έχει τόσο πολιτική όσο και πολιτιστική σημασία.
- 98 European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), Third Report (2005), http://hudoc.ecri.coe.int/XML/Ecri/ENGLISH/Cycle_03/03_CbC_eng/CYP-CbC-III-2006-17-ENG.pdf, πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2010.
- 99 United States Department of State, *Trafficking in Persons Report 2009 - Cyprus*, <http://www.unhcr.org/refworld/country,,USDOS,,CYP,4562d8b62,4a4214c2c,0.html>, πρόσβαση 26 Οκτωβρίου 2010.
- 100 «Αρτίστες» είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται ευφημιστικά παραπέμποντας στις γυναίκες που έρχονται στην Κύπρο και εργάζονται στη βιομηχανία του σεξ.
- 101 ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia* (Application no. 25965/04), 7 Ιανουαρίου 2010.
- 102 Οι πληροφορίες σε αυτό το μέρος έχουν ληφθεί από: Συρίγος, Α., *Το Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος, εκδόσεις Πατάκη*, 2005 και Ηρακλείδης, Α., *Κυπριακό Πρόβλημα - 1947-2004 Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*, Ι. Σιδέρης, 2006.
- 103 Draft Framework Agreement, in Report by the Secretary-General on the UN Operation in Cyprus, S/18102/Add.1, Ιούνιος 1986, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S18102%20ADD%201.pdf>, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 104 Στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ στο πλαίσιο των Καλών του Υψηρεσιών στην Κύπρο, S/23780, Απρίλιος 1992, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S23780.pdf>, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 105 Βλ. Έκθεση του Γενικού Γραμματέα για την Κύπρο, S/2004/302, Απρίλιος 2004, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S2004302.pdf>, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 106 Δρουσιώτης, Μ., <http://www.makarios.eu/cgibin/hweb?-A=2524&-V=poison>, πρόσβαση 26 Οκτωβρίου 2010.
- 107 Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, «Συμφωνία 8ης Ιουλίου 2006», <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/793035B13B07CD8FC225727C00353501?OpenDocument>, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 108 UN News Centre, 'Leaders hold further talks as UN-led negotiations on Cyprus resume', <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=29466&Cr=cyprus&Cr1>, πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2010.
- 109 Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, 'Κυβερνητικός εκπρόσωπος: Πακέτο εισηγήσεων για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος', ανακοινωθέν 19 Ιουλίου 2010, <http://www.pio.gov.cy/MOI/pio/pio.nsf/all/CA5AAB0B8783EB52C225776500223B5D?opendocument>, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 110 UNFICYP, 'Remarks of the Special Representative of the Secretary-General, Lisa Buttenheim, following the Meeting of Cyprus leaders, 4 Αυγούστου 2010', http://www.unficyp.org/nqcontent.cfm?a_id=3006&tt=graphic&lang=11, πρόσβαση 3 Αυγούστου 2010.
- 111 UNFICYP 'Secretary-General's press encounter after meeting with Cyprus leaders', 18 Νοεμβρίου 2010, http://www.unficyp.org/nqcontent.cfm?a_id=3160&tt=graphic&lang=11, πρόσβαση 29 Νοεμβρίου 2010. Η τελευταία του έκθεση δημοσιεύτηκε στις 24 Νοεμβρίου 2010, Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus', S/2010/603, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2010/603
- 112 UNOG, 'Press remarks by the UN Secretary-General following his meeting with leaders of the Greek Cypriot community and

- Turkish Cypriot community', 26 Ιανουαρίου 2011, http://www.unog.ch/unog/website/news_media.nsf/%28httpNewsByYear_en%29/32794B0FDFD20535C1257824004E727E?OpenDocument
- 113 University of Minnesota, <http://www1.umn.edu/humanrts/research/ratification-cyprus.html>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 114 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/cerd.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 115 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 116 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 117 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 118 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm>, πρόσβαση 23 Αυγούστου 2010.
- 119 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>, πρόσβαση 22 Αυγούστου 2010.
- 120 Βλ.: <http://www.ilo.org/ilolex/english/newratframeE.htm>, πρόσβαση 8 Νοεμβρίου 2010
- 121 Βλ.: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>, πρόσβαση 8 Νοεμβρίου 2010
- 122 Βλ.: <http://www2.ohchr.org/english/law/minorities.htm>, πρόσβαση 29 Αυγούστου 2010.
- 123 Βλ.: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm>, πρόσβαση 8 Νοεμβρίου 2010
- 124 Βλ.: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/ENG_CONV.pdf, πρόσβαση 12 Αυγούστου 2010.
- 125 Βλ.: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-13&chapter=4&lang=en, πρόσβαση 11 Αυγούστου 2010.
- 126 Βλ.: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bde97f52.html>, p. 15, πρόσβαση 1 Αυγούστου 2010.
- 127 Βλ.: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNM_docs/Table_en.asp#Cyprus, πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2010. Η τελευταία Γνωμοδότηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής εκδόθηκε στις 9 Οκτωβρίου 2010.
- 128 Βλ. Second Opinion on Cyprus of the Advisory Committee of the FCNM, *op. cit.*, σ. 30.
- 129 Amnesty International, <http://www.amnesty.org/en/region/cyprus/report-2009>, πρόσβαση 28 Αυγούστου 2010.
- 130 Βλ. Mavre.eu 'Nigerian beaten by racist mob', 10 Αυγούστου 2010, <http://mavre.eu/2010/08/nigerian-beaten-by-racist-mob>
- 131 'Η Καθημερινή', Βονιάτη, Χ., *Φανέλλες του ΕΛΑΜ ζήτησαν και οι αστυνομικοί*, <http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kath&modid=1&artid=23925>, πρόσβαση 1 Νοεμβρίου 2010.
- 132 Βλ. Agathocleous, J., 'Seven charged and released after Friday's violent fracas', *Cyprus Mail*, 7 Νοεμβρίου 2010, <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/seven-charged-and-released-after-friday-s-violent-fracas/20101107>, πρόσβαση 8 Νοεμβρίου 2010. Το ΕΛΑΜ δεν είναι η μόνη ακροδεξιά ομάδα. Άλλες ομάδες περιλαμβάνουν το ΚΕΑ (Κίνημα Ελληνικής Αντίστασης) και το Κίνημα για τη Σωτηρία της Κύπρου.
- 133 Turkish Cypriot Human Rights Foundation, 'Overview of the human rights situation in North Cyprus', 14 Ιανουαρίου 2009, <http://www.ktihv.org/Eng/content/view/43/13/>, πρόσβαση 30 Αυγούστου 2010.
- 134 Turkish Cypriot Human Rights Foundation, 'Government should address allegations of torture', 25 Φεβρουαρίου 2009, <http://www.ktihv.org/Eng/content/view/48/13/>, πρόσβαση 30 Αυγούστου 2010.
- 135 Turkish Cypriot Human Rights Foundation, 'Overview of the human rights situation in North Cyprus', *op. cit.*
- 136 Όπ. π.
- 137 Freedom House, 'Country report – Northern Cyprus (2010)', <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2010&country=7969>, πρόσβαση 9 Αυγούστου 2010.
- 138 ECtHR, *Loizidou v. Turkey* (Application no. 15318/89), 18 Δεκεμβρίου 1996; *Arestis-Xenides v. Turkey* (αίτηση αρ. 46347/99), 22 Δεκεμβρίου 2005; *Demades v. Turkey* (αίτηση αρ. 16219/90), 22 Απριλίου 2008.
- 139 ECtHR, *Demopoulos and Others* (Application nos. 46113/99), 1 Μαρτίου 2010.
- 140 Βλ. Immoveable Property Commission, <http://www.northcyprusipc.org/>, πρόσβαση 13 Αυγούστου 2010.
- 141 Βλ.: <http://www.trncinfo.com/index.asp?page=276>, πρόσβαση 14 Αυγούστου 2010.
- 142 ECtHR, *Nezire Ahmet Adnan Sofi v. Cyprus* (Αίτηση αρ. 18163/04), 14 Ιανουαρίου 2010.
- 143 ECtHR, *Aziz v. Cyprus* (Αίτηση αρ. 69949/01), 22 Ιουνίου 2004.
- 144 Κυπριακή Δημοκρατία, Νόμος 2 (I)/2006 για το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τα μέλη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας που έχουν τη συνήθη διαμονή τους στις ελεύθερες περιοχές της Δημοκρατίας.
- 145 World Bank Reports, *Sustainability and Sources of Economic Growth in the Northern Part of Cyprus*, vols 1 and 2, Poverty Reduction and Economic Management Unit, Europe and Central Asia Region, 8 Ιουνίου 2006, www.quickwasp.com/kab/documents.html, πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2010.
- 146 Βλ. για παράδειγμα το προσχέδιο του συμβολαίου απασχόλησης οικιακών εργαζομένων όπως καθορίζεται από το Υπουργείο Εσωτερικών στο <http://moi.gov.cy/index.php?m=62&sm=64&l=2>, πρόσβαση 18 Αυγούστου 2010.
- 147 Βλ. Council Regulation (EC) No. 866/2004, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:206:0051:0056:EN:PDF>, πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2010. Για αξιολόγηση της εφαρμογής του Κανονισμού βλ. Hatay M., Mullen, F. and Kalimeri, J., *Intra-island Trade in Cyprus: Obstacles, Oppositions and Psychological Barriers*, Oslo, PRIO, 2008. Για νομική ανάλυση της εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο βόρειο μέρος της Κύπρου βλ. Skoutaris, N., *The Cyprus Issue: The Four Freedoms in a (Member) State of Siege*, Oxford, Hart Publishers, 2011.
- 148 Βλ.: TRNC Public Information Office, 'Brief note on the Cyprus issue', <http://www.trncpio.org/trncpio/en/index.asp?sayfa=cms&dmid=0&cmsid=195&ssid=980924650>, πρόσβαση 19 Αυγούστου 2010 και Brus M., Akgün M., Blockmans S., Tiryaki S., van den Hoogen T. and Douma W., *A Promise to Keep: Time to End the International Isolation of the Turkish Cypriots*, Istanbul, Tesev Publications, 2008, σ. 32. Για την Ελληνοκυπριακή άποψη βλ. Kozakou-Marcoullis, E., 'The so-called isolation of the Turkish Cypriot community', *Cyprus Yearbook of International Relations*, vol. 9, 2007.
- 149 Βλ. Commission of the European Communities, Proposal for a Council Regulation on special conditions of trade with those areas of the Republic of Cyprus in which the Government of the Republic of Cyprus does not exercise direct control, http://ec.europa.eu/cyprus/documents/turkish_community/com2004_0466en01.pdf
- 150 Βλ. Hatay et al., *op. cit.*, σ. 1.
- 151 Όπ. π., σ. 73.
- 152 Βλ.: <http://www.sigmalive.com/simerini/business/news/320800>, πρόσβαση 31 Οκτωβρίου 2010.
- 153 Βλ. 'Cyprus 2015 poll presentation', http://www.cyprus2015.org/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=1%3Apublic-opinion-poll&Itemid=34&lang=en, πρόσβαση 5 Αυγούστου 2010.
- 154 Βλ.: http://www.cyprus2015.org/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=27&lang=en, πρόσβαση 5 Αυγούστου 2010.
- 155 Slides 18 and 19 of the 'Cyprus 2015 poll presentation', *op. cit.*
- 156 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, εφημερίδα, <http://pdf.kathimerini.com.cy/issues/20100307.pdf>, πρόσβαση 30 Αυγούστου 2010.
- 157 Kymlicka, W., *Multicultural Citizenship*, Toronto, Oxford University Press, 1995, σ. 107.
- 158 Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Baldwin, C., *Minority Rights in Kosovo under International Rule*, Λονδίνο, MRG, 2006.

- 159 Darby, J., *Northern Ireland: Managing Difference*, Λονδίνο, MRG, 1995.
- 160 Για περισσότερες πληροφορίες βλ. For detailed information see Kurban, D., *A Quest for Equality: Minorities in Turkey*, Λονδίνο, MRG, 2007.
- 161 Baldwin, C., Chapman, C. and Gray, Z., *Minority Rights: The Key to Conflict Prevention*, Λονδίνο, MRG, 2007.
- 162 OSCE, HCNM, <http://www.osce.org/hcnm> (πρόσβαση 3 Φεβρουαρίου 2011).
- 163 Chapman, C., *Why a Minority Rights Approach to Conflict? The Case of Southern Sudan*, London, MRG, 2008; <http://www.minorityrights.org/6253/briefing-papers/why-a-minority-rights-approach-to-conflict-the-case-of-southern-sudan.html>
- 164 Chapman, C., 'Leveraging the rights of minorities and indigenous peoples for transitional justice', in A. Paige (ed.) *Identities in Transition: Challenges for Transitional Justice in Divided Societies*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010.
- 165 Fitzduff, M and O'Hagan, L., 'The Northern Ireland Troubles', INCORE background paper, CAIN, 2009, <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/incorepaper09.htm>
- 166 Όπ. π.
- 167 Gastrow, P., 'A joint effort – the South African peace process', http://www.gppac.net/documents/pbp/part1/8_joint_.htm, πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2010.
- 168 Όπ. π.
- 169 De Klerk, E., 'South Africa's negotiated transition: context, analysis and evaluation', *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, Conciliation Resources, Accord, Τεύχος 13, 2002, σ. 18.
- 170 Για περισσότερες πληροφορίες στις δομές NPA, βλ. Spies, C., 'South Africa's National Peace Accord: its structures and functions', in *Peacemaking, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 22.
- 171 De Klerk, E., 'South Africa's negotiated transition: context, analysis and evaluation', in *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 19.
- 172 'Nepal Overview', in *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples*, MRG, <http://www.minorityrights.org/5671/nepal/nepal-overview.html>, πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2010.
- 173 Interview with Chapman, C., Head of Conflict Prevention at MRG, in *'Minorities and the constitution building process in Nepal'*
- 174 Brunnegger, S., *From Conflict to Autonomy in Nicaragua: Lessons Learnt*, London, MRG, 2007, σελ. 4, 7.
- 175 Όπ. π., σ. 4.
- 176 Alvarez, E. and Palencia Prado, T., 'Guatemala's peace process: context, analysis and evaluation', in *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 40.
- 177 Όπ. π.
- 178 Όπ. π., σ. 41.
- 179 Quintin, O., 'Developing public capacities for participation in peacemaking' in *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 92.
- 180 Notes from the meeting with Stephen Farry (MLA Alliance Party) in Bangor, 18 Ιουνίου 2010.
- 181 Fearon, K., 'Northern Ireland Women's Coalition: institutionalising a political voice and ensuring representation', in *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 79.
- 182 Brunnegger, *op. cit.*, σ. 4.
- 183 Spies, *op. cit.*, σ. 25.
- 184 Alvarez and Palencia Prado, *op. cit.*, σ. 42.
- 185 Όπ. π.
- 186 Goulding, M., 'Public participation and international peacemaking', in *Owning the Process, Public Participation in Peace Making, Featuring South Africa, Guatemala and Mali*, *op. cit.*, σ. 88.
- 187 Όπ. π., σ. 89.
- 188 Provision 34 of the Strand One: Democratic Institutions in Northern Ireland. Για ολόκληρο το κείμενο της συμφωνίας: <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>; Quintin, *op. cit.*, σ. 93.
- 189 Preamble of the Promotion of National Unity and Reconciliation Act, No. 34. Υιοθετήθηκε το 1995.
- 190 Σημειώσεις από μια συνάντηση με διάφορες οργανώσεις με βάση τη Βόρεια Ιρλανδία στις 17 Ιουνίου 2010.
- 191 Όπ. π.
- 192 Papadakis, Y., *History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Greek Cypriot and Turkish Cypriot Schoolbooks on the 'History of Cyprus'*, Όσλο, PRIO, 2008.
- 193 Fundamental Rights Agency, EU-MIDIS result of the European Union Minorities and Discrimination Survey, Δεκέμβρης 2009, http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_main_results_report_en.htm, πρόσβαση 29 Σεπτεμβρίου 2010.

Minority Rights Group International

Το Minority Rights Group International (MRG) είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ), η οποία εργάζεται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων εθνοτικών, θρησκευτικών και γλωσσικών μειονοτήτων όπως και αυτόχθονων πληθυσμιακών ομάδων σε ολόκληρο τον πλανήτη, καθώς και για την προώθηση συνεργασίας και κατανόησης μεταξύ κοινοτήτων. Οι δράσεις μας εστιάζονται στη διεθνή συνηγορία, την κατάρτιση, εκδόσεις και ευρεία ενημέρωση. Οδηγούμαστε από τις ανάγκες που εκφράζονται από το δίκτυο οργανισμών-συνεργατών μας ανά το παγκόσμιο, το οποίο αντιπροσωπεύει μειονότητες και αυτόχθονες ομάδες πληθυσμού.

Το MRG συνεργάζεται με περισσότερες από 150 οργανώσεις σε 50 τόσες χώρες. Το διοικητικό μας συμβούλιο, το οποίο συνέρχεται δύο φορές το χρόνο, έχει μέλη από 10 χώρες. Το MRG συμμετέχει υπό συμβουλευτικό καθεστώς στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC), και ως παρατηρητής στην Αφρικανική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών (ACHPR). Το MRG είναι εγγεγραμμένο ως φιλανθρωπικό ίδρυμα και εταιρεία περιορισμένης ευθύνης σύμφωνα με την Αγγλική νομοθεσία. Αριθμός φιλανθρωπικού ιδρύματος 282305, αριθμός εταιρεία περιορισμένης ευθύνης 1544957.

για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των αυτόχθονων πληθυσμών

minority
rights
group
international

Δικαιώματα μειονοτήτων: λύσεις σε σχέση με το κυπριακό πρόβλημα

Οι προσπάθειες για επίλυση του συνεχιζόμενου προβλήματος στην Κύπρο τα τελευταία σαράντα χρόνια έχουν σηματορευθεί από ένα κοινό χαρακτηριστικό: τη συστηματική αποτυχία για αναγνώριση της παρουσίας των περισσότερων μειονοτήτων στο νησί και την εμπλοκή τους στις διαδικασίες επίλυσης του προβλήματος και στην κατάρτιση σχεδίων για το μελλοντικό καθεστώς του νησιού. Αυτό αντικατοπτρίζει την ευρύτερη περιθωριοποίηση των μειονοτήτων τόσο στο βόρειο όσο και στο νότιο μέρος της Κύπρου, οι οποίες έχουν

ουσιαστικά φιμωθεί εντός μιας συζήτησης ανταγωνισμού μεταξύ Ελληνοκυπριακού και Τουρκοκυπριακού εθνικισμού. Αντλώντας από συνεντεύξεις με εκπροσώπους μειονοτήτων και από τα δύο τμήματα του νησιού, καθώς και από την πλούσια βιβλιογραφία που έχει αναπτυχθεί γύρω από το «κυπριακό πρόβλημα», αυτή η έκθεση υποστηρίζει ότι οι μειονότητες στην Κύπρο έχουν να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο σε οποιοδήποτε μελλοντικό διακανονισμό, καθώς και στη διασφάλιση της ειρήνης, της ευημερίας και της ασφάλειας στο νησί.